

Lagrådsremiss

Snabbare omval

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 29 juni 2017

Anders Ygeman

Mathias Säfsten
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Omval bör genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt. Regeringen föreslår därför att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter Valprovsningsnämndens beslut om omval.

För att möjliggöra snabbare omval bör så långt det är möjligt samma förutsättningar gälla vid omvalet som vid det ordinarie valet. Det föreslås därför att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. Till ett omval får endast de partibeteckningar användas som deltagit i det val som omvalet avser. Vidare föreslås att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt ska gälla även för ett omval i det valet. Ändringar i kandidatnomineringarna ska dock kunna göras om behov uppstår.

Tidsåtgången för förberedelser inför ett omval behöver även i övrigt minska. Därför föreslås att tidsfristerna för utsändande av röstkort vid extra val och omval ska kortas. De nationella röstkortet ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen. Utlandsröstkortet ska skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

För att effektivisera handläggningen av överklaganden av beslut om val föreslås bl.a. att ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val ska ges in direkt till Valprovsningsnämnden. Den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över överklaganden i val tas bort. Det föreslås även ändringar i kungörelseförfarandet.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)	4
2.2	Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)	14
3	Ärendet och dess beredning	15
4	Snabbare omval	15
4.1	Översyn av omvalssystemet	15
4.1.1	Omval sedan 1975	15
4.1.2	Riksdagens tillkännagivande i frågan	16
4.1.3	Vilka förutsättningar ska gälla vid omval?	16
4.2	Ny röstlängd tas fram vid omval	19
4.3	Anmälan och samtycke vid ordinarie val ska gälla vid omval – nya kandidater kan anmälas i vissa fall	25
4.3.1	Offentliga valförberedelser	25
4.3.2	Anmälan av parti vid ordinarie val bör gälla vid omval	28
4.3.3	Anmälan av kandidater vid omval	32
4.4	Fristerna för brevröstning, budröstning och förtidsröstning ändras inte	40
4.5	En tidsfrist för omval slås fast	42
4.6	Särskilda tidpunkter för utsändande av röstkort vid extra val och omval	47
4.7	Anmälan om röstningslokaler ska göras	53
4.8	Handläggningen av överklaganden	54
4.9	Incidentrapportering	62
4.10	Andra frågor vid omval	64
5	Skärpta krav på sättet att tillhandahålla valsedlar	66
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	71
7	Ekonomiska och andra konsekvenser	71
8	Författningskommentar	74
8.1	Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)	74
8.2	Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)	83
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)	85
Bilaga 2	Lagförslagen i SOU 2016:71	90
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2016:71)	100

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i vallagen (2005:837),
2. lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1, 9, 16, 17 och 20 §§, 3 kap. 7 §, 4 kap. 23 §, 5 kap. 8 §, 7 kap. 4 och 5 §§, 9 kap. 7 §, 14 kap. 22, 23 och 25 §§ och 15 kap. 5–9 och 13 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 15 kap. 16 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:171   Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år. Om Europeiska unionens råd i ett särskilt fall beslutar det, ska valet i stället hållas i april, maj eller juli valåret.

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslut om omval. Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 10 § kommunallagen (2017:000) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

¹ Senaste lydelse 2013:1159.

2 kap.

1 §

Ett parti som vill registrera sin beteckning *skall* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten. Om anmälan görs senast den sista februari det år val *skall* hållas, gäller registreringen från och med det valet.

Ett parti som vill registrera sin beteckning *ska* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.

Om anmälan görs senast den sista februari det år *då ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska* hållas, gäller registreringen från och med det valet.

Om det är fråga om ett *annat slag av val än ordinarie val till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet, skall* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *skall* gälla från och med det valet.

Om det är fråga om ett *extra val ska* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *ska* gälla från och med det valet.

9 §

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *skall* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Tillsammans med anmälan *skall* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *ska* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Tillsammans med anmälan *ska* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

En anmälan av kandidater för ett visst val och en kandidats samtycke till anmälan gäller även för ett omval i det valet. Ett parti får dock ändra en anmälan som har gjorts enligt första stycket.

16 §²

En anmälan om deltagande i val gäller även för omval i det val som anmälan avser.

Ett parti som inte har deltagit i ett val kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval i det valet.

17 §³

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val *och omval* ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

20 §⁴

Den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

Den som kandiderar för ett parti som *har* anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.

Ett samtycke till kandidaturen för ett parti i ett val gäller även för ett omval i det valet.

3 kap.

7 §⁵

Posten AB skall biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget *skall* vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap.

Vid val som inte gäller hela landet får den centrala valmyndigheten begränsa *Posten AB:s* skyldighet enligt första stycket.

Postnord Group AB ska biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget *ska* vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap.

Vid val som inte gäller hela landet får den centrala valmyndigheten begränsa *Postnord Group AB:s* skyldighet

² Senaste lydelse 2014:1384.

³ Senaste lydelse 2014:1384.

⁴ Senaste lydelse 2014:1384.

⁵ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2014:301.

enligt första stycket.

4 kap.

23 §⁶

Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske. *Varje kommun ska senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.*

5 kap.

8 §⁷

Den centrala valmyndigheten ska upprätta ett röstkort för varje väljare. För väljare som inte har någon känd adress eller som inte är folkbokförda här i landet ska det upprättas röstkort bara om de begär det.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna *tillhanda* senast 18 dagar före valdagen.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna *tillhanda* senast 18 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska de i stället skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast 10 dagar före valdagen.*

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska de i stället skickas så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.*

7 kap.

4 §⁸

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valseklar där genom bud.

Dessutom får följande väljare budrösta:

⁶ Senaste lydelse 2014:301.

⁷ Senaste lydelse 2008:1276.

⁸ Senaste lydelse 2014:301.

1. väljare som betjänas av <i>Posten</i> AB:s lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 7 §, 2. väljare som är intagna i häkte, 3. väljare som är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.	1. väljare som betjänas av <i>Postnord Group</i> AB:s lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 7 §,
- Budröster ska lämnas i ytterkuvert för budröst.

5 §⁹

Följande personer får vara bud:

1. väljarens make eller sambo och väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon, 2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter, 3. lantbrevbärare anställda av <i>Posten</i> AB, 4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.	3. lantbrevbärare anställda av <i>Postnord Group</i> AB,
- Ett bud ska ha fyllt 18 år.

9 kap.

7 §

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *skall* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 4 § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *skall* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *ska* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 8 kap. 7 a § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *ska* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

14 kap.

22 §

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *skall* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *ska* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och

⁹ Senaste lydelse 2014:301.

berörs.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *skall* samma beräkning som vid *utseende av ersättare tillämpas*. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *ska* samma beräkning *tillämpas som när ersättare utses*. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

23 §¹⁰

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya uträkningar och fastställa ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid uträkningen ska 16 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya uträkningar och fastställa ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare *har* avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

25 §

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandatet mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare, *skall* valresultatet *tillkännages* genom att

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandatet mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare, *ska* valresultatet *kungöras* genom att det

¹⁰ Senaste lydelse 2008:1276.

det kungörs i *Post- och Inrikes Tidningar*. Därmed är valet avslutat.

Det skall också kungöras i *Post- och Inrikes Tidningar*, när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

anslås på myndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats. Därmed är valet avslutat.

På samma sätt ska det kungöras när nya ledamöter och ersättare har utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

Kungörandet enligt första och andra styckena ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

15 kap.

5 §

Ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

Ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 ges in till Valprövningsnämnden.

Ett överklagande av beslut i andra fall ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

6 §¹¹

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten eller, när det gäller överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4, till Valprövningsnämnden

1. i ett ärende som avses i 3 § 1 samt 3 a och b: senast inom tre veckor från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

2. i ett ärende som avses i 3 § 2: senast onsdagen före valdagen,

3. i ett ärende som avses i 3 § 3 c: senast inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 3 d: senast inom en vecka från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom en vecka från den dag klaganden fick del av beslutet,

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

¹¹ Senaste lydelse 2014:1384.

Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid.

7 §

Om ett överklagande kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, *skall* det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Om ett överklagande *som ska ges in till beslutsmyndigheten har kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, ska det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte har kommit till beslutsmyndigheten i tid.*

Om ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 har kommit in till beslutsmyndigheten inom överklagandetiden, ska det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte har kommit till Valprövningsnämnden i tid.

8 §

I de ärenden som avses i 3 § 4 *skall beslutsmyndigheten* snarast möjligt efter att tiden för överklagande gått ut på en gång *kungöra* samtliga överklaganden och lämna dessa till Valprövningsnämnden.

I de ärenden som avses i 3 § 4 *ska* samtliga överklaganden på en gång *kungöras genom att de anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats* snarast möjligt efter att tiden för överklagande *har gått ut. Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.*

Beslutsmyndigheten ska skyndsamt till Valprövningsnämnden överlämna de överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§ som har kommit in till myndigheten.

Kungörelsen skall införas

1. i Post- och Inrikes Tidningar om överklagandet gäller riksdagen eller Europaparlamentet,

2. i ortstidning inom landstinget respektive kommunen om överklagandet gäller landstings- eller kommunfullmäktige.

I kungörelsen skall en viss kort tid anges inom vilken den som vill

ytra sig över överklagandena skall ha gjort det till Valprövningsnämnden.

9 §

Beslutsmyndigheten skall skyndsamt till Valprövningsnämnden yttra sig över överklagandena. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.

Beslutsmyndigheten *ska* skyndsamt till Valprövningsnämnden yttra sig över *de överklaganden som den överlämnar till nämnden.*

13 §

Valprövningsnämnden *skall* upphäva ett val i den omfattning som det behövs och *förordna* om omval i den berörda valkretsen

Valprövningsnämnden *ska* upphäva ett val i den omfattning som det behövs och *besluta* om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för förekommit avvikelser från föreskriven ordning, eller

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för *har* förekommit *någon* avvikelse från föreskriven ordning, eller

2. om någon hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

2. om någon *har* hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, *skall* nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Om rättelse *kan* åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, *ska* nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *skall* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Rättelse enligt första eller andra stycket *ska* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen *eller* landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda *valkretsen* vid det upphävda valet.

Ett omval till riksdagen, landstingsfullmäktige *eller kommunfullmäktige* avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den *eller de valkretsar som är* berörda vid det upphävda valet.

16 §

I fråga om beslut som får överklagas enligt detta kapitel tillämpas inte bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

2.2 Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

Härigenom föreskrivs att 16 § folkomröstningslagen (1979:369) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning, förs hos Valprövningsnämnden. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i 15 kap. 5 §, 6 § första stycket 4 och andra stycket samt 7 och 8 §§ vallagen (2005:837) vad avser överklaganden av riksdagsval samt 11 och 12 §§ samma kapitel.

Talan får föras av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid folkomröstningen samt av den som enligt beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt. Talan får också föras av ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Ett beslut av den centrala valmyndigheten att fastställa utgången av en folkomröstning överklagas till Valprövningsnämnden. I fråga om ett sådant överklagande tillämpas de bestämmelser i 15 kap. 5 § första stycket, 6 § första stycket 5 och andra stycket, 7 § andra stycket och 8 § vallagen (2005:837) som avser överklaganden av utgången av riksdagsval samt bestämmelserna i 11 och 12 §§ samma kapitel.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas av

1. den som enligt röstlängden var röstberättigad vid folkomröstningen,

2. den som enligt ett beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt, och

3. ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2005:840.

3 Ärendet och dess beredning

Den 29 oktober 2015 bemyndigade regeringen chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över hur omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe. Regeringen beslutade samtidigt om direktiv för utredningen (dir. 2015:104). Till stöd för utredaren inrättades en referensgrupp med representanter för riksdagspartierna.

Utredningen, som antog namnet 2015 års vallagsutredning (Ju 2015:12), överlämnade den 28 oktober 2016 betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71). I lagrådsremissen behandlas de förslag som lämnas i betänkandet.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2016/07760/L6).

4 Snabbare omval

4.1 Översyn av omvalssystemet

4.1.1 Omval sedan 1975

Sammanlagt sex kommuner har hållit omval till kommunfullmäktige sedan Valprövningsnämnden inrättades 1975 i samband med 1974 års författningsreform. Det har under samma tid hållits omval till landstingsfullmäktige vid ett tillfälle. Omval till riksdagen har aldrig hållits.

Omval till kommunfullmäktige har gällt valet i Hallsbergs kommun 1979, valet i Borgholms och Åre kommuner 1985, valet i Orsa kommun 2002, valet i Örebro kommun år 2010 och valet i Båstads kommun år 2014. Omval till landstingsfullmäktige har hållits efter valet 2010 i Västra Götalands län. I samtliga fall har omval hållits under våren eller under tidig sommar året efter ordinarie valår.

När det gäller senare års omval beslutade Valprövningsnämnden den 11 februari 2011 att de fastställda valresultaten skulle upphävas avseende 2010 års val till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Örebro kommun. Valprövningsnämnden beslutade om omval i samtliga valkretsar i landstinget. För Örebro kommun beslutade nämnden om omval i endast en av flera valkretsar inom kommunen. Omvalen hölls den 15 maj 2011. Även efter 2014 års allmänna val beslutades om omval. Det gällde valet till kommunfullmäktige i Båstad kommun. Det omvalsbeslutet fattades den 17 december 2014 och omvalet hölls den 10 maj 2015.

I debatten efter omvalen 2011 framfördes att t.ex. omvalet till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län framstod mer som ett extra val än som ett omval på grund av att det saknades beredskap för en

omvalssituation i egentlig mening. I enlighet med gällande regelverk togs en ny röstlängd fram. Det innebar t.ex. att en del personer som varit röstberättigade i september 2010 inte längre hade rätt att rösta i omvalet eftersom de flyttat från Västra Götaland. Vidare blev inflyttade till regionen och väljare som hade fyllt 18 år men som inte haft rösträtt i september 2010 röstberättigade i omvalet. Den fria nomineringsrätten fick till följd att partier som inte ställt upp i det ordinarie valet gavs möjlighet att delta i omvalet. Med nya partier, nya väljare och ett val genomfört under andra förutsättningar och åtta månader efter det ordinarie valet hävdades i debatten att det var svårt att betrakta omvalet som ett omval i egentlig mening (Omstritt omval, SOM-institutets bokserie 55, Berg och Oscarsson, red., s. 11).

4.1.2 Riksdagens tillkännagivande i frågan

Riksdagen har som sin mening gett regeringen till känna vad konstitutionsutskottet anfört i betänkandet Snabbare omval (bet. 2012/13:KU13) om att i ett lämpligt sammanhang låta utreda dels ändrade förutsättningar för omval så att förutsättningarna för omval ska vara i princip desamma som för det ordinarie valet, dels en i författning bestämd tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt (rskr. 2012/13:140).

Konstitutionsutskottet pekar i betänkandet bl.a. på att en tidsfrist för när ett omval senast ska genomföras efter Valprovsnämndens beslut om omval kan bidra till att öka förutsättningarna för snabbare omval i framtiden. En sådan frist bör enligt utskottet vara så kort som det är praktiskt möjligt.

Utskottet framhåller i betänkandet vidare att med förutsättningar som är i princip desamma som för det ordinarie valet, t.ex. med samma röstlängd, valsedlar, partier och kandidater, förbättras möjligheterna att snabbt genomföra omval. Detta bedöms ha betydelse för längden på en författningsreglerad tidsfrist för omval. Även tiderna för brevröstning och röstning på utlandsmyndigheter borde enligt utskottet uppmärksammas. Under alla omständigheter bör regelverket enligt utskottet anpassas så att omval kan hållas på samma förutsättningar som det ordinarie valet, med undantag för korrigeringar av det slaget att personer som avlidit sedan det ordinarie valet inte ska tas upp i röstlängden och inte heller som kandidater på valsedlar. På så sätt bör förutsättningarna förbättras att snabbt genomföra ett omval (bet. 2012/13:KU13 s. 3 och 11, jfr bilagan Rapport över uppföljning av 2010 års val, s. 51–52).

4.1.3 Vilka förutsättningar ska gälla vid omval?

Regeringens bedömning: I syfte att möjliggöra snabbare omval, bör – så långt som möjligt – samma förutsättningar vid omvalet gälla som vid det ordinarie valet. Omval bör också genomföras inom så kort tid som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Lunds universitet* är inte övertygat om att effektivitetsaspekter bör anläggas på omvalsförfarandet och framhåller bl.a. att de grundläggande principerna för val måste vara centrala. Universitetet anför bl.a. att reglerna tillämpas med långa mellanrum och rekommenderar att ett omval bör ses som en reell risk vid varje allmänt val. Därför föreslår universitetet att valmyndigheterna t.ex. bestämmer ett fast omvalsdatum redan vid planeringen av det ordinarie valet. Samtliga övriga remissinstanser som har yttrat sig i denna del instämmer i utredningens bedömning eller har inga invändningar mot den.

Skälen för regeringens bedömning: Den nuvarande vallagen (2005:837) trädde i kraft den 1 januari 2006. Till den nya lagen beslutades även en ny förordning, valförordningen (2005:874). Lagen föregicks av 2003 års vallagskommittés översyn av lagen bl.a. i redaktionellt och systematiskt hänseende. I den nya lagen samlades regleringen av valförfarandet på ett mer överskådligt och lättillgängligt sätt. Administrativt betonade bestämmelser utmönstrades och infördes i den nya förordningen eller utfärdades genom myndighetsföreskrifter.

Vallagen har därefter varit föremål för översyn och lagstiftningsarbeten vid flera tillfällen. Inte minst som resultat av uppföljningar av ordinarie val har förändringsbehov uppstått. De senaste lagändringarna innebär att valförfarandet från och med 2018 års ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige i flera avseenden ändrats på ett förhållandevis genomgripande sätt. Bland annat kommer det att ställas krav på förhandsanmälan av partier som vill delta i valen. Det ställs också upp ett obligatoriskt krav på samtycke från alla dem som ställer upp som kandidater för ett parti, oavsett om partiet har registrerat sin partibeteckning och på förhand anmält samtliga kandidater eller inte. Vidare kommer t.ex. ändrade bestämmelser om förtidsröstningen att tillämpas vid ett eventuellt omval som hålls på grund av att något av de nämnda valen upphävts (prop. 2013/14:37, prop. 2013/14:48 och prop. 2013/14:124).

Trots ett förhållandevis omfattande utredningsarbete sedan tillkomsten av 2006 års vallag har det när det gäller regleringen av omval inte gjorts någon mer samlad genomgång. Som en följd av bl.a. de händelser som föranledde omvalen i 2010 års val har det dock i flera avseenden genomförts lagändringar i syfte att öka effektiviteten och säkerheten i valprocessen, bl.a. krav på säker förvaring av valmaterial, krav på utbildning av röstmottagare och möjlighet för valnämnden att avsluta den preliminära rösträkningen en dag senare (prop. 2013/14:124). Ett val innebär emellertid att ett omfattande administrativt förfarande ska genomföras i flera led under kort tid av många myndigheter, företag och personer. Möjligen kan även, som *Lunds universitet* påpekar, riskerna för att fel begås öka mot bakgrund bl.a. av att valförfarandet vanligen genomförs med flera års mellanrum. Fel och misstag vid förfarandet kan sammanfattningsvis inte helt uteslutas (jfr Valmyndighetens rapport 2015:1 s. 22 och Omstritt omval, SOM-institutets bokserie 55, Berg och Oscarsson, red., s. 21–22). Regeringen konstaterar att systemet måste vara utformat för att säkerställa att omval ska kunna hållas i god demokratisk ordning och under säkra former även framöver.

Vallagens förfaranderegler innebär att det ställs stora krav på valadministrationen under förberedelserna av ett val. Visserligen är

många av de tidsfrister som gäller i ett omval kortare än i ordinarie val. Men de krav som avser t.ex. utsändning av utlandsröstkort och de krav som ställs på administration i samband med anmälan av kandidater och framtagande av valmaterial medför ändå att den tidpunkt då ett omval kan hållas enligt gällande ordning inte kan bestämmas till en dag som ligger helt nära tidpunkten för omvalsbeslutet. De förutsättningar som gäller för partierna vid registrering av en partibeteckning och anmälan av kandidater medför också att det, enligt gällande ordning, finns behov av ganska omfattande förberedelser även från partiernas sida inför ett omval.

Förutsättningarna vid ett eventuellt omval kan aldrig bli helt desamma som vid det val omvalet avser. Det kommer t.ex. alltid att ha förflutit en viss tid mellan valet och omvalet. Under den tiden kan nya politiska frågor ha aktualiserats. Omvalet kan komma att avse t.ex. endast en av flera valkretsar i ett valområde. Ett antal av partiernas kandidater kan ha hunnit bli utsedda till ordinarie ledamöter i en valkrets som inte omfattas av omvalet. Valdeltagandet i omvalet kan också påverkas bl.a. av att den politiska dagordningen förändrats eller att omvalet inte hålls i samband med t.ex. val till riksdagen. Dessa är exempel på sådana omständigheter som inte går att påverka. Andra omständigheter kan gå att påverka i syfte att förbättra förutsättningarna att snabbt genomföra omval.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det är av stor betydelse att ett eventuellt omval kan hållas så nära inpå det ordinarie valet som möjligt. På så vis kan bl.a. de tänkbara effekterna av att de politiska frågorna i samhället varierar över tid i viss mån begränsas. Ju snabbare ett omval kan hållas, desto mindre hinner också väljarunderlaget normalt sett förändras mellan valen. Ett snabbt omval kan i de flesta fallen också antas vara av stor betydelse för att undanröja den osäkerhet som råder i en beslutande församling till följd av att valet behöver tas om i hela eller delar av valområdet. Med denna utgångspunkt instämmer regeringen i utredningens bedömning att förutsättningarna vid ett omval bör – så långt det är praktiskt möjligt – vara desamma som i det ordinarie valet. Mot bakgrund av det övergripande syftet – att möjliggöra snabbare omval – konstaterar regeringen att det främst handlar om att överväga korrigeringar som kan bidra till att tidsåtgången för förberedelser blir mindre, utan att de grundläggande principer som valsystemet bygger på påverkas.

Lunds universitet framför att förändringar i reglerna om val inte bör ske bara utifrån effektivitetsaspekter utan att de grundläggande principerna för bl.a. val måste vara centrala. Universitetet rekommenderar att omval ses som en reell risk vid varje allmänt val och att planeringen hos valmyndigheterna tar detta som utgångspunkt.

Enligt regeringens uppfattning måste en grundläggande förutsättning för omvalsförfarandet vara att ett omval ska genomföras med full respekt för demokratiska principer och med iakttagande av rättssäkerhetens krav. Ett högt och jämlikt valdeltagande bör också eftersträvas. Det behöver samtidigt, i den önskade situation som ett omval innebär, finnas så goda förutsättningar som möjligt för att valet ska kunna genomföras effektivt. Regeringen konstaterar att valmyndigheterna genom förberedelser och planering för ett tänkbart omval kan skapa goda förutsättningar för att med bibehållen effektivitet och rättssäkerhet kunna genomföra ett

eventuellt omval. En planering av denna karaktär torde även enligt nuvarande ordning utgöra ett naturligt inslag i arbetet för valmyndigheterna, t.ex. i samband med att behovet av resurser i händelse av omval övervägs. Någon uttrycklig skyldighet för t.ex. Valmyndigheten eller valnämnderna att upprätthålla en sådan planering bör dock, i vart fall för närvarande, inte föreskrivas.

4.2 Ny röstlängd tas fram vid omval

Regeringens bedömning: Det bör inte införas särskilda bestämmelser om röstlängd vid omval.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Utredningens bedömning tas överlag emot positivt av remissinstanserna. Flertalet remissinstanser som yttrar sig över utredningens bedömning, däribland *Valmyndigheten*, *Uppsala universitet*, *Göteborgs universitet* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker eller har ingen invändning mot den. Samtliga *landsting* och samtliga *länsstyrelser* som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot bedömningen. Samtliga *kommuner* som har yttrat sig över bedömningen, utom *Göteborgs kommun*, är positiva till den eller har inga invändningar.

Uppsala universitet framhåller bl.a. att nya röstlängder vid omvalet inte bör ha stor betydelse för hur lång tid omvalet kommer att ta. *Möndals kommun* påpekar att även väljare som i tiden mellan ordinarie val och omval erhållit svenskt medborgarskap berörs av en oförändrad röstlängd.

Kammarrätten i Göteborg framhåller att de omständigheter som ligger till grund för ett omval innebär att det har skett ett åsidosättande av de demokratiska rättigheter som tillhör väljarna i det ordinarie valet. Det bör därför inte komma i fråga att väljare som har flyttat antingen inte får rösta alls i ett val (om de har flyttat från den valkrets där omvalet sker) eller får rösta två gånger (om de har flyttat till den valkrets där omvalet sker).

Inte heller *Lunds universitet* och Göteborgs kommun håller med om bedömningen. Lunds universitet anser bl.a. att det inte är självklart att 3 kap. 4 § regeringsformen hindrar att samma röstlängd används i omvalet som i det ordinarie valet. Göteborgs kommun framför bl.a. att det med en oförändrad röstlängd blir tydligare att det är fråga om ett omval och föreslår att regeringen söker det parlamentariska stöd som behövs för att använda samma röstlängd i omvalet som i det ordinarie valet.

Skälen för regeringens bedömning

Grundläggande utgångspunkter – allmän och lika rösträtt

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt (1 kap. 1 § andra stycket regeringsformen). Bestämmelsen i grundlag innebär att alla har rösträtt och att ingen har mer än en röst. I regeringsformens målsättningsstadgande för det allmännas verksamhet slås bl.a. fast att det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir

vägledande inom samhällets alla områden (1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen).

Den enskildes grundläggande rättigheter vid val följer även av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som gäller som svensk lag. Av artikel 3 i det första tilläggsprotokollet till konventionen följer att fria och hemliga val till den lagstiftande församlingen, dvs. i första hand det nationella parlamentet, ska anordnas med skäligen tidsintervall. Rättigheten innefattar en rätt till fria val, allmän rösträtt och rätt för var och en att kandidera i allmänna val. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Rättigheter av motsvarande innebörd framgår också av artikel 25 i 1966 års FN-konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Rättigheterna är inte absoluta. Staterna har en betydande frihet att avgöra vilka inskränkningar som ska göras under förutsättning att de inte skadar själva kärnan i rättigheterna. Inskränkningar måste tillgodose ett legitimt ändamål och får inte vara oproportionerliga i förhållande till ändamålet.

Grundläggande bestämmelser om val till Europaparlamentet finns i akten om allmänna direkta val av ledamöter i Europaparlamentet, som är en bilaga till rådets beslut av den 20 september 1976, med senare ändringar, den s.k. valrättsakten (Akten om allmänna direkta val av ledamöter i Europaparlamentet, EGT L 278, 8.10.1976, s. 5, ändrad genom rådets beslut 93/81/Euratom, EKSG, EEG om ändring av akten om allmänna direkta val av företrädare i Europaparlamentet, EGT L 33, 9.2.1993, s. 15, och rådets beslut 2002/772/EG, Euratom av den 25 juni 2002 och av den 23 september 2002, EGT L 283, 21.10.2002, s. 1). Valrättsakten har samma rättsliga status inom unionsrätten som fördragen. Av bestämmelserna i valrättsakten framgår bl.a. att Europaparlamentets ledamöter väljs i varje medlemsstat genom allmänna, direkta, fria och hemliga val. Detta kommer även till uttryck i artikel 39.2 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Om inte annat följer av bestämmelserna i valrättsakten, ska valet genomföras enligt de nationella bestämmelser som gäller för genomförande av val (artikel 8). I valrättsakten slås fast att ingen får rösta mer än en gång i ett val (artikel 9).

Rösträtten

För att rösträtt ska föreligga krävs att vissa villkor är uppfyllda.

Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år. Detta framgår av 3 kap. 4 § första stycket regeringsformen. Rösträttsvillkoren i val till riksdagen följer således av grundlag.

Rösträtten vid val till landstings- och kommunfullmäktige följer däremot inte av grundlag utan regleras i stället i kommunallagen (1991:900). Rösträtt har den som är folkbokförd i kommunen, senast på valdagen fyller arton år och är medborgare i Sverige eller i någon annan av EU:s medlemsstater, är medborgare i Island eller Norge eller, för andra utlänningar, har varit folkbokförd i Sverige tre år i följd före valdagen. Rösträtt har också en medborgare i någon av Europeiska

unionens medlemsstater (unionsmedborgare) som är bosatt i kommunen men som inte ska vara folkbokförd där på grund av att han eller hon åtnjuter full diplomatisk immunitet (4 kap. 2–3 §§ kommunallagen).

Rösträtten vid val till Europaparlamentet regleras i vallagen. Den som har rösträtt i riksdagsvalet har också rösträtt vid val till Europaparlamentet. Unionsmedborgare som har rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige och som vid val till Europaparlamentet inte röstar i någon annan medlemsstat i Europeiska unionen, har rösträtt vid ett sådant val i Sverige (1 kap. 4 § vallagen). För att en unionsmedborgare som inte är svensk medborgare ska kunna utöva sin rösträtt i valet krävs därutöver att vissa andra förutsättningar är uppfyllda, bl.a. att väljaren har anmält att han eller hon vill utöva sin rösträtt i landet och att väljaren inte är upptagen i röstlängd i en annan medlemsstat.

Rösträtten avgörs på grundval av röstlängden

Frågan om någon har rösträtt vid val till riksdagen avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd (3 kap. 4 § tredje stycket regeringsformen). Även vid val till landstings- och kommunfullmäktige avgörs rösträtten på grundval av en röstlängd som upprättas före valet (4 kap. 4 § kommunallagen). Närmare bestämmelser om röstlängder finns i 5 kap. vallagen.

Inför varje val upprättar Valmyndigheten en röstlängd för varje valdistrikt. Röstlängden tas fram 30 dagar före valdagen och är en förteckning över de personer som är röstberättigade i valet. Röstlängderna grundas på de uppgifter som 30 dagar före valdagen finns i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet och i fastighetsregistret enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister (5 kap. 1 § vallagen).

Svenska medborgare som inte längre är folkbokförda i landet ska tas upp i röstlängden under tio år från det att folkbokföringen upphörde. Därefter måste väljaren anmäla sin adress till Skatteverket för att tas upp i röstlängden (5 kap. 2 § vallagen).

Vid val till landstings- och kommunfullmäktige gäller för unionsmedborgare som är bosatta i landet men, som en följd av att de har full diplomatisk immunitet, inte är folkbokförda här ett krav på anmälan till Valmyndigheten för att tas upp i röstlängden (5 kap. 2 a § vallagen). Bestämmelsen omfattar inte personal vid en främmande makts beskickning eller lönade konsulat som har immunitet och privilegier som utsända från beskickningslandet. Sådana personer anses inte bosatta i det mottagande landet (prop. 2009/10:245).

Vid val till Europaparlamentet behöver unionsmedborgare som inte är svenska medborgare men som ändå har rösträtt i valet i Sverige anmäla till länsstyrelsen att de vill bli upptagna i röstlängden och försäkra att de inte kommer att rösta i en annan medlemsstat. Dessa väljare ska tas upp i röstlängden endast om de fyller arton år senast på valdagen. Väljare som har anmält sig på detta sätt står kvar i röstlängden till dess de stryks från den på egen begäran eller villkoren för rösträtt inte längre är uppfyllda (5 kap. 3 § vallagen).

Rättelse i röstlängden kan begäras hos länsstyrelsen senast tolv dagar före valdagen (5 kap. 6 § vallagen).

I dag tas en ny röstlängd fram inför omvalet – alla röstberättigade får rösta i omvalet

För att ta ställning till vad som bör gälla i fråga om röstlängden vid ett omval är det nödvändigt att först ta ställning till vad som bör gälla för utövandet av rätten att rösta i omval. En självklar utgångspunkt och en grundläggande förutsättning för omvalsförfarandet är att det ska genomföras med full respekt för demokratiska principer och med iakttagande av rättssäkerhetens krav. Ett högt och jämlikt valdeltagande bör också eftersträvas.

Enligt tidigare vallagstiftning gällde att det skulle förordnas om ofördröjligt företagande av nytt val om ett val upphävdes. Då gällde vad som om allmänt val var föreskrivet. Bestämmelser om detta fanns i kommunal vallag den 6 juni 1930 (56 § andra och tredje styckena). Regleringar i fråga om riksdagsval saknades men det antogs att motsvarande gällde även för dessa val (jfr Halvar G.F. Sundberg, Valrätt, 1950, s. 132–133). Detta innebär att kretsen av röstberättigade ändrades vid omval, som om det var ett nytt val. De som vid omvalet uppfyllde rösträttskraven hade möjlighet att rösta då även om de inte kunde det vid det ordinarie valet.

Frågan om rösträttsåldern diskuterades ingående av bl.a. Grundlagberedningen. I frågan om rösträtten borde knytas till dagen då artonårsgränsen uppnåddes eller till någon annan tidpunkt såg beredningen det som önskvärt att rösträtten, liksom andra till viss ålder anknutna rättigheter, i princip skulle inträda samma dag som personen fyllde 18 år (SOU 1972:15 s. 124–126). När det gäller personer som i tiden mellan ordinarie val och omval uppnår myndighetsålder framhölls i propositionen särskilt att rösträtt vid omval tillkommer även personer som efter den första valdagen men senast på dagen för omvalet fyller 18 år (prop. 1973:90 s. 162–164 och 247). I senare lagstiftningsarbeten har denna fråga inte berörts närmare (prop. 1987/88:32 och bet. 1992/93:KU5). I samband med den översyn av regeringsformen som genomfördes i anslutning till 2010 års val ändrades bestämmelsen i 3 kap. 4 § regeringsformen endast språkligt och redaktionellt (prop. 2009/10:80 s. 258).

Av den nuvarande regleringen i regeringsformen och kommunallagen framgår inte uttryckligen vad som gäller i fråga om rösträtten för personer som uppnår myndighetsåldern i tiden mellan ett ordinarie val och ett omval. Med hänsyn bl.a. till de förarbetsuttalanden som har gjorts delar regeringen utredningens uppfattning att dessa personers rösträtt i en omvalssituation dock får anses följa av nuvarande ordning (prop. 1973:90 s. 162–164 och 247, jfr prop. 2009/10:80 s. 258). Regeringen konstaterar att rättsläget också har uppfattats så över tid. Som framgår ovan upprättar t.ex. Valmyndigheten inför varje val en röstlängd för varje valdistrikt (5 kap. 1 § vallagen).

Enligt äldre bestämmelser förutsattes alltså att ett nytt val skulle anordnas med tillämpning av de allmänna bestämmelserna om val. Nuvarande ordning utgår i allt väsentligt från samma synsätt, även om

det numera finns vissa särregleringar främst i vallagen där begreppet omval har förts in. Några särregleringar för omval i fråga om grundläggande bestämmelser om rösträtt finns inte i dag i regeringsformen, vallagen eller kommunallagen. Enligt nuvarande ordning tas alltså vid omval hänsyn till ändringar på väljarsidan vid dagen för ett omval. Detta för i vissa fall med sig att personer som upptogs i röstlängden vid det ordinarie valet inte kommer att upptas i röstlängden för omvalet och vice versa. Som *Valmyndigheten* pekar på finns det ett särskilt anmälningsförfarande till röstlängden för unionsmedborgare som inte är svenska medborgare. Något undantag från tillämpning av dessa bestämmelser finns inte föreskrivet för en omvalssituation.

För Sametinget gäller en annan ordning. Enligt 3 kap. 35 § sametingslagen (2004:538) ska den slutliga röstlängd som upprättats för det ordinarie valet till Sametinget användas vid omval (jfr prop. 2003/04:86 s. 29).

Bestämmelserna om röstlängd bör vara desamma vid omval som vid ordinarie val

Utredningen har inte haft i uppdrag att överväga förändringar i valsystemet som påverkar de grundläggande principer som systemet bygger på. En utgångspunkt har därför bl.a. varit att uppdraget inte förutsatt att utredningen skulle lämna förslag till grundlagsändringar. Det övergripande syftet med att utreda förutsättningarna för omval har i stället varit att skapa förbättrade möjligheter att genomföra ett omval snabbare än vad som är möjligt enligt dagens ordning (jfr bet. 2012/13:KU13 s. 10–11 och 52). Det finns därför skäl att särskilt överväga hur olika tänkbara förändringar av förfarandet vid ett omval påverkar tiden för när ett omval tidigast kan hållas (jfr avsnitt 4.1.3).

Utredningen anser att Valmyndigheten bör ta fram nya röstlängder vid ett eventuellt omval och att den nuvarande ordningen därmed bör bestå. Den bedömning utredningen gör innebär att bestämmelserna om röstlängd bör vara desamma vid omval som vid ordinarie val. Någon förändring i den frist om 30 dagar som gäller för när Valmyndigheten ska ta fram röstlängden föreslås inte.

Vid ett eventuellt omval kommer, under alla förhållanden, nya röstlängder att behöva framställas och distribueras. Den tid det tar att beställa kompletteringar av data från Skatteverket för att ta fram nya röstlängder måste antas vara försumbar i detta sammanhang. När det gäller tidsåtgången för att ta fram nya röstlängder inför ett omval konstaterar regeringen därmed, i likhet med *Uppsala universitet*, att tiden för att ta fram nya röstlängder inte är något som har stor betydelse för hur lång tid själva omvalet tar.

Flertalet remissinstanser som yttrar sig över utredningens bedömning, däribland *Valmyndigheten*, *Uppsala universitet*, *Göteborgs universitet* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, tillstyrker den eller har ingen invändning mot den. Samtliga *landsting* och samtliga *länsstyrelser* som har yttrat sig tillstyrker bedömningen eller har inga invändningar mot den. Med undantag för *Göteborgs kommun* är samtliga *kommuner* som har yttrat sig över bedömningen positiva till den eller har inga invändningar.

Kammarrätten i Göteborg invänder dock mot den bedömning utredningen gör och framhåller att de omständigheter som ligger till grund för ett omval innebär att det har skett ett åsidosättande av de demokratiska rättigheter som tillhör väljarna i det ordinarie valet. Enligt *Kammarrätten i Göteborg* bör det därför inte komma i fråga att väljare som har flyttat antingen inte får rösta alls i ett val (om de har flyttat från den valkrets där omvalet sker) eller får rösta två gånger (om de har flyttat till den valkrets där omvalet sker). Att ett antal personer kommer att ha hunnit bli myndiga efter den ordinarie valdagen anser *Kammarrätten i Göteborg* inte kan leda till någon annan bedömning. *Göteborgs kommun* anser bl.a. att det med en oförändrad röstlängd också blir tydligare att det är fråga om ett omval.

Konsekvensen av nuvarande ordning kan, som *Kammarrätten i Göteborg* ger uttryck för, bli t.ex. att en person som har flyttat i tiden mellan ordinarie val och omval inte får rösta vare sig i det ordinarie valet (på grund av att det beslutats om omval och den avlagda rösten därmed betraktas som obefintlig) eller i omvalet (på grund av att personen flyttat från omvalsområdet); detta trots att den svenska folkstyrelsen bygger på bl.a. lika rösträtt (1 kap. 1 § andra stycket regeringsformen). Regeringen konstaterar att denna konsekvens följer av den sedan lång tid etablerade ordningen att ett eventuellt omval ska anordnas med tillämpning av de allmänna bestämmelserna om val, varvid hänsyn ska tas till ändringar i rösträttsvillkoren som inträder senast på valdagen. Enligt regeringens uppfattning måste de konsekvenser som *kammarrätten* pekar på ha varit förutsedda när regleringen infördes och bedömningen ha gjorts att en sådan ordning inte kan anses strida mot principerna för demokratiska val.

Lunds universitet framför bl.a. att det är svårt att se att den demokratiska vinsten med att upprätta nya röstlängder uppväger den omgång det innebär att upprätta dessa och anser att det ur regeringsformens synvinkel inte är självklart att en ny röstlängd måste upprättas vid omval. Enligt *Lunds universitet* bör bestämmelsen i 3 kap. 4 § regeringsformen i stället kunna uppfattas som att den behandlar vad som gäller vid ordinarie val och inte utesluter särskilda regler om omval (jfr 3 kap. 13 § regeringsformen).

Regeringen delar emellertid utredningens uppfattning att en förändring av villkoren för att tas upp i röstlängd vid ett omval ställer krav på överväganden som rör inte endast röstlängdsbestämmelserna i vallagen utan även grundläggande bestämmelser om rösträtt i såväl regeringsformen som kommunallagen. En förändring av den ordning som nu gäller för rösträtten medför således en konfliktyta mot vad som i dag får anses följa av grundlagsbestämmelser. Detta innebär att systemet inte låter sig justeras i det här avseendet enbart med stöd av överväganden i förhållande till vallagens röstlängdsbestämmelser.

Förändringar i regleringen kan också medföra konsekvenser för valdeltagandet. Förutom väljare som avlidit skulle bl.a. de väljare som under tiden mellan det ordinarie valet och omvalet har hunnit uppnå myndighetsålder och de som, i fråga om val till landstings- och kommunfullmäktige, under mellantiden har flyttat till eller från valområdet beröras om förutsättningarna för att tas upp i röstlängd inför omval ändras så att samma röstlängd som vid det ordinarie valet används vid omvalet. Som *Mölnåls kommun* påpekar kan även rösträtten för en

väljare som i tiden mellan ett ordinarie val och ett omval har fått svenskt medborgarskap påverkas av en reglering som innebär att röstlängden inte ändras inför ett omval. Detsamma gäller i fråga om rösträtten för svenska medborgare som i mellantiden bosätter sig i Sverige men som aldrig tidigare varit folkbokförda i landet.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det är angeläget att unga personer är delaktiga i det politiska livet (jfr 1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen). Även 2014 års Demokratiutredning ger uttryck för samma uppfattning (SOU 2016:5 s. 552–558). En grupp av unga vuxna, som i och för sig uppfyller rösträttsvillkoren enligt regeringsformen, skulle med en oförändrad röstlängd uteslutas från att rösta i en omvalssituation. Regeringen konstaterar att ett ändrat system för omval som rör de unga väljarna sannolikt skulle komma att inverka negativt på denna väljargrupps politiska engagemang i en omvalssituation och därför inte är utan invändningar. Det är mot den bakgrunden svårt ur demokratipolitisk synvinkel att motivera en reform som innebär att röstlängden inte får kompletteras inför ett omval, även med beaktande av dels de demokratiska följderna för dem som flyttat från ett omvalsområde, dels de förenklingar i processen totalt sett som en förändring skulle innebära.

Som utredningen påpekar kan det inte heller uteslutas att en ändrad ordning i fråga om förutsättningarna för rösträtt kan föra med sig konsekvenser som är negativa för valdeltagandet, såsom att personer som har flyttat till omvalsområdet kan ha ett större intresse av att rösta än de som har flyttat därifrån och att det är antagligt att unga personer är en grupp som flyttar oftare än andra.

Mot bakgrund av de skäl som redovisats ovan instämmer regeringen i utredningens bedömning och anser att några särskilda bestämmelser om röstlängd inte bör införas i fråga om omval.

4.3 Anmälan och samtycke vid ordinarie val ska gälla vid omval – nya kandidater kan anmälas i vissa fall

4.3.1 Offentliga valförberedelser

Den fria nomineringsrätten

Den fria nomineringsrätten har länge ansetts vara en central princip i det svenska valsystemet. Denna princip har sammanfattningsvis beskrivits som att den består dels av partiernas eget nomineringsförfarande, vilket anses vara en helt intern angelägenhet för partierna, dels väljarnas rätt att fritt bilda eller rösta på ett parti liksom att nominera och välja kandidater (se bl.a. SOU 1987:6 s. 125, SOU 1995:143 s. 73–75 och s. 149, prop. 1996/97:70 s. 126, SOU 2001:99 s. 36 och SOU 2012:94 s. 129). Genom vallagens bestämmelser om bl.a. registrering av partibeteckning och obligatorisk förhandsanmälan av partier och kandidater har den fria nomineringsrätten i praktiken begränsats i stor utsträckning.

Numera kan ett parti bl.a. skydda sina kandidatlistor från väljarnas tillskrifter genom att både registrera sin partibeteckning och anmäla

samtliga sina kandidater i val (2 kap. och 13 kap. 8 § vallagen). Om inte såväl partibeteckning som samtliga kandidater är registrerade finns det inget skydd mot olika former av missbruk av partibeteckningen i det aktuella valet. I förarbetena uttalades bl.a. att en sådan inskränkning i den fria nomineringsrätten skulle vägas mot de fördelar som systemet medförde i form av ordning vid valen. En inskränkning i den fria nomineringsrätten i form av frivillig anmälan av kandidater bedömdes inte allvarligt påverka t.ex. valdeltagandet (prop. 1996/97:70 s. 126–127). 1999 års författningsutredning drog därefter slutsatsen att väljarens fria nomineringsrätt reellt sett var avskaffad såvitt avsåg de mer inflytelserika partierna genom skyddet partierna erhöll vid registreringen av sina partibeteckningar och anmälda kandidater (SOU 2001:99 s. 36).

Inför och vid ordinarie val till riksdagen och landstings- och kommunfullmäktige 2018 kommer bestämmelser om obligatorisk förhandsanmälan av partier och kandidater att tillämpas för första gången. Med utgångspunkten att en anmälan om deltagande i val måste kunna göras i förhållandevis nära anslutning till valdagen bedömdes regleringen inte medföra några större och mer praktiskt betydelsefulla inskränkningar i väljarnas möjlighet att sent i valprocessen bilda ett parti och delta i val (prop. 2013/14:48 s. 55–60 och 67–75).

Registrering av partibeteckning och anmälan av partiets deltagande i val

Som skydd mot missbruk har partierna som framgår ovan i dag möjlighet att registrera sin partibeteckning. En sådan anmälan ska göras hos Valmyndigheten. En anmälan kan i princip göras när som helst under valperioden, men om ett parti vill ha det skydd som registreringen innebär måste anmälan i samband med ett ordinarie val ha gjorts senast den sista februari det år då det ordinarie valet ska hållas för att registreringen ska gälla från och med det valet (2 kap. 1 § första stycket vallagen). Om det inte är fråga om ordinarie val till riksdag, landstings- eller kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska en anmälan i stället göras senast en vecka efter beslutet om valdag för att anmälan ska gälla från och med det valet (2 kap. 1 § andra stycket vallagen).

En partibeteckning som ska registreras får inte vara förväxlingsbar med ett annat partis beteckning. Valmyndigheten kontrollerar därför bl.a. att partibeteckningen som anmäls för registrering inte kan antas bli förväxlad med en annan registrerad beteckning eller med en beteckning som ett annat parti har anmält för deltagande i samma val. Partier som inte är representerade i den beslutande församling som anmälan gäller behöver även visa att det finns dokumenterat stöd för partiet från personer som vill stödja anmälan. (2 kap. 3 och 4 §§ vallagen.)

En partibeteckning som har registrerats för riksdagsval är också registrerad för samtliga kommunala val i landet och för val till Europaparlamentet. På motsvarande sätt blir en partibeteckning för ett parti som har registrerats för val till landstingsfullmäktige också gällande för samtliga val till kommunfullmäktige i de kommuner som ligger inom landstinget (2 kap. 5 § vallagen). Valmyndigheten ska kungöra registreringen i Post- och Inrikes Tidningar (PoIT) (2 kap 8 § vallagen).

Hittills har gällt att väljare så sent som på valdagen har möjlighet att bilda ett nytt parti och nominera kandidater. I de allmänna valen 2018

ska för första gången mandaten fördelas enbart mellan partier som på förhand har anmält sitt deltagande i valet i enlighet med bestämmelser som meddelas i särskild lag (3 kap. 7 § första stycket regeringsformen). Uttrycket ”särskild lag” syftar på den lag som innehåller föreskrifter om allmänna val, dvs. vallagen.

Den nya ordningen innebär att ett parti som vill delta i ett val skriftligen ska anmäla detta till Valmyndigheten senast 30 dagar före valdagen. Av en anmälan ska framgå vilket val anmälan avser och under vilken partibeteckning partiet går fram i valet. Anmälan är en förutsättning för att få delta i mandatfördelningen men det finns inget krav på att även anmäla kandidater. För de partier som redan är representerade i en beslutande församling eller som har anmält sina kandidater för ett visst val ställs inte något krav på särskild anmälan. Dessa partier anses automatiskt anmälda till det val som avser den beslutande församlingen eller som en anmälan av kandidater rör (3 kap. 7 § regeringsformen och 2 kap. 14, 15 och 17 §§ vallagen).

De partier som vill skydda sina kandidatlistor från tillskrivna namn kommer även i fortsättningen att behöva registrera sin partibeteckning för att bestämmelserna om anmälan i 2 kap. vallagen ska bli tillämpliga. Partier som inte har ett dokumenterat väljarstöd eller som av andra skäl inte vill eller kan anmäla sin partibeteckning för registrering bör i stället kunna välja den enklare formen för anmälan av sitt valdeltagande. Det är upp till partierna själva att avgöra vilket förfarande de vill använda sig av (prop. 2013/14:48 s. 59).

Den frist för anmälan av partier som ska gälla i ordinarie val gäller som utgångspunkt även vid extra val och omval, dvs. anmälan om deltagande ska ha kommit in till Valmyndigheten senast 30 dagar före valdagen. Vid extra val och omval ska dock en anmälan som kommer in senare än 30 dagar före valdagen godtas om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag. En anmälan om deltagande i ordinarie val gäller utan särskild anmälan vid ett eventuellt omval i det val som anmälan avser (2 kap. 16 och 17 §§ vallagen).

För att en anmälan om deltagande i val ska registreras krävs att de förutsättningar som anges i 2 kap. 18 § vallagen är uppfyllda. I likhet med förfarandet vid anmälan om registrering av partibeteckning ställs här krav bl.a. på att partibeteckningen inte kan antas bli förväxlad med andra registrerade eller redan anmälda partibeteckningar. När en anmälan om deltagande i val har registrerats ska Valmyndigheten omedelbart kungöra detta i PoIT (2 kap. 19 § vallagen).

Anmälan av och samtycke till kandidatur

Ett parti som har registrerat sin partibeteckning kan frivilligt välja att anmäla samtliga kandidater och på så sätt skaffa sig kontroll över vilka personer som är valbara på partiets mandat. De kan därigenom skydda sig mot att väljarna genom tillskrifter av nya kandidater på en valsedel påverkar vilka personer som utses som ledamöter eller ersättare för partiet. En sådan anmälan av kandidater görs för ett visst val. Valmyndigheten beslutar inför varje val när anmälan senast ska ske och kungör det i PoIT. En anmälan görs normalt av partierna i samband med att dessa beställer valsedlar. Enligt Valmyndighetens beslut skulle en

anmälan av kandidater göras senast den 28 februari inför valet till Europaparlamentet den 25 maj 2014 och senast den 10 april samma år inför valen till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige den 14 september 2014. Kraven på framförhållning kan alltså variera mellan olika typer av val.

Varje kandidat som ett parti vill anmäla ska skriftligen ha samtyckt till anmälan. När ett parti har anmält samtliga sina kandidater kan dessa, som framgår ovan, inte ändras genom att väljare skriver till andra kandidater på valsedeln än dem som partiet har anmält (2 kap. 9 och 13 §§, 13 kap. 8 § första stycket 2 vallagen).

Som redovisats ställs från och med 2018 års ordinarie val till riksdagen och landstings- och kommunfullmäktige också upp ett obligatoriskt krav på skriftligt samtycke från alla dem som ställer upp som kandidater för ett parti, oavsett om partiet har registrerat sin partibeteckning och på förhand anmält samtliga kandidater eller inte (se avsnitt 4.1.3). Av förarbetena framgår att ändringen utgör ett ytterligare led i att stärka skyddet mot ofrivillig kandidatur (prop. 2013/14:48 s. 67–75). Samtycket ska avse ett visst parti. Ett sådant samtycke ska ges in till Valmyndigheten eller i vissa fall till länsstyrelsen senast fredagen före valdagen. Om partiet redan har anmält sina kandidater för att skydda sin partibeteckning gäller dock de förklaringar om samtycke till anmälan som kandidaterna därvid lämnade även som samtycke till kandidatur. Ett särskilt samtycke, utöver förklaringen, behöver i så fall alltså inte lämnas in (2 kap. 20 § vallagen, jfr 2 kap. 9 § andra stycket vallagen). Kravet på samtycke till kandidatur gäller för ett visst val och därmed för den mandatperiod som valet avser. Eftersom partierna har möjlighet att registrera sin partibeteckning och anmäla kandidater inför varje val, har bedömningen gjorts att en anmälan av samtycke som lämnas av en kandidat inför ett ordinarie val inte automatiskt ska gälla även för den händelse Valprövningsnämnden beslutar att det ska hållas omval. Vid ett eventuellt omval behöver alltså en ny anmälan om samtycke göras (prop. 2013/14:48 s. 72 och 94). Om en person som inte har samtyckt till en kandidatur för ett visst parti trots det har tagits upp på en valsedel för det partiet ska namnet betraktas som obefintligt (13 kap. 8 § första stycket 4 vallagen).

4.3.2 Anmälan av parti vid ordinarie val bör gälla vid omval

<p>Regeringens förslag: Till ett omval får endast de partibeteckningar användas som deltagit i det val som omvalet avser. Ett parti kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval.</p>

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget ställer sig flera, bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Härnösands kommun*, *Linköpings kommun*, *Mölnåls kommun*, *Västmanlands läns landsting* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, bakom det. *Lunds universitet* anser dock att förslaget bör kompletteras med en möjlighet för Valprövningsnämnden

att bevilja undantag, t.ex. om omvalet orsakats av att fel har förekommit i samband med partiregistrering, kandidatgodkännande eller framställning av valsedlar.

Uppsala universitet framhåller bl.a. att det i dag ges möjlighet att utifrån valresultatet i det ordinarie valet ägna sig åt strategiskt beteende i omvalet, t.ex. genom att ställa upp med nya partier för att ändra förväntade majoritetsförhållanden. *Västerviks kommun* pekar bl.a. på att det nuvarande förfarandet där nya partier kan medverka i ett omval kan leda till att dessa nya partier kan komma i en bättre situation då de kan utforma partiprogram och vallöften baserat på resultatet i det ursprungliga valet.

Stockholms universitet anser att förslaget i dess helhet är olämpligt. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* framför att förslaget med hänsyn till bestämmelsen i 3 kap. 7 § regeringsformen bör bli föremål för fortsatta överväganden.

Skälen för regeringens förslag

Partier vid omval

Utredningen föreslår att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. I praktiken innebär utredningens förslag att fristen för att anmäla partiets deltagande i ett omval sammanfaller med fristen för anmälan om deltagande i det ordinarie valet, dvs. anmälan ska göras senast 30 dagar före valdagen i det ordinarie valet.

Nuvarande ordning innebär bl.a. att nya partier kan tillkomma vid ett omval, utöver de partier som deltog i det ordinarie valet. Ett parti som deltog i det ordinarie valet kan också välja att inte ställa upp i omvalet. Vidare kan förändringar ske avseende vilka kandidater som ställer upp i omvalet. För väljarna kan det innebära att de i omvalet ska ta ställning till en annan sammansättning av partier och kandidater än i det ordinarie valet. På motsvarande sätt kan förutsättningarna ändras även för partiernas och kandidaternas vidkommande genom att de i ett omval kan få andra politiska motståndare än vid det ordinarie valet. *Uppsala universitet*, som tillstyrker förslaget, framhåller bl.a. att det i dag ges möjlighet att utifrån valresultatet i det ordinarie valet ägna sig åt strategiskt beteende i omvalet, t.ex. genom att ställa upp med nya partier för att ändra förväntade majoritetsförhållanden.

Utgångspunkten för utredningens överväganden och förslag är att ett omval i förekommande fall ska kunna genomföras så snabbt och effektivt som möjligt. Det bakomliggande syftet med denna ambition är att omvalet i största möjliga utsträckning ska bli ett omval som så långt det är möjligt hålls under samma förutsättningar som det ordinarie valet, dvs. att valet blir ett omval i egentlig mening. Ju närmare i tiden det ordinarie valet ett omval kan hållas, desto större är möjligheterna enligt utredningen att skapa förutsättningar vid de båda valen som är så lika som det är praktiskt möjligt.

Den ordning som utredningen föreslår kan förväntas minska administrationen kring genomförandet av ett omval eftersom t.ex. anmälnings- och registreringsförfarandet skulle utgå ur processen för Valmyndigheten, liksom den därtill hörande förväxlingsprövningen. Den omständigheten att förutsättningarna för partiernas deltagande i omvalet

skulle vara klara redan vid tidpunkten för beslutet om omval torde också bidra till ökad ordning.

De invändningar som kan riktas mot ett sådant system rör bl.a. frågor kring den fria nomineringsrätten. Det gäller bl.a. möjligheterna att bilda ett parti i ett sent skede.

Införandet av ett krav på obligatorisk förhandsanmälan av partier senast 30 dagar före valdagen vid ordinarie val motiverades bl.a. av intresset att väljare skulle få bättre förutsättningar att göra ett rationellt partival. Samtidigt betonades att en ordning med förhandsanmälan inte fick leda till några praktiskt betydelsefulla inskränkningar i väljarnas möjlighet att även kort tid före ett val bilda ett parti och ställa upp i valet. I förarbetena framhölls även att valresultatet endast bör kunna påverkas av röster på partier som eftersträvar representation i den församling valet avser (SOU 2012:94 s. 135–146 och prop. 2013/14:48 s. 57). Möjligheten att bilda ett parti i ett sent skede i en valrörelse har i viss mån anpassats till den särskilda situation som gäller för anmälan av deltagande i extra val och omval. Vid extra val och omval ska en anmälan om deltagande som görs senare än 30 dagar före valdagen godtas om den har kommit in till Valmyndigheten inom en vecka från beslutet. Som utgångspunkt gäller dock den frist för anmälan av partier som ska gälla i ordinarie val även vid extra val och omval (jfr prop. 2013/14:48 s. 60).

Som redovisats ovan delar regeringen utredningens uppfattning att det är av stor betydelse att ett eventuellt omval kan hållas så nära in på det ordinarie valet som möjligt (se avsnitt 4.1.3). Förutsättningarna vid ett eventuellt omval bör – så långt det är praktiskt möjligt – vara desamma som i det ordinarie valet. Mot bakgrund av det övergripande syftet att möjliggöra snabbare omval handlar det främst om att överväga korrigeringar som kan bidra till att tidsåtgången för förberedelser blir mindre, utan att de grundläggande principer som valsyste­met bygger på påverkas.

Ett eventuellt omval är en undantagssituation. Omvalet avser som regel endast en mindre och tydligt avgränsad del i det ordinarie valet. Att låsa möjligheterna för nya anmälningar av partier till omvalet skulle förenkla och tydliggöra processen i flera avseenden. I det oönskade läge som ett omval innebär handlar det om att hitta de bästa förutsättningarna för att omvalet ska anordnas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

Som *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* framhåller är det en förutsättning för förslaget att det är förenligt med regeringsformens bestämmelser om hur mandaten fördelas i riksdagsval. I förarbetena till ändringen i 3 kap. 7 § regeringsformen framhålls att bestämmelsen innebär att endast sådana partier som har anmält sitt deltagande i valet får möjlighet att delta i mandatfördelningen (prop. 2013/14:48 s. 88). Förarbetena ger inte något direkt stöd för slutsatsen att den bestämmelsen hindrar en reglering som begränsar utrymmet för nya partier att anmäla sitt deltagande i ett eventuellt omval. Av 2 kap. 16 § vallagen framgår att en anmälan till ett ordinarie val också ska gälla vid ett omval i samma val. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att syftet med den regleringen är både att minska administrationen i samband med ett omval och att minska riskerna för att oönskade konsekvenser ska uppkomma till följd av missuppfattningar från partiernas sida om vad regelverket kräver

(prop. 2013/14:48 s. 65). Av detta kan bl.a. den slutsatsen dras att grundlagen inte hindrar riksdagen från att i vanlig lag reglera verkan av ett partis anmälan om deltagande i val. Enligt regeringens uppfattning begränsar regleringen i regeringsformen inte heller utrymmet för riksdagen att genom vanlig lag, som utredningen föreslår, inskränka partiernas möjligheter att anmäla sitt deltagande i ett omval när de inte anmält deltagande i det ordinarie valet.

Vid införandet av kravet på förhandsanmälan av partierna i val bedömdes vidare att de begränsningar som förslaget innebar inte stod i konflikt med respekten för partiernas inre angelägenheter (prop. 2013/14:48 s. 59). Vad som nu föreslås är en snävt hållen kompletterande inskränkning som sannolikt endast kommer att behöva tillämpas i undantagsfall. Enligt utredningen kan någon påverkan på valdeltagandet i negativt hänseende inte heller förutses med en sådan ordning. Ingen remissinstans frågasätter den bedömningen. Mot denna bakgrund delar regeringen utredningens uppfattning att det förhållandet att inga nya partier kan anmälas till omvalet inte kan anses innebära något ingrepp i partiernas inre liv. En sådan ordning leder inte heller till någon insyn i partiernas inre arbete och påverkar inte deras nomineringsförfarande.

Sammanfattningsvis anser regeringen att en sådan snävt hållen begränsning av den fria nomineringsrätten som utredningen föreslår bör accepteras. I likhet med utredningen och i motsats till *Stockholms universitet* anser regeringen därför att inga nya partier ska kunna anmälas till omvalet. Det innebär att fristen för att anmäla deltagande i ett omval sammanfaller med fristen för anmälan om deltagande i det ordinarie valet. Som bl.a. Uppsala universitet är inne på kan denna ändring i bästa fall också bidra till att minska partiernas möjligheter att genom valstrategiskt handlande försöka påverka utgången av omvalet utifrån resultatet i det ordinarie valet.

Något behov av undantag på grund av administrativa fel kan inte förutses

Lunds universitet anser att det bör finnas en möjlighet för Valprövningsnämnden att bevilja undantag från de begränsningar som utredningen föreslår i fråga om anmälan av nya partier och nya kandidatnomineringar, t.ex. om omvalet orsakats av att fel har förekommit i samband med partiregistrering, kandidatgodkännande eller framställning av valsedlar. Även *Stockholms universitet* framför att t.ex. partier eller kandidater som felaktigt inte godkänts i tid och därför inte fått delta i det ordinarie valet bör ha möjlighet att delta i omvalet.

Bestämmelser om vilka beslut enligt vallagen som får överklagas finns i 15 kap. vallagen. Hos Valprövningsnämnden får bl.a. överklagas Valmyndighetens, eller i förekommande fall länsstyrelsens, beslut om registrering av partibeteckning, beslut om anmälan av kandidater eller om valsedlar, beslut om anmälan om deltagande i val och beslut att fastställa utgången av ett val eller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare (15 kap. 3 § vallagen).

Regeringen konstaterar att dessa frågor, enligt nuvarande ordning, kan bli föremål för prövning hos Valprövningsnämnden som kan besluta om rättelse redan inom ramen för t.ex. det ordinarie valet. När kravet på

förhandsanmälan av partier infördes konstaterade regeringen att fristen för anmälan låg så nära valdagen att den tid som står till buds för beredning och beslutsfattande samt kungörande av anmälningarna hos Valmyndigheten och för överklagande och överprövning hos Valprövningsnämnden inte kommer att vara tillräcklig för att ett slutligt avgörande av vilka partier som ställer upp i ett val alltid med säkerhet ska finnas tillgängligt innan förtidsröstningen börjar (prop. 2013/14:48 s. 59). Risken för att ett överklagande av t.ex. en partianmälan vid det ordinarie valet inte hinner prövas före själva valdagen framstår emellertid som ytterst liten.

Som ovan redovisats bör, så långt möjligt, samma förutsättningar gälla vid ett eventuellt omval som vid det ordinarie valet (se avsnitt 4.1.3). Regeringen anser inte att det i detta lagstiftningsärende framkommit tillräckligt tungt vägande skäl för att i en omvalssituation medge undantag från den ordning som gäller för det ordinarie valet. Regeringen ser därför inte skäl att föreslå någon särskild reglering i frågan.

När det gäller anmälan av kandidater föreslår regeringen att ett parti för ett omval ska få ändra en anmälan av kandidater (se avsnitt 4.3.3).

4.3.3 Anmälan av kandidater vid omval

Regeringens förslag: Ett partis anmälan av kandidater för ett visst val ska som utgångspunkt gälla även för ett omval i det valet. En kandidats samtycke till anmälan ska gälla även för ett omval i det valet.

Ett parti får dock för ett omval ändra en anmälan av kandidater. Nya samtycken ska endast lämnas från nya kandidater.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att inga ändringar i kandidatnomineringarna ska kunna göras till omvalet.

Remissinstanserna: Flera av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget är positiva till det, däribland *Valprövningsnämnden* och *Sveriges Kommuner och Landsting*. Valprövningsnämnden påpekar att det dock kan hända att en kandidat som är upptagen på ett partis valsedel kan ha bytt parti sedan han eller hon anmäldes. Förslaget får som konsekvens att partiet inte kan förhindra att personen trots detta kan väljas in på ett av partiets mandat.

Samtliga *länsstyrelser* som yttrat sig över förslaget kan se fördelar med det. *Länsstyrelsen i Uppsala län* påpekar dock att antalet kandidater i omvalet blir färre än vid det ordinarie valet om det på valsedlarna i omvalet finns personer som har avlidit eller personer som vid omvalet inte är bosatta i valområdet. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* anser att förenligheten mellan 3 kap. 4 § regeringsformen och förslaget att begränsa vilka som får anmäla sitt samtycke till kandidatur i omvalet behöver övervägas ytterligare.

Av de *kommuner* som yttrat sig över förslaget ställer sig det stora flertalet bakom det. *Falkenbergs kommun* anser dock att ett lämnat samtycke till kandidatur i ett ordinarie val ska bekräftas av kandidaten innan ett eventuellt omval äger rum. *Västerviks kommun* pekar på att det

nuvarande förfarandet där bl.a. nya kandidater kan medverka i ett omval kan leda till att dessa nya kandidater kan komma i en bättre situation då de kan utforma partiprogram och vallöften baserat på resultatet i det ursprungliga valet. *Vännäs kommun*, som inte tar ställning i sak, framhåller att förhållandet mellan förslaget att inga nya kandidater ska få anmälas till ett omval haltar i relation till bedömningen att särskilda bestämmelser om röstlängd vid omval inte ska införas med hänvisning till bl.a. att nya väljare vid tidpunkten för omvalet uppnått myndighetsålder. Kommunen anser bl.a. att det kan finnas fog för att öppna upp möjligheten att partier ska kunna anmäla ett begränsat antal nya kandidater till ett eventuellt omval, särskilt för att öka unga personers deltagande som förtroendevalda.

Uppsala universitet påpekar bl.a. att förslagets effekter i val inte utvecklas särskilt av utredningen men framhåller t.ex. att ett viktigt argument för att inte tillåta nya nomineringar i omval är att valsedeln i det ordinarie valet ger viktig information till väljarna om vilka av partiernas kandidater som kommer att få de mer framträdande positionerna efter valet och att denna viktiga information enligt nuvarande ordning riskerar att inte nå väljarna i omvalet.

Stockholms universitet, som avstyrker förslaget, anser bl.a. dels att valbarhet och rösträtt är likvärdiga demokratiska värden som inte bör skiljas åt, dels att den föreslagna konstruktionen gör det omöjligt för väljarna att reagera på situationen med ett underkänt val genom att rösta fram nya politiska företrädare utan koppling till de fel eller brister som motiverat omvalet. Även *Västra Götalands läns landsting* avstyrker förslaget. Landstinget framhåller bl.a. att den som har rätt att rösta också bör ha möjlighet att ställa upp som kandidat i det val som rösträtten avser. För partierna bör det därför vara möjligt att stryka och anmäla nya kandidater till omvalet. *Västmanlands läns landsting* anser att det i särskilda fall bör vara möjligt att anmäla en ny kandidat, t.ex. då en kandidat har avlidit mellan ordinarie val och omval.

Valmyndigheten anser, såvitt avser unionsmedborgares kandidatur i omval till Europaparlamentet, att konsekvenserna av det anmälningsförfarande och informationsutbyte mellan medlemsstaterna som gäller avseende rösträttshinder och valbarhetshinder för medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) bör bli föremål för fortsatt beredning. Vidare framför Valmyndigheten bl.a. att det är vanligt att valadministrationen får frågor om bl.a. kandidaters valbarhet, särskilt vid omval.

Riksorganisationen Unga med Synnedsättning betonar bl.a. att förslagen inte får inskränka möjligheterna för väljare som är i behov av valsedlar i punktskriftsmärkta kuvert att rösta.

Skälen för regeringens förslag

Kandidater vid omval

I syfte att minska behovet av tidskrävande förberedelser inför ett omval och därigenom skapa bättre förutsättningar för att ett omval ska kunna hållas snabbt och under så lika förhållanden som möjligt som det ordinarie valet, föreslår utredningen att det i vallagen ska regleras att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val ska gälla även i händelse av

omval och att inga nya kandidater ska kunna anmälas till omvalet. Utredningen konstaterar bl.a. att det skulle skapa ordning vid omvalet eftersom förutsättningarna skulle vara klara redan vid beslutet om omval.

Ett antal av de remissinstanser som har yttrat sig över förslaget är positiva, däribland *Valprövningsnämnden* och *Sveriges Kommuner och Landsting*. Flera av remissinstanserna har dock invändningar mot eller avstyrker förslaget.

Några av de remissinstanser som har invändningar mot utredningens förslag pekar bl.a. på att den som har rösträtt i ett omval också bör vara valbar i omvalet och att det bör vara möjligt att anmäla en ny kandidat. *Västra Götalands läns landsting*, som avstyrker förslaget, framhåller bl.a. att den som har rätt att rösta också bör ha möjlighet att ställa upp som kandidat i det val som rösträtten avser. Landstinget anser att partierna därför bör ha möjlighet att stryka och anmäla nya kandidater till omvalet. På liknande sätt betonar *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* att en förutsättning för förslaget måste vara att dess förenlighet med 3 kap. 4 § regeringsformen blir föremål för fortsatta överväganden. Även *Stockholms universitet*, som avstyrker förslaget, framför bl.a. att valbarhet och rösträtt är likvärdiga demokratiska värden som inte bör skiljas åt. *Vännäs kommun* framhåller att förhållandet mellan förslaget att inga nya kandidater ska få anmälas till ett omval haltar i relation till bedömningen att särskilda bestämmelser om röstlängd vid omval inte ska införas med hänvisning till bl.a. att nya väljare vid tidpunkten för omvalet uppnått myndighetsålder.

Regeringen konstaterar inledningsvis att det vid samtliga val krävs att väljaren ska ha fyllt 18 år senast på valdagen för att ha rösträtt (jfr avsnitt 4.2). Som utgångspunkt är den som har rösträtt också valbar (3 kap. 4 § andra stycket regeringsformen, 1 kap. 5 § vallagen, 4 kap. 2, 3 och 5 §§ kommunallagen). Den som uppfyller villkoren för rösträtt uppfyller alltså t.ex. även villkoren för valbarhet till uppdrag som ledamot och ersättare i riksdagen.

Det finns sedan lång tid ett traditionellt samband mellan rösträttsåldern och myndighetsåldern. Detsamma gäller i fråga om åldern för valbarhet. I samband med att Grundlagberedningen diskuterade bl.a. rösträttsåldern konstaterade beredningen att en sänkning av myndighetsåldern till 18 år skulle medföra en motsvarande sänkning av valbarhetsåldern (SOU 1972:15 s.125). I förarbetena konstaterades bl.a. att villkoren för valbarhet och rösträtt därmed kom att sammanfalla helt. Vidare uttalades att ”den som uppfyller dessa rösträttsvillkor är med en sådan regel valbar och behörig för riksdagsuppdrag oberoende av om han är upptagen som röstberättigad i röstlängd eller inte” (prop. 1973:90 s. 164 och 252). Grundlagsutredningen konstaterade att rösträttsåldern och valbarhetsåldern sammanfaller med myndighetsåldern och uttalade att de skäl som anförts för denna ordning vid dessa reglers tillkomst fortfarande hade giltighet. Grundlagsutredningen föreslog därför ingen ändring när det gäller rösträtt och valbarhet i riksdagsval och val till Europaparlamentet (SOU 2008:125 s. 192–193). I förarbetena till grundlagsändringarna 2011 angavs att bestämmelserna endast ändrades språkligt eller redaktionellt (prop. 2009/10:80 s. 258).

Grundlagstiftarens intention har alltså varit att rösträttsvillkoren ska vara identiska med valbarhets- och behörighetsvillkoren för

riksdagsuppdrag. Regeringen konstaterar, i likhet med vad bl.a. Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Västra Götalands läns landsting och Stockholms universitet ger uttryck för och i linje med den bedömning som har gjorts i fråga om röstlängden, att en genomgripande förändring av den ordning som nu gäller för valbarheten av kandidater därmed riskerar att utgöra en konfliktyta mot vad som i dag får anses följa av grundlagsbestämmelser.

Det kan konstateras att det genom tidigare reformer av vallagstiftningen har klarlagts att den fria nomineringsrätten kan inskränkas på ett förhållandevis långtgående sätt utan att inskränkningarna anses påverka den grundläggande rätten för var och en att ställa upp som kandidat i ett val (se prop. 1997/98:70 och 2013/14:48). I de tidigare fallen har det varit fråga dels om att begränsa väljarnas nomineringsrätt för att skydda partierna från risken för missbruk av nomineringsrätten, dels om att reglera tiden för nominering av nya kandidater. I båda fallen har ändringar gjorts i reglerna om vilka namn som ska anses obefintliga vid sammanräkningen av röster (13 kap. 8 § vallagen). Reformerna har på detta sätt inte hindrat partier från att nominera den som på valdagen är myndig och även i övrigt uppfyller kraven för valbarhet.

Kravet på förhandsanmälan av partier som vill delta i val får bl.a. till följd att den hittillsvarande möjligheten för väljare att så sent som på valdagen bilda ett nytt parti och nominera kandidater försvinner från och med 2018 års val. Som framgår ovan motiverades kravet på obligatorisk förhandsanmälan av partier 30 dagar före valdagen huvudsakligen av intresset att väljare skulle få bättre förutsättningar att göra ett rationellt partival (jfr prop. 2013/14:48 s. 58). Samma argument återopades när det gäller personvalet för att motivera att anmälningstidpunkten för anmälan av samtycke till kandidatur bör ligga före den dag då röstningen påbörjas, även om ett krav på samtycke till kandidatur före valdagen ansågs innebära att väljarnas fria nomineringsrätt begränsades. För att reformen inte skulle få omotiverat stor inverkan på partiernas möjligheter att hitta och nominera valbara kandidater inför ett val fann regeringen att den absolut senaste tidpunkten för inlämnande av samtycke borde ligga så nära valdagen som möjligt (prop. 2013/14:48 s. 73–74).

Utredningens förslag att det i vallagen ska regleras att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val ska gälla även i händelse av omval och att nya nomineringar inte ska tillåtas innebär i praktiken att tidpunkten för anmälan av kandidater och ingivande av dessa kandidaters samtycke vid en jämförelse med nuvarande ordning kommer att infalla väsentligen mycket tidigare för omval. För partier som anmält samtliga kandidater innebär förslaget att tiden i praktiken förläggs redan till april året för det ordinarie valet och för övriga partier till en tidpunkt senast två dagar före den ordinarie valdagen. Begränsningen innebär också att en person som har blivit valbar i tiden mellan det ordinarie valet och omvalet inte kan komma i fråga för en kandidatnominering av vare sig ett parti eller en väljare. Detta kan förefalla vara en ingripande begränsning i resterna av den fria nomineringsrätten. Det kan också hävdas att en sådan reform får till följd att det traditionella sambandet mellan rösträtten och valbarheten bryts.

Inledningsvis kan konstateras att ett förslag som innebär att ett partis anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt ska gälla även i händelse av omval – och som samtidigt möjliggör ändringar i partiernas kandidatnomineringar till omvalet – ligger väl i linje med målsättningen att förutsättningarna vid ett omval bör, så långt det är praktiskt möjligt, vara desamma som i det ordinarie valet. En ordning som innebär att ett partis anmälan av kandidater till ett ordinarie val som utgångspunkt ska gälla även vid ett omval skulle minska administrationen kring genomförandet av ett omval eftersom t.ex. omfattningen av anmälningsförfarandet skulle minska. Ett sådant förslag kan också förväntas bidra till ökad ordning vid omvalet eftersom förutsättningarna i stort skulle vara klara vid beslutet om omval.

Enligt regeringens uppfattning rubbar inte ett sådant förslag den grundläggande ordning för ordinarie val som kommer att gälla från och med 2018 års val. Att alls reglera att partiernas kandidatnomineringar vid det ordinarie valet som utgångspunkt bör gälla även vid ett omval kan möjligen uppfattas som en inskränkning i en helt fri nomineringsrätt – även om ändringar i partiernas kandidatnomineringar samtidigt möjliggörs. Det är dock inte en sådan inskränkning som kan anses påverka den grundläggande rätten för var och en att ställa upp som kandidat i ett val. En sådan mycket snävt hållen begränsning av den fria nomineringsrätten bör accepteras. Regeringen anser alltså att de kandidatnomineringar som görs i samband med det ordinarie valet som utgångspunkt bör gälla även vid ett eventuellt omval.

Som *Valprövningsnämnden* påpekar kan det hända att en kandidat som är upptagen på ett partis valsedel har bytt parti sedan han eller hon anmäldes inför det ordinarie valet. Konsekvensen av utredningens förslag kan då bli att partiet inte kan förhindra att personen trots detta kan väljas in på ett av partiets mandat. Det kan visserligen inte uteslutas att en liknande situation också skulle kunna inträffa mellan tidpunkten för ett partis anmälan av kandidater inför ett ordinarie val och tidpunkten för det valet. Men risken för att detta inträffar kan dock generellt antas öka ju längre tid som förflyter från anmälningsstillfället. Enligt regeringens mening får det anses höra till god demokratisk ordning att ett parti i en sådan situation ges möjlighet att utnyttja sin nomineringsrätt genom att stryka kandidaten från sina kandidatlistor i omvalet. I linje med vad *Valprövningsnämnden* framför finns det därför enligt regeringens mening anledning att avvika från utredningens förslag på denna punkt.

Det har i tidigare lagstiftningsarbete ansetts gälla, som en allmän utgångspunkt, att det primära ansvaret för att tillgodose väljarnas behov av tydlighet i fråga om vilka kandidater som är valbara ligger på partierna. För att det ska vara möjligt för väljare att göra ett rationellt och effektivt personval kan det vara av stor betydelse att det klarläggs vilka namn som kan komma i fråga för personval i ett omval. Det framstår som troligt att partierna kan få svårt att på ett tydligt och lättillgängligt sätt göra klarlägganden i fråga om vilka namn som kommer att anses som obefintliga vid röstsammanräkningen, t.ex. för att kandidaten har avlidit, förlorat sin valbarhet på grund av utflyttning från valområdet eller kommit att bli dubbelvalsavvecklad (se närmare avsnitt 4.6), om de inte tillåts att korrigera kandidatlistorna i omvalet. Mot bakgrund av väljarnas intresse av klarhet i frågan om vilka kandidater som är valbara för att

kunna göra ett rationellt personval, och med hänsyn till att röstsammanräkningen bör kunna förenklas om namnen på kandidater som skulle komma att anses obefintliga inte finns med på kandidatlistorna, gör regeringen bedömningen att strykningar av sådana namn bör tillåtas i samband med ett omval.

En ändring i nuvarande ordning som innebär att partierna inte ges möjlighet att anmäla nya kandidater till ett omval kan, som framgår ovan, förefalla vara en ingripande begränsning i resterna av den fria nomineringsrätten och få till följd att det traditionella sambandet mellan rösträtten och valbarheten bryts. Ett antal av remissinstanserna anser att det bör vara möjligt att anmäla en ny kandidat inför ett eventuellt omval. Som *Uppsala universitet* betonar torde detta bli en viktig fråga bl.a. när omvalet bara gäller en valkrets och många kandidater på listan redan har blivit valda i andra valkretsar och därmed blivit dubbelvalsavvecklade. Även i andra fall kan det finnas behov av att anmäla nya kandidater, t.ex. om en kandidat har avlidit mellan ordinarie val och omval, vilket *Västmanlands läns landsting* pekar på.

Regeringen gör, i linje med vad bl.a. *Uppsala universitet* och *Västmanlands läns landsting* framhåller, bedömningen att utredningens förslag att inga nya kandidater ska få anmälas inför ett eventuellt omval kan leda till att ett parti kan komma att sakna ett tillräckligt antal kandidater för att fylla stolarna vid ett eventuellt omval. Vidare konstaterar regeringen att bedömningen nyligen gjorts att ett viktigt skäl för att den absolut senaste tidpunkten för att ett inlämnande av samtycke ska ligga så nära valdagen som möjligt är att reformen inte ska få omotiverat stor inverkan på partiernas möjligheter att hitta och nominera valbara kandidater inför ett val (prop. 2013/14:48 s. 74). Regeringen anser att de överväganden som då gjordes fortfarande har bärkraft. Partierna kan alltså behöva ha kvar möjligheten att hitta och nominera kandidater inför ett eventuellt omval, bl.a. mot bakgrund av att det alltid kommer att ha förflutit viss tid mellan det ordinarie valet och omvalet.

Till detta kommer de demokratiaspekter som *Vännäs kommun* för fram. Regeringen instämmer i att unga personers deltagande som förtroendevalda är ett viktigt skäl för att partierna fortsatt ska ha möjlighet att anmäla nya kandidater till ett omval. Som framgår ovan anser regeringen att det är angeläget att unga personer är delaktiga i det politiska livet (se avsnitt 4.2). När det gäller unga personers deltagande som förtroendevalda gör regeringen bedömningen att ett ändrat system för omval som rör unga väljare kan komma att inverka negativt på denna väljargrups politiska engagemang i en omvalssituation. Det är alltså även ur demokratipolitisk synvinkel svårt att motivera en reform som innebär att unga vuxna utesluts från möjligheten att ställa upp som kandidater i ett omval.

Mot denna bakgrund och i linje med vad bl.a. *Vännäs kommun*, *Stockholms universitet* och *Västra Götalands läns landsting* framfört gör regeringen, till skillnad från utredningen, bedömningen att partierna bör ges möjlighet att anmäla nya kandidater vid ett eventuellt omval.

Som framgår ovan ska partierna enligt regeringens förslag inte längre ha möjlighet att registrera sin partibeteckning eller anmäla nya partiers deltagande inför ett eventuellt omval (se avsnitt 4.3.2). Regeringen konstaterar att det därmed inte längre finns skäl att behålla kravet på att

ett samtycke till kandidatur endast ska gälla för ett visst val (jfr prop. 2013/14:48 s. 72). *Falkenbergs kommun* anser att utredningens förslag att samtycke till kandidatur i ett val även ska gälla för omval i det valet bör kompletteras med en bestämmelse som innebär att kandidaten bör bekräfta det samtycke som lämnats i det ordinarie valet innan omvalet äger rum. Enligt regeringens uppfattning skulle dock innebörden av en sådan bestämmelse vara jämförbar med att behålla det nuvarande kravet på att ett samtycke till kandidatur ska gälla för ett visst val. I likhet med utredningen anser regeringen att en anmälan av samtycke som lämnats av en kandidat inför ett ordinarie val också bör gälla för den händelse det fattas beslut om omval. Något krav på att en kandidat ska bekräfta det samtycke som lämnats i det ordinarie valet innan ett eventuellt omval äger rum bör inte ställas upp.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att regelverket anpassas så att ett omval, när det gäller kandidater, hålls på så lika förutsättningar som det ordinarie valet som det är praktiskt möjligt men att det ska vara möjligt att göra korrigeringar i kandidatnomineringarna. Regeringen föreslår också att endast nya kandidater ska lämna nya samtycken vid ett omval.

Valmyndigheten anser, såvitt avser unionsmedborgares kandidatur i omval till Europaparlamentet, att konsekvenserna av det anmälningsförfarande och informationsutbyte mellan medlemsstaterna som gäller avseende rösträttshinder och valbarhetshinder för medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater bör bli föremål för fortsatt beredning. Regeringen konstaterar att syftet med det informationsutbyte som myndigheten pekar på är att undvika att någon utnyttjar sin rösträtt mer än en gång eller kandiderar i valet i mer än en medlemsstat i samma val. Om en kandidat har anmälts inför det ordinarie valet i enlighet med vad som föreskrivs i 2 kap. vallagen och Valmyndigheten har utfört de kontroller i fråga om valbarhet som krävs enligt unionsrätten, torde en ny valbarhetskontroll i fråga om samma kandidater inte behöva göras inför ett eventuellt omval. Om nya kandidater anmäls gäller dock samma regler om kontroll som i ett ordinarie val. Dessa bestämmelser har utformats för att genomföra en tvingande EU-rättslig reglering som inte ger utrymme för några avsteg om ett val behöver tas om. Regeringen ser för närvarande inte något behov av att komplettera regleringen i vallagen för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i händelse av att ett val skulle upphävas och omval behöva hållas.

Utgångspunkten är att samma valsedlar kan användas i omvalet som vid det ordinarie valet

Även om utgångspunkten alltså bör vara att ett omval, så långt det är praktiskt möjligt och lämpligt, ska hållas på så lika förutsättningar som det ordinarie valet som möjligt hinner förutsättningarna i verkligheten dock självfallet ändras i tiden mellan ordinarie val och ett eventuellt omval. Detta gäller inte minst kandidaternas valbarhet.

Regeringens förslag innebär att de valsedelstyper som tryckts upp för att användas i det ordinarie valet – som utgångspunkt – också ska kunna användas vid ett eventuellt omval. Liksom i dag kan det vid omval

komma att finnas valsedlar som upptar kandidater som inte kan utses. En kandidat kan också ha blivit invald i en valkrets som inte omfattas av omvalet. Även vid ett omval kommer alltså en viss valbarhetsprövning att behöva göras. Det gäller även den särskilda valbarhetsprövning som krävs för kandidatur till Europaparlamentet (2 kap. 11–12 §§ vallagen). Med samma partier och – som utgångspunkt – samma kandidater i omvalet som vid det ordinarie valet bör partierna dock ha möjlighet att använda sig av samma namnvalsedlar vid omvalet som vid det ordinarie valet. Möjligen kan, vilket *Uppsala universitet* påpekar, en sådan ordning också bidra till att väljarna får viss information om vilka av partiernas kandidater som förväntas få de mer framträdande positionerna efter valet. Som *Riksorganisationen Unga med Synnedsättning* bl.a. betonar ska inte förslagen inskränka möjligheterna för väljare som är i behov av valsedlar i punktskriftsmärkta kuvert att rösta.

Frågan är om det på något sätt behöver tydliggöras för väljarna vilka kandidater som är aktuella för personval vid ett eventuellt omval. *Valmyndigheten* påpekar bl.a. att det är vanligt att valadministrationen får frågor om t.ex. kandidaters valbarhet, särskilt vid omval. Effekten att vissa av de kandidater som tagits upp på valsedlarna inte kommer att kunna utses finns redan i dag när en kandidat nomineras i mer än en valkrets. Frågan om rätten att kandidera i flera valkretsar vid riksdagsvalet har övervägts bl.a. i samband med att 2005 års vallag antogs. Då ansågs det inte finnas skäl att införa några begränsningar. Det anfördes att utgångspunkten måste vara att partierna vid sina nomineringar tar rimlig hänsyn till väljarnas behov av tydlighet när det gäller kandidaturerna och effekterna av personvalet (SOU 2004:111 s. 222 och prop. 2004/05:163 s. 92–93). Även Grundlagsutredningen bedömde bl.a. att det inte fanns skäl att införa regler som hindrade en person att kandidera i mer än en valkrets (SOU 2008:125 s. 216).

I dag kan det således vid val, däribland vid ett eventuellt omval, finnas valsedlar som upptar kandidater som inte kan utses i en viss valkrets, t.ex. kandidater som har nominerats i mer än en valkrets och kan komma att dubbelvalsavvecklas. Ett kandidatnamn på en valsedel ska anses obefintligt bl.a. om kandidaten inte är valbar eller om kandidaten inte har samtyckt till kandidaturen (13 kap. 8 § första stycket 1 och 4 vallagen).

Vid ett omval kommer det att bli än mer tydligt att vissa kandidater inte kan utses. Liksom utredningen ansluter sig dock regeringen här till de bedömningar som har gjorts i tidigare lagstiftningsarbeten, dvs. att det som utgångspunkt är partierna som får ta hänsyn till väljarnas behov av tydlighet i fråga om kandidaturerna vid ett omval. Regeringen konstaterar också att förslaget att samtycke från eventuella nya kandidater i omvalet ska lämnas in senast två dagar före valdagen inte innebär någon ändring i nuvarande ordning, vilken ger valmyndigheterna möjlighet att hinna registrera eventuella nya samtycken senast dagen före valdagen och distribuera informationen om eventuella nya kandidater till vallokaler så att den finns tillgänglig på valdagen (jfr prop. 2013/14:48 s. 74). Väljarna kan på så sätt få tillgång till informationen. I de fall partierna under förberedelserna inför omvalet bedömer att korrigeringar av kandidater är nödvändiga kan partierna också välja att beställa nya valsedlar från länsstyrelserna.

Efter att det ordinarie valet avslutats kan ett visst överskott av valmaterial finnas kvar. Om antalet övertaliga valsedlar från det ordinarie valet är tillräckligt stort kan, vilket utredningen är inne på, dessa användas vid ett eventuellt omval och bl.a. tryckning av nya valsedlar, inklusive upphandling av dessa tjänster och av papper, liksom en del praktiska åtgärder kring granskning av korrektur och liknande undvikas. Utgångspunkten måste dock alltid vara att det ska finnas god beredskap för att trycka upp nya valsedlar till ett eventuellt omval, inklusive eventuell upphandling av dessa tjänster och av papper. Även om samma partier och samma kandidater ställer upp i omvalet som i det ordinarie valet kan det vid t.ex. omfattande omval sannolikt behöva tryckas upp ett stort antal nya valsedlar. Nödvändiga upphandlingar och tryckning tar längst tid i anspråk. Praktiska åtgärder såsom granskning av korrektur och liknande är inte särskilt tidskrävande.

4.4 Fristerna för brevröstning, budröstning och förtidsröstning ändras inte

<p>Regeringens bedömning: Fristerna i vallagen för brevröstning, budröstning och förtidsröstning bör inte ändras.</p>
--

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig är positiva till förslaget eller har ingen invändning mot det. *Västra Götalands läns landsting* anser att det går att korta tiden för förtidsröstningen.

Skälen för regeringens bedömning

Brevröstning

Väljare som vistas utomlands eller ombord på ett fartyg i utrikes fart får rösta genom brev (7 kap. 11 § vallagen). Brevröster får vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Att så lång tid medges för att göra i ordning rösten motiveras av intresset att minska risken för att brevröster på grund av långsam postgång kommer fram för sent (prop. 2004/05:163 s. 79 och 121). I andra val, dvs. vid extra val och omval, får brevröster i stället göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas (7 kap. 12 § vallagen). Denna ordning möjliggör den nödvändiga flexibiliteten som krävs för att sådana val ska kunna hållas så snart som möjligt efter ett beslut om extra val eller omval.

Enligt utredningens bedömning är tidsfristen för när brevröster tidigast får göras i ordning vid omval väl anpassad för den speciella situation som föreligger vid ett eventuellt omval. Ingen remissinstans invänder mot utredningens bedömning.

Regeringen konstaterar att tidsfristen för när brevröster tidigast får göras i ordning vid ett omval har anpassats till den situation som uppstår vid ett eventuellt omval. Den befintliga regleringen är också flexibel på

så sätt att den följer valmyndigheternas arbete med förberedelserna av omvalet. Risken för att röster ska bli ogiltiga med hänsyn till att de inte iordningställts inom föreskriven tid minimeras, liksom – så långt möjligt – risken för att brevröster på grund av långsam postgång kommer fram för sent till en valmyndighet. Regeringen gör därmed, i likhet med utredningen, bedömningen att de tidsfrister som i dag gäller för när brevröster tidigast får göras i ordning inte påverkar möjligheterna att genomföra omval så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Det saknas därför skäl att föreslå någon ändring avseende tidpunkten för när en brevröst tidigast får göras i ordning vid omval.

Budröstning

Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valseddlar där genom bud. Dessutom får väljare under vissa andra närmare angivna förutsättningar budrösta, t.ex. väljare som betjänas av lantbrevbärare och väljare som är intagna i häkte (7 kap. 4 § vallagen).

Vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet får en budröst göras i ordning tidigast 24 dagar före valdagen. Vid andra val får en budröst göras i ordning tidigast 10 dagar före valdagen om den lämnas i en röstningslokal i en kommun och tidigast 20 dagar före valdagen om den lämnas hos en utlandsmyndighet (7 kap. 6 § vallagen).

När dessa frister har fastställts har hänsyn tagits till den särskilda situation som föreligger vid bl.a. omval (jfr prop. 1981/82:83, prop. 1987/88:21, prop. 1987/88:22 och prop. 1996/97:70). Tiderna för när budrösten får göras i ordning lägger enligt utredningens bedömning inget hinder i vägen för att omval ska kunna genomföras så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Ingen remissinstans invänder mot utredningens bedömning. Regeringen ansluter sig till den bedömning utredningen gör. Fristerna för när en budröst tidigast får göras i ordning bör inte ändras.

Förtidsröstning

I dag får röstmottagningen vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet påbörjas tidigast 18 dagar före valdagen i kommunernas röstningslokaler och tidigast 24 dagar före valdagen hos en utlandsmyndighet. Vid andra val får röstmottagning påbörjas tidigast 10 dagar före valdagen i kommunernas röstningslokaler och tidigast 20 dagar före valdagen hos en utlandsmyndighet (10 kap. 2 § vallagen).

I samband med att reglerna om extra val till riksdagen ändrades i syfte att sådana skulle kunna genomföras inom cirka 50 dagar infördes särregler för extra val och omval avseende påbörjande av förtidsröstning. Perioden för förtidsröstning vid andra val än ordinarie val kortades då från 24 dagar till 17 dagar före valdagen. Vid ändringen beaktades att förändringen inte fick menligt begränsa väljarnas möjligheter att delta i valet (prop. 1981/82:83 s. 30–31). I syfte att ytterligare effektivisera extravalsinstitutets funktion att så snabbt som möjligt lösa en parlamentarisk krissituation kortades perioden för förtidsröstning till de

nu gällande fristerna. De nuvarande fristerna bestämdes utifrån ambitionen att kunna klara av att genomföra ett eventuellt extra val inom 35 dagar från beslutet om extra val (prop. 1987/88:22 s. 40–44).

För att inte äventyra väljarnas faktiska möjligheter att delta i ett omval är det av stor betydelse, även med beaktande av intresset att genomföra ett omval så snabbt som det är praktiskt möjligt, att tiden för röstning inte blir kortare än absolut nödvändigt. I likhet med utredningen gör regeringen bedömningen att fristerna för förtidsröstning numera är så korta att de i praktiken inte påverkar den tidsram inom vilken ett omval i bästa fall skulle kunna genomföras. Regeringen anser därför, i motsats till *Västra Götalands läns landsting*, att tiden för förtidsröstningen inte bör kortas. Regeringen föreslår mot den bakgrunden inga ändringar i vallagens bestämmelser om när röstmottagning får ske.

4.5 En tidsfrist för omval slås fast

Regeringens förslag: Ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslut om omval.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag är positiva till en tidsfrist om tre månader, däribland *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Uppsala universitet*, *Göteborgs universitet*, *Stockholms universitet*, flera kommuner, *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Västmanlands läns landsting*. Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholm* och *Länsstyrelsen i Skåne*, anser dock att det bör finnas en möjlighet att förlänga tidsfristen för omval vid särskilt omfattande omval. Vidare framför t.ex. *Båstads kommun* och *Gävle kommun* att tidpunkten för omval bör kunna skjutas fram med hänsyn till samordning med andra val såsom folkomröstningar, omval och extra val. *Göteborgs kommun*, *Helsingborgs kommun* och *Luleå kommun* efterlyser förtydliganden avseende samma fråga.

Några remissinstanser har synpunkter på den föreslagna tidsfristens längd om tre månader. *Västra Götalands läns landsting* anser att ett eventuellt omval bör äga rum inte senare än fyra månader efter ordinarie val. *Växjö kommun* föreslår att tidsfristen för ett eventuellt omval bestäms till mellan tre och sex månader och *Västerås kommun* att tidsfristen bestäms till femtio dagar.

Lunds universitet anser att ett datum för omval bör fastställas i samband med att valdatum bestäms i stället för att en tidsfrist införs. Lunds universitet framhåller att valmyndigheterna på så sätt kommer att ha beredskap för ett eventuellt omval.

I övrigt anser Gävle kommun att Valmyndigheten vid omval till kommunfullmäktige ska samråda inte bara med länsstyrelsen utan även med den kommunala valnämnden och att det bör klargöras att Valmyndighetens beslut om valdag ska fattas skyndsamt. *Västerås kommun* pekar på att behovet av att Valmyndigheten måste leverera bl.a. röstlängder skyndsamt bör behandlas. *Båstads kommun* framför att det möjligen bör införas en tidsfrist avseende beslutet att upphäva ett val och besluta om omval. *Västra Götalands läns landsting* anser att det bör

ställas krav på Valprövningsnämnden att skyndsamt sammanträda och pröva överklaganden.

Skälen för regeringens förslag

Omval ska hållas så snart det kan ske...

En given utgångspunkt bör vara att ett omval – inom ramarna för de grundläggande principer som bär upp valsystemet – ska anordnas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt efter att ett val har upphävts och beslut om omval fattats. Att det är angeläget att omval sker skyndsamt har också betonats av konstitutionsutskottet (bet. 2012/13:KU13 s. 11). Vilken tid som behövs för att genomföra ett omval, sedan Valprövningsnämnden beslutat att omval måste hållas, beror på såväl formella som praktiska förhållanden. Om en tidsfrist ska införas måste den vara lämplig och rimligt avvägd så att valadministrationen hinner vidta alla nödvändiga åtgärder utan risk för fel i förfarandet och att både partier och väljare får tillräcklig tid på sig för att förbereda sig inför och delta i valet.

Till skillnad från när det gäller extra val till riksdagen finns det ingen författningsreglerad tidsgräns för att anordna omval. För extra val till riksdagen gäller dock att ett sådant val ska hållas inom tre månader efter beslutet (3 kap. 11 § regeringsformen). Detta utgör en maximitid inom vilket det extra valet ska genomföras. Den angivna tidsfristen säger dock inget om inom vilken tid ett extra val skulle kunna genomföras.

Även i förarbetena till bestämmelsen om extra val i kommuner och landsting framhölls vikten av att extra val hålls så snart som möjligt efter beslutet om extra val i fullmäktige (prop. 2009/10:80 s. 96). Någon författningsreglerad tidsfrist gäller inte för sådana extra val. Hur lång tid som behövs får bedömas utifrån förhållandena i det konkreta fallet. I förarbetena betonades bl.a. att extra val ska hållas med full respekt för de demokratiska principerna och med iakttagande av rättssäkerhetens krav.

Vid bedömningen av frågan om en bestämd frist kan införas för omval anser regeringen att en jämförelse med förutsättningarna för att bestämma en frist för extra val är relevant att göra. När det gäller tidpunkten för ett extra val har några undersökningar gjorts av när ett sådant val kan genomföras som tidigast. Enligt 1970 års vallagstiftning beräknades ett extra val kunna genomföras inom 50 dagar (Ds Ju 1981:21 s. 51). Detta förutsatte dock vissa valtekniska justeringar för just de extra valen. Också tiden för partiernas nomineringsförfaranden ansågs få ta i anspråk en mycket kort tid.

Folkstyrelsekommitténs översyn av bestämmelserna, bl.a. i syfte att möjliggöra snabbare extra val, ledde till att vallagens dåvarande frister för utsändande av röstkort, fartygsröstning, utlandsröstning och poströstning förkortades. Enligt kommitténs beräkningar skulle därmed ett extra val kunna klaras av på 35 dagar. För detta krävdes bl.a. att poströstningen förkortades från 17 till 10 dagar, utlandsröstningen från 24 till 20 dagar och fartygsröstningen från 45 till 30 dagar. Dåvarande bestämmelser för utsändande av röstkort var vid ordinarie val 30 dagar och vid extra val 20 dagar. Tiden för utsändande av röstkort vid extra val förkortades till 16 dagar (SOU 1987:6 s. 135). Partierna fick med de nya fristerna en mycket knapp tid till nomineringsförfarandet och för

beställning av valsedlar. Tiden bedömdes ändå realistisk. Tiden för utlandsröstningen bedömdes redan vara så kort att den inte kunde minskas med mer än fyra dagar. Regeringen ställde sig bakom kommitténs förslag till lagändringar och riksdagen följde i dessa avseenden regeringens förslag (prop. 1987/88:22 s. 40–44, bet. 1987/88:KU32, rskr. 1987/88:182).

Regeringen delar utredningens uppfattning att en tidsfrist för när omval ska hållas måste anpassas till hur valsystemet ser ut i dag och de valförberedelser som detta kräver. Det är angeläget att genomförandet av ett omval sker på ett sådant sätt att ett nytt omval undviks. Inte minst med tanke på att ett omval är det medel som står till buds för att korrigera fel som begåtts vid det ordinarie valet måste säkerheten i genomförandet alltid ges en mycket hög prioritet. En författningsreglerad tidsfrist för att anordna omval behöver därför vara så pass lång att det är möjligt att på ett säkert sätt slutföra omvalet i de olika situationer som kan uppkomma.

Utredningen har redogjort för valmyndigheternas erfarenheter från bl.a. genomförandet av omvalen 2011 och 2015. Slutsatsen av valmyndigheternas erfarenheter är bl.a. att anordnandet av såväl val som omval är en mycket omfattande process för dessa myndigheter. Även för partierna krävs enligt nuvarande ordning ett förhållandevis omfattande förberedelsearbete. Omfattningen av omvalsprocessen varierar i och för sig med storleken på det aktuella valområdet. Men även bortsett från den omständigheten inbegriper ett omval i princip samma åtgärder som ett ordinarie val. Detta beror i stor utsträckning på att valmyndigheterna måste kunna garantera ett säkert genomförande av omvalet utan några egentliga möjligheter till undantag från valordningen. Det går t.ex. inte att i beräkningarna av lokaler och personal förutsätta ett lägre valdeltagande vid ett omval. Vad som också framkommit är att tidsåtgången för genomförandet av ett omval främst beror på den mycket omfattande mängd åtgärder som måste vidtas, dvs. inte enbart de i vallagen reglerade åtgärderna utan allt som krävs för att genomföra ett val. Enligt utredningens uppfattning rymms de lagstadgade tidsfrister som har ställts upp för de olika åtgärder som behöver vidtas av olika aktörer i valet i de allra flesta fall inom den tid som det i övrigt tar för valadministrationen att förbereda omvalet. Ingen av remissinstanserna invänder mot den bedömningen.

Mot bakgrund av det angelägna intresset av att ett omval ska anordnas skyndsamt och den ovan redovisade utgångspunkten, att ett omval bör hållas så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt, ställer sig regeringen bakom utredningens bedömning att det i vallagen bör slås fast att ett omval ska hållas så snart det kan ske.

Valprövningsnämnden är en myndighet under riksdagen (1 § lagen [2012:880] med instruktion för Valprövningsnämnden). För att inte påverka Valprövningsnämndens förutsättningar att utföra sitt uppdrag bör en utgångspunkt vara att en eventuell frist inom vilken ett omval ska genomföras ska börja löpa först den dag Valprövningsnämnden meddelar beslut om omval. Det är i nuvarande lagstiftningsärendet inte aktuellt att, såsom bl.a. *Båstads kommun* framför önskemål om, föreslå t.ex. tidsfrister för Valprövningsnämndens slutliga beslut eller att, vilket *Västra Götalands läns landsting* framhåller som ett möjligt alternativ för

att minska de administrativa processerna, ställa upp andra krav på hur Valprövningsnämndens organiserar sitt arbete.

Ett omval bör med dessa utgångspunkter, som utredningen föreslår, hållas så snart det kan ske efter att Valprövningsnämnden meddelat beslut om omval.

...och omvalet ska hållas senast inom tre månader

När det gäller förutsättningarna för att slå fast en lagstadgad tidsfrist inom vilket ett omval senast ska hållas redovisar utredningen att de valmyndigheter som har erfarenhet från bl.a. genomförandet av omvalen 2011 och 2015 uppgett att tre månader är en tidsfrist inom vilken det står klart att det i och för sig går att genomföra ett omval.

I likhet med utredningen konstaterar regeringen att genomförandetiden för ett eventuellt omval torde kunna variera beroende på vilken omfattning omvalet har. Detta ger olika förutsättningar beroende på vilket val det är som tas om. Utredningen har bl.a. inhämtat att en kortare frist om t.ex. åtta veckor vid ett omval i en kommun eller ett landsting kan vara tänkbar. Även om det teoretiskt kan beräknas att ett omval i och för sig skulle kunna genomföras inom viss tid, är det en annan sak att garantera ett genomförande inom samma bestämda tid. Om det i lag är föreskrivet en tidsfrist måste genomförandet av ett omval alltid kunna garanteras inom denna tid. Lämpligheten i att ställa upp en alltför snäv frist kan därmed ifrågasättas. Endast ett fåtal remissinstanser har haft invändningar mot den av utredningen föreslagna tremånadersfristen som sådan. *Västra Götalands läns landsting* menar t.ex. att ett eventuellt omval inte bör äga rum senare än fyra månader efter ordinarie val. Regeringen kan konstatera att en sådan begränsning som Västra Götalands läns landsting efterfrågar skulle – i vart fall indirekt – komma att påverka förfarandet för överprövning av ett beslut att fastställa valutgången. Av de ovan redovisade skälen anser regeringen emellertid att utgångspunkten för en beräkning av en frist för omval bör tas i tidpunkten för Valprövningsnämndens beslut. *Växjö kommun*, som framhåller att genomförandet av ett omval innebär stora administrativa svårigheter, föreslår att tidsfristen ska bestämmas till mellan tre och sex månader efter omvalsbeslutet. *Västerås kommun* anser å sin sida att tidsfristen bör bestämmas till femtio dagar. Utifrån de redovisade erfarenheter som finns från omval som har hållits på senare tid delar regeringen emellertid utredningens uppfattning att en tidsfrist om tre månader efter ett beslut om omval framstår som tillräckligt väl tilltagen och väl avvägd för att det ska vara möjligt att garantera att omval alltid kan hållas inom den angivna fristen. En frist om tre månader motsvarar också den maximala tid partierna har att förfoga över vid extra val för åtgärder som rör t.ex. nomineringsförfarandet och beställning av valsedlar.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Med en sådan tidsfrist framstår det som naturligt att, som *Gävle kommun* framför, ett beslut av t.ex. Valmyndigheten om valdag liksom i dag måste fattas mycket skyndsamt. Olika överväganden kan dock behöva göras i olika situationer, bl.a. beroende på omvalets omfattning.

Regeringen anser inte att det finns skäl att i lag slå fast en tidsfrist inom vilken beslut om valdag ska ha fattats. Detsamma gäller Västerås kommuns påpekande att Valmyndigheten skyndsamt bör leverera bl.a. röstlängder.

Tidsfristen bör gälla även när flera val sammanfaller

Några remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholm* och *Länsstyrelsen i Skåne*, anser att det bör finnas en möjlighet att förlänga tidsfristen för omval vid särskilt omfattande omval. Vidare framför t.ex. *Båstads kommun* och *Gävle kommun* att tidpunkten för omval bör kunna skjutas fram med hänsyn till samordning med andra val såsom folkomröstningar, omval och extra val. *Göteborgs kommun*, *Helsingborgs kommun* och *Luleå kommun* efterlyser förtydliganden avseende samma fråga.

Som redovisats ovan gäller att ett extra val till riksdagen ska hållas inom tre månader efter beslutet om extra val. Det är svårt att föreställa sig ett omval som är större till sin omfattning än ett extra val till riksdagen. Utredningen har emellertid inhämtat att det vid ett större omval, t.ex. vid ett omval i en riksdagsvalkrets, eller vid flera omval samtidigt har bedömts osäkert om det enligt nuvarande ordning är tillräckligt med en frist om tre månader för att genomföra ett omval. Regeringen föreslår nu bl.a. att samma partier och som utgångspunkt samma kandidater ska delta i omvalet som vid det ordinarie valet. Utgångspunkten är vidare att samma valsedlar bör kunna användas vid ett eventuellt omval som vid det ordinarie valet. Regeringen föreslår också vissa ytterligare lagändringar som kan bidra till effektivitetsvinster såsom bl.a. särskilda tidpunkter för utsändande av röstkort vid omval (avsnitt 4.6).

Regeringen konstaterar att det trots de vallagsändringar som har beslutats på senare år i syfte att öka effektiviteten och säkerheten i valprocessen, såsom bl.a. krav på säker förvaring av valmaterial och krav på utbildning av röstmottagare, inte helt kan uteslutas att en situation med ett antal omfattande omval som sammanfaller kan uppstå och att en sådan situation kan bli besvärlig för bl.a. valmyndigheterna och partierna. En sådan situation kan för övrigt även uppstå om det fattas beslut om att ett extra val ska hållas och detta sammanfaller med ett omval.

En möjlig lösning skulle, som bl.a. länsstyrelserna i Stockholm och i Skåne liksom Båstads kommun och Gävle kommun ger uttryck för, kunna vara att slå fast att det bör finnas en möjlighet att förlägga omval som sammanfaller med andra val till en senare tidpunkt än tremånadersfristen medger. Regeringen instämmer i att det i vissa fall kan finnas skäl att, om det är möjligt och lämpligt, lägga olika val på samma dag. En sådan ordning kan t.ex. vara lämplig om valen sammanfaller i tid eller avser samma valområde. Men en samordning kan även i andra fall bidra till effektivitetsvinster och ett högre deltagande i val än om omvalen hålls skilda dagar. Effekten av att reglera en möjlighet till undantag från den tremånadersfrist regeringen föreslår riskerar dock bli att omvalet kommer att äga rum avsevärt mycket senare än inom fristen. Regeringen anser att en sådan ordning inte är lämplig. Vid en jämförelse med tidsfristen för extra val anser regeringen inte att

det framkommit några tillräckligt tungt vägande skäl för att det vid omval bör införas en möjlighet att förlänga fristen för att samordna omvalet med ett annat val. För det fall flera val sammanfaller finns möjlighet för t.ex. valmyndigheterna att, med beaktande av de frister som gäller, verka för att valen ska äga rum samma dag.

Gävle kommun föreslår att Valmyndigheten vid omval till kommunfullmäktige ska samråda inte bara med länsstyrelsen (1 kap. 3 § andra stycket vallagen) utan även med den lokala valmyndighet som har ansvar i kommunen för frågor om val (valnämnden).

Länet utgör en etablerad geografisk förvaltningsenhet där kommunerna redan finns inordnade. Regeringen anser inte att det finns skäl att i vallagen slå fast en sådan samrådsskyldighet. Detta hindrar dock inte Valmyndigheten från att vid behov inhämta synpunkter även från valnämnderna.

4.6 Särskilda tidpunkter för utsändande av röstkort vid extra val och omval

Regeringens förslag: Vid extra val och omval ska de nationella röstkortet skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen.

Utlandsröstkortet ska vid extra val och omval skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

Regeringens bedömning: Möjligheten att anordna röstmottagning vid utlandsmyndigheter vid bl.a. omval bör finnas kvar.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig är positiva till utredningens bedömning och förslag eller har ingen invändning mot dessa. *Kammarrätten i Göteborg* och *Justitiekanslern* framför dock bl.a. att det är tveksamt om tidpunkten då utlandsröstkortet ska skickas till väljarna är tillräckligt precist uttryckt för att säkerställa att röstkortet kommer fram i tid. *Kammarrätten* anser att utredningens förslag att utsändandet av utlandsröstkortet ska ske så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag det extra valet eller omvalet ska hållas innebär en påtaglig försämring för utlandssvenskarnas möjligheter att rösta. Även *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Stockholms universitet* och *Uppsala kommun* anser att det i vallagen bör finnas en bestämd tidpunkt för när utlandsröstkortet senast ska skickas till väljarna och föreslår t.ex. att en sådan tidpunkt bestäms till 30 dagar före valdagen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

En särskild tidpunkt för utsändande av nationella röstkort vid omval och extra val

I dag gäller att Valmyndigheten ska upprätta ett röstkort för varje väljare. För väljare som inte har någon känd adress eller som inte är folkbokförda här i landet ska det dock upprättas röstkort bara om de begär det. Röstkorten ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast 18 dagar före valdagen (5 kap. 8 § vallagen). Denna tidsfrist är generell för alla väljare och gäller för såväl ordinarie val som andra val, t.ex. omval. Tidigare gällde för andra val än ordinarie val att röstkorten skulle sändas senast 16 dagar före valdagen, jämfört med 30 dagar vid ordinarie val. Genom 1997 års vallag infördes den enhetliga regleringen med en frist om 18 dagar (se prop. 1987/88:22 s. 43 och prop. 1996/97:70 s. 133–136).

Röstkorten används som utgångspunkt bl.a. vid bud- och brevröstning och vid förtidsröstning i t.ex. röstningslokal. Vid t.ex. budröstning ska väljarna lämna sitt röstkort till budet tillsammans med ytterkuvertet. Detta behövs dock inte om kuvertet ska lämnas i en vallokal (7 kap. 10 § vallagen). Vid brevröstning ska väljarna lägga i antingen röstkort eller utlandsröstkort eller, om väljarna inte har tillgång till någotdera, ett adresskort som väljaren själv skrivit personnummer och namn på (7 kap. 14 § vallagen). Vid förtidsröstning i röstningslokal ska väljare eller bud lämna väljarens röstkort till röstmottagarna. Detta behövs dock inte om den information som röstkortet innehåller ändå är tillgänglig för röstmottagarna. Röstkort behövs inte heller vid förtidsröstning som sker hos en utlandsmyndighet (10 kap. 3 § vallagen). Det enda som väljaren måste ha med sig för att rösta på en ambassad eller ett konsulat är en id-handling.

Det finns som regel en tydlig koppling mellan utsändningen av röstkort och röstning på så sätt att röstkorten bör finnas hos väljarna när de ska rösta. Av utredningens kartläggning av valadministrationens arbete framgår att utskick av röstkorten i och för sig inte har någon avgörande betydelse för den totala genomförandetiden av ett eventuellt omval, men att ett senareläggande vid ett större omval skulle underlätta Valmyndighetens arbete. Enligt utredningen bör en avvägning göras så att bestämmelserna visserligen underlättar ett smidigt och effektivt omvalsförfarande men samtidigt inte inskränker tiden för förtidsröstning eller påverkar valdeltagandet.

Den ordning utredningen föreslår – där röstkorten skickas ut i så god tid att de ska vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen – innebär att väljarna får tillgång till röstkorten senast samma dag som röstmottagningen får påbörjas vid t.ex. extra val och omval. Genom en sådan anpassning av bestämmelserna om utskick av röstkort till förtidsröstningen bedömer utredningen att valdeltagandet inte bör påverkas. Ingen remissinstans invänder mot förslaget.

Regeringen instämmer i utredningens uppfattning att en förutsättning för att korta tidsfristen för när röstkorten senast ska vara väljarna tillhanda vid extra val och omval är att förkortningen inte får inskränka tiden för förtidsröstning eller påverka valdeltagandet. Att röstning kan ske under en viss period före valdagen är av stor betydelse för

valdeltagandet. Förslaget att röstkortet vid extra val och omval ska vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen innebär i praktiken att väljarens nuvarande möjlighet att använda sitt röstkort under förtidsröstningsperioden kvarstår oförändrad. Under förutsättning att fristen hålls uppkommer i praktiken inte någon inskränkning i möjligheten för väljarna att rösta under hela perioden för förtidsröstning. Regeringen instämmer därmed i utredningens bedömning att valdeltagandet inte bör påverkas av en sådan ändring.

Som framgår ovan ställs det stora krav på valadministrationen under förberedelserna av ett val (se avsnitt 4.1.3). En förkortad frist har bl.a. den fördelen att den öppnar upp för en ökad flexibilitet i samband med förberedelserna inför ett extra val eller ett omval. Vid ett extra val eller ett omval framstår en sådan flexibilitet som värdefull, även om tidpunkten för utskick av röstkort enligt utredningens kartläggning inte har någon avgörande betydelse för den totala genomförandetiden av ett eventuellt omval. Genom att korta tiden med åtta dagar ges även utrymme för andra angelägna åtgärder i det tidigare skedet av förfarandet vilket kan vara av stort värde, särskilt vid extra val och i omfattande omval.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att det i vallagen tas in en bestämmelse som anger att röstkortet vid extra val och omval ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen.

Utlandsröstkortet – syftar till att minska risken för att väljarens röst inte ska komma fram i tid

Som framgår ovan föreskriver vallagen olika tidsfrister som ska följas vid val. Det är fråga om tidsfrister för när röstkort senast ska sändas till väljarna liksom när bud-, brev- och förtidsröstning tidigast får påbörjas. Dessa frister är i allmänhet motiverade av att valet ska kunna genomföras på ett säkert sätt. När fristerna har satts har det i allmänhet gjorts en avvägning mellan detta intresse och intresset av att valdeltagandet ska vara högt. Som utgångspunkt gäller olika tidsfrister för genomförande av ordinarie val och omval. Ett undantag gäller i fråga om utsändande av särskilda s.k. utlandsröstkort. För sådana röstkort gäller samma tidpunkt för samtliga val som kan förekomma. För varje väljare som inte längre är folkbokförd här i landet men som ändå ska tas upp i röstlängd (jfr 5 kap. 2 § vallagen) ska därför Valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen (5 kap. 8 § tredje stycket vallagen). Svenska medborgare som någon gång har varit folkbokförda i landet, men som inte längre är folkbokförda här, får alltså ett utlandsröstkort när de har rösträtt i ett nationellt val, dvs. i val till riksdagen och till Europaparlamentet. Utlandsröstkortet innehåller uppgifter om väljarens namn och vilket val som väljaren får delta i (5 kap. 9 § vallagen). Ett utlandsröstkort innehåller däremot t.ex. ingen uppgift om till vilken vallokal personen hör i Sverige eftersom det skickas ut så pass tidigt. Utlandsröstkortet kan användas vid brevröstning från utlandet. Det kan också användas vid röstning på ett röstmottagningsställe vid en utlandsmyndighet men är inte nödvändigt för sådan röstning. En utlandssvensk som befinner sig i Sverige vid tiden

för valet kan vända sig till Valmyndigheten, kommunen eller länsstyrelsen för att få ett s.k. dubblettröstkort som kan användas för röstning i Sverige.

I förarbetena till bestämmelsen om utlandsröstkort framhölls att det inte var tillfredsställande att röstkortet till s.k. utlandsväljare skickades ut samtidigt som övriga röstkort. Med hänsyn till att postgången inte är lika snabb i alla länder inträffade det ofta att utlandsväljarnas röster, om de använde sig av de utskickade röstkortet, kom fram först efter det att valet hade avslutats. I syfte att ge utlandsväljarna bättre möjligheter att rösta infördes därför särskilda röstkort som också skulle sändas ut tidigare. Röstkortet skulle skickas i så god tid att väljarna skulle hinna rösta samtidigt som det inte fick göras för långt före valdagen med hänsyn till att brevröster inte får göras i ordning tidigare än 45 dagar före valdagen (prop. 2008/09:42 s. 9–10).

En särskild tidpunkt för utsändande av utlandsröstkort vid omval och extra val

Kammarrätten i Göteborg anser att utredningens förslag att utsändandet av utlandsröstkortet ska ske så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag det extra valet eller omvalet ska hållas – i stället för att som i dag skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen – innebär en påtaglig försämring för utlandssvenskarnas möjligheter att rösta. Kammarrätten framför att utredningen inte belyser och analyserar dessa negativa konsekvenser i tillräcklig utsträckning. På liknande sätt framhåller bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Stockholms universitet* och *Uppsala kommun* att utredningens förslag innebär en stor risk för att utlandsväljares röster inte kommer fram i tid. *Justitiekanslern* är tveksam till om tidpunkten då utlandsröstkortet ska skickas är tillräckligt precist uttryckt i den föreslagna bestämmelsen för att säkerställa att röstkortet kommer fram i tid.

Regeringen konstaterar att utlandsröstkortet enligt nuvarande ordning används vid brevröstning och vid röstning på utlandsmyndighet. För att brevrösta behöver väljaren också ha ett särskilt brevröstningsmaterial, som kan beställas från Valmyndigheten, en kommun, en svensk ambassad eller ett konsulat. Materialet innehåller valkuvert, valsedlar (blanka så att väljaren själv kan skriva partiets namn), ytterkuvert och omslagskuvert.

Vid brevröstning ska väljarna lägga sina iordninggjorda valkuvert med valsedlar i ett ytterkuvert för brevröst och därefter innesluta detta i ett omslagskuvert. I omslagskuvertet ska väljaren också lägga antingen röstkort eller utlandsröstkort eller, om väljarna inte har tillgång till någotdera, ett adresskort som väljaren själv skrivit personnummer och namn på (7 kap. 14 § vallagen). Det senare alternativet är många gånger det enda gångbara för en person som vill brevrösta när han eller hon befinner sig utomlands på t.ex. semester under den period röstningen pågår. Omslagskuvertet med röst- eller adresskortet och ytterkuvert skickas med posten till Valmyndigheten. När Valmyndigheten har tagit emot omslagskuvert för brevröst ska dessa lämnas till valnämnden i de kommuner där väljarna är upptagna i röstlängden (7 kap. 15 § vallagen).

Röstkort eller utlandsröstkort används också vid förtidsröstning som sker hos en utlandsmyndighet men behövs egentligen inte vid sådan röstning. Det enda som väljaren måste ha med sig för att rösta på en ambassad eller ett konsulat är en id-handling. Vid budröstning behöver budet inte heller lämna väljarens röstkort om röstmottagningen sker hos en utlandsmyndighet (10 kap. 3 § vallagen, jfr 7 kap. 10 § vallagen).

Enligt regeringens uppfattning torde det finnas en viss risk för att röstningen för väljare som inte är folkbokförda här i landet kan påverkas av att utlandsröstkorten inte kommit dem tillhanda i god tid, om väljaren vill använda sig av möjligheten att använda sig av sitt utlandsröstkort (jfr prop. 2008/09:42 s. 9–10). Utlandsröstkorten kan sannolikt också bidra bl.a. till att väljaren får information om det förestående valet. Det finns däremot inget absolut krav på att väljaren måste använda sig av sitt utlandsröstkort för att få rösta. Väljaren kan i stället använda sig av ett s.k. adresskort.

Som framgår ovan följer av 5 kap. 8 § tredje stycket vallagen att ett utlandsröstkort ska skickas till väljare som inte är folkbokförda i landet senast 50 dagar före valdagen. Denna ordning innebär att röstkorten i många fall kommer att vara väljarna tillhanda när en brevröst tidigast får göras i ordning, dvs. 45 dagar före valdagen. Reformen med utlandsröstkort syftade som nämnts främst till att förbättra för svenska medborgare som är bosatta i utlandet att brevrösta i sådan tid att brevrösten kommer fram till valnämnden i tillräckligt god tid för att kunna räknas i valet (prop. 2008/09:42 s. 9–10). Eftersom det inte är praktiskt möjligt att skicka ut röstkort innan ett beslut om omval har fattats, kommer en bestämd lagstadgad frist för utskick att få verkan på så sätt att valdagen inte kan bestämmas till en dag som ligger så nära inpå tidpunkten för beslutet att framställningen och utskicket av röstkort riskerar att inte kunna klaras av inom fristen.

Nuvarande reglering om utsändande av utlandsröstkort innebär i praktiken att ett eventuellt omval i ett val till riksdagen eller till Europaparlamentet inte kan genomföras på kortare tid än lite drygt två månader. Det är nämligen den tid som det under normala omständigheter kan antas ta, efter ett beslut om omval, att fastställa valdagen och framställa röstkort så att dessa kan skickas ut minst 50 dagar före valdagen. En sådan ordning är inte helt tillfredsställande med tanke på att ett omval som utgångspunkt ska genomföras så snart det kan ske. Även med beaktande av intresset att erbjuda väljare både i Sverige och i utlandet goda möjligheter att delta i valet, motiverar det starka intresset av att snabbast möjligt undanröja den osäkerhet som omvalssituationen medför att fristerna inte bör vara längre än vad som vid en avvägning mellan dessa intressen kan anses absolut nödvändigt. Detsamma gäller när det finns behov av att hålla extra val.

Som *Stockholms universitet* påpekar avviker den av utredningen föreslagna bestämmelsen från flera andra regler i vallagen på så sätt att den inte anger någon exakt tidsangivelse, t.ex. att utlandsröstkorten kan beräknas vara väljarna tillhanda ett visst antal dagar före valdagen. Förslaget knyter i stället väl an till bestämmelsen om när brevröst tidigast får göras i ordning. Som redovisats får brevröster vid extra val och omval göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas (7 kap. 12 § vallagen). Genom att utredningens förslag ansluter

till tidpunkten för beslutet om vilken dag som ska vara valdag minimeras risken för att en brevröst ska bli ogiltig med hänsyn till att den gjorts i ordning innan det har beslutats vilken dag valet ska hållas (jfr prop. 2008/09:42 s. 9–10).

Som *Länsstyrelsen i Jönköpings län* och *Uppsala kommun* framhåller skulle en bestämd lagstadgad frist på exempelvis 30 dagar skapa ökad stadga i fråga om hur snabbt röstkorten måste tryckas och skickas ut. En sådan frist skulle också, som bl.a. *Justitiekanslern* är inne på, innebära en mer precist uttryckt frist för att säkerställa att röstkorten kommer fram till väljarna i tid för att kunna användas i valet. Regeringen vill samtidigt framhålla att en sådan frist skulle innebära att t.ex. ett omval till en riksdagsvalkrets, eller ett extra val till riksdagen, i praktiken sannolikt inte skulle kunna hållas tidigare än omkring 45 dagar efter ett beslut om omval eller extra val. Till skillnad från dessa remissinstanser anser regeringen att värdet av den flexibilitet som utredningens förslag medger i syfte att, vid behov, kunna hålla ett omval till riksdagen inom kortast möjliga tid väger tyngre än intresset av ökad precision av en sådan frist. Regeringen delar heller *Kammarrätten i Göteborgs* uppfattning att utredningens förslag kan antas få till effekt att utlandssvenskars möjlighet att delta i valet försämras påtagligt. Förslaget innebär att röstkorten ska skickas ut så snart som det är praktiskt möjligt. I många fall torde det kunna göras inom ett par veckor efter beslutet om omval. De marginellt försämrade möjligheter i förhållande till dagens ordning som detta kan medföra för utlandssvenskar att brevrösta i ett omval eller extra val får anses godtagbara med hänsyn till det eftersträvade syftet med den aktuella reformen.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att utlandsröstkorten vid extra val och omval ska skickas ut så snart som möjligt efter att det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.

Röstmottagning vid utlandsmyndigheter bör vara möjlig vid omval

I dag kan väljare som befinner sig utomlands bl.a. rösta i röstningslokaler som utlandsmyndigheterna har inrättat (7 kap. 1 § vallagen). Det är Valmyndigheten som, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), bestämmer hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler (4 kap. 25 § vallagen). Röstkort eller utlandsröstkort behövs inte vid förtidsröstning hos en utlandsmyndighet (10 kap. 3 § vallagen). Vid omval får röstmottagningen hos en utlandsmyndighet påbörjas tidigast den tjugonde dagen före valdagen och pågå så länge att rösterna kan antas vara hos Valmyndigheten senast dagen före valdagen. Bestämmelserna innebär att tiden för röstning i röstningslokal på utlandsmyndigheter är kortare i omval än i ordinarie val (10 kap. 2 § vallagen). Tidsfristen har med denna utformning ansetts anpassad för den situation som uppstår vid omval (jfr prop. 2013/14:124 s. 31).

Vid omvalen åren 2011 och 2015 beslutades att det inte skulle finnas röstningslokaler vid de svenska utlandsmyndigheterna, i syfte att förenkla förfarandet. Utredningen tar upp frågan om brevröstning kan anses i tillräcklig utsträckning svara mot de krav som bör ställas på möjligheterna att rösta för de väljare som befinner sig utomlands och om

det i så fall bör regleras i lag att röstning vid utlandsmyndighet inte ska ske vid omval. Det är enligt utredningen oklart om valdeltagandet skulle sjunka om endast brevröstning stod till buds för utlandssvenskar vid just omval.

Regeringen föreslår i detta lagstiftningsärende att omval bör genomföras så snart som det kan ske och senast inom tre månader. Med tanke bl.a. på att ett högt valdeltagande samtidigt bör eftersträvas, ansluter sig regeringen till utredningens bedömning att det inte ter sig lämpligt att i lag utesluta möjligheten att vid omval anordna röstning vid utlandsmyndighet (jfr bet. 2016/17:KU22 s. 15–20). Ingen remissinstans invänder mot utredningens bedömning. Sammanfattningsvis föreslår regeringen ingen ändring i de bestämmelser som rör röstmottagning vid en utlandsmyndighet.

4.7 Anmälan om röstningslokaler ska göras

Regeringens förslag: En kommun ska vid omval senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget har invändningar mot det. *Vännäs kommun* framför bl.a. att det bör vara tydligt att kommuner som inte omfattas av omval endast bör ge möjlighet till röstning i begränsad omfattning, t.ex. genom att endast ha skyldighet att tillhandahålla partivalsedlar och inte namnvalsedlar.

Skälen för regeringens förslag: I val som gäller hela landet ska varje kommun se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta (4 kap. 22 § första stycket vallagen). Vid omval ställs det i de kommuner som valet gäller samma krav på att det ska finnas röstningslokaler som vid val som gäller hela landet. I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal som ger väljarna goda möjligheter att rösta (4 kap. 23 § vallagen).

De kommuner som omvalet inte gäller ska senast en vecka efter ett beslut om omval meddela Valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske (4 kap. 23 § tredje stycket vallagen). I förarbetena anges att bakgrunden till förslaget var att Valmyndigheten framhållit att myndigheten så snart som möjligt efter ett beslut om omval bör få information från kommunerna utanför omvalsområdet om när och var förtidsröstning kommer att anordnas. Enligt Valmyndigheten var detta en förutsättning för att myndigheten i tid ska kunna nå ut med fullständig information till de röstberättigade, partierna och valadministrationen (prop. 2013/14:124 s. 33–34). Från de kommuner som ett omval gäller har Valmyndigheten, trots avsaknad av uttrycklig reglering, rutinmässigt fått in uppgifter om vilka lokaler som kommer att användas i valet eftersom dessa kommuner har tillämpat den ordning som gäller för anmälan av lokaler vid ordinarie val.

För att säkra Valmyndighetens behov av att snabbt få information om var röstning kan ske vid ett omval föreslår utredningen att även de

kommuner som omvalet gäller ska meddela Valmyndigheten var och när förtidsröstning inom kommunen kan ske. Utredningen har dock inhämtat att Valmyndigheten inte har behov av uppgifterna i ett så tidigt skede som nu är reglerat. Vidare har utredningen inhämtat att det efter ett beslut om omval tar viss tid att starta upp valdatasystemet, vilket är nödvändigt för att kommunernas uppgifter ska kunna registreras. Med hänsyn till detta föreslår utredningen att fristen för kommunerna att lämna information i stället bör bestämmas till senast 32 dagar före valdagen, dvs. två dagar före kvalifikationsdagen för rösträtt. Ingen remissinstans invänder mot förslaget. Utformningen av förslaget ligger väl i linje med de synpunkter Lagrådet framförde när bestämmelsen om skyldighet för kommuner utanför valområdet infördes (jfr prop. 2013/14:124 s. 91).

Regeringen konstaterar att de kommuner som omfattas av ett omval enligt etablerad praxis i och för sig redan anses skyldiga att anmäla vilka lokaler som kommer att användas för röstmottagning och vilka tider som gäller för röstning. Det har inte framkommit att rutinerna för anmälan från sådana kommuner har brutit och att det därför finns ett konkret behov av att i lag kodifiera den praxis som utvecklats. Regeringen anser trots det att den av utredningen föreslagna bestämmelsen kan bidra till att ge god stadga åt den ordning som bör gälla för anmälan av röstmottagningsställen. Det skulle i och för sig kunna övervägas om inte en bestämmelse om anmälan av lokaler och tider för röstning borde utformas generellt och gälla lika för alla val. I det aktuella lagstiftningsärendet saknas emellertid beredningsunderlag för att ta ställning för en sådan ändring. Enligt regeringens uppfattning talar övervägande skäl för att utredningens förslag om anmälan inför ett omval nu bör genomföras.

Utredningens förslag omfattar endast en anmälningsskyldighet för kommunerna. Med anledning av *Vännäs kommuns* påpekanden konstaterar regeringen att det har ansetts kunna överlämnas åt kommunerna att själva bedöma i vilken omfattning röstningslokaler som inrättas ska vara öppna för röstmottagning (jfr prop. 2013/14:124 s. 31–33 och 52). Kommuner har inte någon skyldighet att tillhandahålla namnvalsedlar för partierna i riksdagsval eller val till landstings- eller kommunfullmäktige. Däremot ska det finnas ett utrymme i anslutning till ett röstmottagningsställe där de partier som så önskar kan lägga ut sina namnvalsedlar. Denna reglering påverkas inte av det nu aktuella förslaget.

4.8 Handläggningen av överklaganden

Regeringens förslag: Valresultatet i ett riksdagsval eller ett val till Europaparlamentet ska kungöras genom att det anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats. På samma sätt ska det kungöras när nya ledamöter och ersättare till riksdagen eller Europaparlamentet utsetts.

Ett överklagande av ett beslut av Valmyndigheten eller en länsstyrelse att fastställa utgången av ett val ska ges in till Valprövningsnämnden. I fråga om andra beslut som dessa

myndigheter meddelar ska ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

Beslutsmyndigheten ska skyndsamt till Valprövningsnämnden överlämna de överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare som har kommit in till myndigheten. Beslutsmyndigheten ska även skyndsamt yttra sig över de överklaganden som den överlämnar till nämnden.

Överklaganden av beslut att fastställa utgången av ett val eller att utse nya ledamöter och ersättare ska kungöras genom att samtliga överklaganden på en gång anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats så snart som möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut.

Den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över kungjorda överklaganden tas bort.

Vid handläggningen av ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av en folkomröstning i hela landet tillämpas vallagens bestämmelser om handläggningen av ett överklagande som avser ett beslut att fastställa utgången av ett riksdagsval.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att besluten ska tillkännages genom att de läggs fram för granskning hos Valmyndigheten och överklagandena genom att de anslås hos Valprövningsnämnden. För handläggningen vid överklaganden av beslut att fastställa utgången av en folkomröstning föreslår utredningen en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig över förslagen är positiva, däribland *Valprövningsnämnden*, eller har ingen invändning mot dessa. *Västra Götalands läns landsting*, som i grunden är positivt till förslagen, anser att det även bör ställas krav på Valprövningsnämnden att skyndsamt sammanträda och pröva överklaganden. *Lunds universitet* avstyrker förslaget att ändra kraven på kungörande av valresultatet och betonar att tidsfristerna för överklaganden är så snäva att det i vart fall i lag måste anges hur valresultatet ska tillkännages. Universitetet avstyrker även förslaget att ta bort den uttryckliga rätten för var och en att yttra sig över överklaganden med hänvisning till att det är naturligt att berörda parter ges möjlighet att yttra sig i ärendet.

Skälen för regeringens förslag

Formerna för offentliggörande av valresultat och utseende av nya ledamöter och ersättare ändras i vissa fall

Valresultatet i riksdagsvalet och i valet till Europaparlamentet tillkännages i dag genom att det kungörs i PoIT. Därmed är valet avslutat (14 kap. 25 § vallagen). Val till landstings- eller kommunfullmäktige avslutas i stället genom att valresultatet kungörs på så sätt att protokollet läggs fram för granskning (14 kap. 26 § vallagen). Överklagandetiden räknas i dessa fall från den dag då valet är avslutat, dvs. då kungörelsen är införd eller protokollet har lagts fram (15 kap. 6 § första stycket 5 vallagen).

PoIT är ett officiellt kungörelseorgan på internet. I PoIT publicerar myndigheter och andra information som enligt lag ska komma till allmänhetens kännedom.

Kungörelse av valresultatet vid val till landstings- eller kommunfullmäktige sker i praktiken genom att protokollet anslås på länsstyrelsens anslagstavla. Enligt utredningen har inga missförhållanden i fråga om brist på transparens eller dålig tillgång till information framkommit gällande den ordningen. Utredningen anser att det därmed inte, främst utifrån effektivitetsskäl, finns någon anledning att ställa andra krav för kungörelse av valresultatet avseende val till riksdagen eller till Europaparlamentet än vad som gäller vid val till landstings- eller kommunfullmäktige. Även *Valprövningsnämnden*, som tillstyrker förslaget, anser att offentliggörandet av resultatet av riksdagsvalet och av valet till Europaparlamentet i PoIT är en onödigt omständlig ordning utan särskilda fördelar. Eftersom utredningens förslag följer den beprövade ordningen för val till landstings- och kommunfullmäktige bedömer Valprövningsnämnden att förslaget är rättssäkert.

Mot bakgrund bl.a. av att tidsfristerna för överklaganden är så snäva att det måste vara tydligt och allmänt känt vid vilken tidpunkt valet är klart invänder dock *Lunds universitet*, som i grunden är negativt till förslaget, att det i vart fall i lag måste anges hur valresultatet ska tillkännages, t.ex. genom myndighetens anslagstavla eller författningssamling.

Regeringen konstaterar att förslaget har sin grund i en strävan efter att öka effektiviteten i samband med överklaganden av val. Ett borttagande av kungörelsekravet i PoIT torde också minska administrationen och i någon mån korta handläggningstiden för överklagandeärenden. Som Lunds universitet framhåller är dock fristerna för överklagande korta. Besvärsinstitutet har utomordentlig betydelse för kontrollmöjligheten i fråga om valförfarandet och därmed för förtroendet till huvudprincipen i vår representativa demokrati (jfr prop 1974:35 s. 76). För att inte göra besvärsrätten illusorisk är det mycket viktigt att informationen om valresultatet liksom om utseende av nya ledamöter och ersättare tillkännages på ett sådant sätt att det finns möjlighet för berörda att ta del av informationen och överklaga valresultatet.

Som utgångspunkt gäller att val till riksdagen och till Europaparlamentet rör väljare i hela landet liksom väljare som vistas utomlands. Om informationen görs tillgänglig endast genom att t.ex. anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla i Stockholm, blir det av naturliga skäl svårare för samtliga berörda att ta del av information om valresultat eller om nya ledamöter och ersättare än som följer av dagens ordning. Det kan i sammanhanget också anmärkas att regeringen nyligen har föreslagit att den fysiska kommunala anslagstavlan ska ersättas med en anslagstavla på varje kommuns, landstings och kommunalförbunds webbplats. Bland annat konstaterar regeringen att dagens situation innebär att många invånare får sägas ha en relativt begränsad tillgång till anslagstavlan och att tillgången till informationen förbättras avsevärt med digitalt publicerad information (se förslaget i propositionen En ny kommunallag, prop. 2016/17:171 s. 217–229).

En tänkbar lösning kunde vara att införa ett enhetligt webbaserat system för kungörelse (jfr förslaget i propositionen En ny kommunallag, prop. 2016/17:171). I förlängningen skulle ett sådant webbaserat system

även kunna inbegripa andra tillkännagivanden som Valmyndigheten ansvarar för. I det aktuella lagstiftningsärendet saknas emellertid beredningsunderlag för att ta ställning för en sådan ändring.

En möjlighet kunde också vara att, så som Lunds universitet föreslår, i lag precisera hur bl.a. valresultatet ska tillkännages. Enligt regeringens uppfattning bör ett tillkännagivande via t.ex. såväl myndighetens fysiska anslagstavla som dess webbplats medföra att informationen får god spridning. Kungörandet anses i så fall ha skett den dag då det sista föreskrivna tillkännagivandet ägde rum (jfr 5 § lagen [1977:654] om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.). Med ett sådant system minimeras risken för oklarheter t.ex. genom att kungörelserna anslås vid olika tider. En sådan ordning skulle också i praktiken i stort motsvara de krav som i dag ställs på kungörande av valresultat och tillsättning av nya ledamöter och ersättare.

I och med att kungörelsen bildar utgångspunkt för tiden för överklagande av beslutet är det lämpligt att sättet och dagen för kungörandet anges t.ex. i protokoll över förrättningen eller liknande. Om det inte görs finns det en risk för att bevisning saknas om när överklagandetiden börjar löpa. Rättsföljden av att Valmyndigheten inte kan visa att ett korrekt kungörande skett blir att överklagandetiden inte kan anses ha löpt ut. Regeringen instämmer emellertid i utredningens bedömning att formerna för ett sådant protokolls upprättande inte behöver regleras i lag (jfr förslaget i propositionen En ny kommunallag, s. 231–232).

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att resultatet av riksdagsvalet och av valet till Europaparlamentet ska kungöras genom att det anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats. Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. På samma sätt ska det tillkännages när nya ledamöter och ersättare utsetts i riksdagen och Europaparlamentet.

Västra Götalands läns landsting, som i grunden är positivt till förslagen, anser att det även bör ställas krav på Valprövningsnämnden att skyndsamt sammanträda och pröva överklaganden.

Vid Valprövningsnämndens handläggning av ärenden gäller förvaltningslagen (1986:223), jfr förslaget till ny förvaltningslag (prop. 2016/17:180). Något behov av särreglering har inte framkommit i detta lagstiftningsärende. Det bör överlämnas till riksdagen att vid behov överväga sådan reglering då Valprövningsnämnden är en myndighet under riksdagen (1 § lagen [2012:880] med instruktion för Valprövningsnämnden), jfr avsnitt 4.5.

Överklagande av beslut att fastställa utgången av ett val ska ges in direkt till Valprövningsnämnden

I dag gäller att ett överklagande ska ges in till den myndighet som har meddelat beslutet, den s.k. beslutsmyndigheten (15 kap. 5 § vallagen). Beslutsmyndigheter är länsstyrelserna och Valmyndigheten (jfr 15 kap. 3 § vallagen). Beslutsmyndigheten ska snarast möjligt efter att tiden för överklagande gått ut lämna samtliga överklaganden till Valprövningsnämnden (15 kap. 8 § första stycket vallagen).

Beslutsmyndigheten ska även skyndsamt yttra sig över överklagandena (15 kap. 9 § vallagen). Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid (15 kap. 6 § andra stycket vallagen). Valprövningsnämnden avgör även vilket underlag som behövs för prövningen och det är också nämnden som begär in de upplysningar och yttranden som behövs från myndigheter och andra som har hjälpt till vid valet (15 kap. 12 § vallagen).

Utredningen föreslår att ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 15 kap. 3 § 4 vallagen ska ges in direkt till Valprövningsnämnden. Samtidigt föreslås att det nuvarande kravet att beslutsmyndigheten skyndsamt ska yttra sig över sådana överklaganden ska tas bort.

Dagens system beskrivs av utredningen som tidsödande och ineffektivt. Enligt utredningen har beslutsmyndigheten många gånger inte tillräckliga uppgifter att lämna. Det kan då vara smidigare och snabbare att Valprövningsnämnden begär in behövligt underlag från den eller de som haft en direkt beröring med ärendet, t.ex. från valnämnden i en berörd valkrets.

Valprövningsnämnden, som tillstyrker förslaget, instämmer i utredningens bedömning att nuvarande ordning är onödigt tidsödande och framhåller att utredningens förslag väntas ge effektivitetsvinster.

Förslaget innebär att den myndighet som prövar frågan om ett överklagande har skett i rätt tid också är den myndighet som överklagandet ska ges in till. Enligt regeringens uppfattning framstår den föreslagna ordningen som ändamålsenlig, givet den reglering som i övrigt gäller för prövningen av överklagandet. Förslaget att ta bort det nuvarande obligatoriska kravet på beslutsmyndigheten att skyndsamt yttra sig över alla överklaganden skapar utrymme för en mer effektiv resursanvändning hos statliga myndigheter. Om Valprövningsnämnden bedömer att det finns behov av det i det enskilda fallet kan ett överklagande remitteras för yttrande till beslutsmyndigheten. Förslaget kan antas bidra till att effektivisera överklagandeförfarandet, inklusive ett eventuellt omvalsförfarande.

Regeringen ställer sig bakom utredningens förslag. Ett överklagande av ett beslut av Valmyndigheten eller en länsstyrelse att fastställa utgången av ett val bör således ges in till Valprövningsnämnden.

Offentliggörande av överklaganden ändras

Enligt den ordning som gäller i dag ska Valmyndigheten snarast möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut på en gång kungöra samtliga överklaganden. Kungörelsen ska föras in i PoIT om överklagandet gäller riksdagen eller Europaparlamentet. Om överklagandet gäller landstings- eller kommunfullmäktige ska kungörelsen föras in i ortstidning inom landstinget respektive kommunen (15 kap. 8 § vallagen).

När det gäller förfarandet vid handläggning av ärenden om överklagande av val har Valmyndigheten ifrågasatt det nuvarande kravet att myndigheten ska kungöra samtliga överklaganden i riksdagsvalet i PoIT. Valmyndigheten har i en erfarenhetsrapport som upprättats efter 2010 års allmänna val framhållit att ett borttagande av kungörelsekravet skulle minska administrationen och i någon mån korta

handläggningstiden för överklagandearenden (Valmyndighetens rapport 2011:1 Erfarenheter från valen den 19 september 2010, s. 25). Frågan har på motsvarande sätt berörts även av Valprövningsnämnden (Valprövningsnämndens rapport Erfarenheter av prövningen av överklaganden i 2010 års allmänna val, dnr 13-2011, s. 27–28).

Enligt utredningens uppfattning är de olika krav som gäller för de skilda valen avseende kungörelse av de överklaganden som kommit in numera en onödigt komplicerad ordning. Utöver vad som i dag gäller för kungörelse av samtliga överklaganden av val till riksdagen ifrågasätter utredningen alltså även de nuvarande kraven avseende kungörelse av samtliga överklaganden av val till Europaparlamentet och till landstings- eller kommunfullmäktige. Utifrån bl.a. effektivitetsskäl och tillgänglighetsskäl vore det enligt utredningen en fördel om en och samma ordning tillämpades för alla val. Med en sådan ordning skulle, till skillnad från vad som gäller i dag, överklagandena finnas samlade på ett och samma ställe, vilket torde underlätta för den som vill ta del av informationen.

Ingen av de remissinstanser som har yttrat sig i lagstiftningsärendet invänder mot förslaget. *Valprövningsnämnden* betonar att det finns klara fördelar med att kungörelse av de överklaganden som kommit in sker på ett förenklat sätt.

Överklagande av val är sådan information som bör komma till allmänhetens kännedom (jfr prop. 1976/77:63 s. 217–219). Utredningens förslag att överklagandena lämpligen kan tillkännages t.ex. på Valprövningsnämndens webbplats och på dess fysiska anslagstavla kan antas innebära att informationen om överklaganden får en spridning som i allt väsentligt motsvarar den spridning som sådan information får i dag. Bedömningen att spridningen av information på ett sådant sätt i tillräcklig utsträckning kan anses tillgodose allmänhetens intresse av att få del av uppgifter om gjorda överklaganden ligger också till stor del väl i linje med de bedömningar som görs i förslaget om kungörande av vissa kommunala beslut i prop. 2016/17:171 (se närmare ovan).

Mot denna bakgrund ansluter sig regeringen till vad utredningen anfört, bl.a. att överklagandena lämpligen kan tillkännages t.ex. på Valprövningsnämndens webbplats och på dess anslagstavla. Enligt utredningens förslag bör formen för tillkännagivande av överklaganden regleras endast på så sätt att de ska anslås. Regeringen anser dock att det framstår som en mer lämplig ordning att i författningstext precisera tillvägagångssätten för kungörelse och föreslår att samtliga överklaganden ska kungöras genom att de anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats. Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

Den uttryckligt reglerade rätten för var och en att yttra sig över överklaganden tas bort

Vid kungörelse av överklaganden som rör beslut att fastställa utgången av ett val eller att utse nya ledamöter och ersättare ska i kungörelsen anges en viss kortare tid inom vilken den som vill yttra sig över

överklagandena ska ha gjort det till Valprövningsnämnden (15 kap. 8 § tredje stycket vallagen).

Motsvarande bestämmelse fanns även i den äldre vallagstiftningen (11 och 22 §§ i 1866 års riksdagsordning och 56 § i kommunal vallagen den 6 juni 1930 [nr 253]). Av äldre juridisk litteratur framgår att det tillkom envar besvärsberättigad att i anledning av överklaganden avge förklaring, liksom den som blivit utsedd genom valet. Någon anledning att utesluta andra från förklaringsmöjligheten syntes inte föreligga då syftet med kommunikationen var att få allsidigast möjliga belysning av den genom besvären väckta frågan. (Se Halvar G.F. Sundberg, Valrätt, 1950, s. 127–133).

I den proposition som föregick 1997 års vallag konstaterades att det i stort sett aldrig kommer in några yttranden från allmänheten efter ett kungörande av överklaganden enligt gällande ordning. Då ansågs det dock att reglerna borde finnas kvar med hänsyn till att ett överklagande av ett val kan ses som en form av medborgartalan (prop. 1996/97:70 s. 237). Bestämmelsen fördes i sak oförändrad över till 2006 års vallag (prop. 2004/05:163 s. 136).

Valprövningsnämnden har i en rapport efter 2010 års allmänna val framhållit att bestämmelsen inte fyller någon praktisk funktion och att det, såvitt är känt, inte förekommer att någon person yttrar sig i anledning av en kungörelse om inkomna överklaganden (Valprövningsnämndens rapport Erfarenheter av provningen av överklaganden i 2010 års allmänna val, dnr 13-2011, s. 27–28). Av utredningens undersökning framgår att det inte heller i samband med valen till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige 2014 inkom några sådana yttranden.

Bestämmelsen har sin grund i den förvaltningstradition som utvecklats i tiden före 1971 års förvaltningsrättsreform. Kungörelsen tjänade som en delgivning av överklagandena till var och en som kunde anses berörd av beslutet och som s.k. förklarande hade rätt att yttra sig. Kungörelsens grundläggande funktion var alltså att säkerställa att var och en som kunde anses berörd av ett överklagande gavs information om detta och om fristen för när ett eventuellt yttrande skulle vara ingivet för att lämna synpunkter i ärendet. Kretsen av berörda personer begränsades enligt denna ordning inte enbart till andra klagoberättigade personer utan omfattande var och en. Det övergripande syftet med denna ordning har varit att provningen i överinstansen ska grundas på ett så bra och allsidigt belyst beslutsunderlag som möjligt.

Valprövningsnämndens utrymme att inhämta de upplysningar och yttranden som behövs för utredningen av ett överklagande är inte beroende av bestämmelsen om att var och en har rätt att yttra sig över ett överklagande. Myndigheter och andra som har hjälpt till vid valet ska t.ex. lämna Valprövningsnämnden de upplysningar och yttranden som nämnden begär. Nämnden kan även förordna om vittnesförhör (15 kap. 12 § vallagen). Allmänhetens rätt till insyn i handläggningen följer vidare av bestämmelserna om handlingsoffentlighet i tryckfrihetsförordningen. Utredningens slutsats är därmed att Valprövningsnämndens behov av underlag för bedömningen av varje överklagande är tillgodosedd genom bestämmelserna i bl.a. 15 kap. vallagen.

Regeringen konstaterar att de aktuella besluten enligt vad som gäller i dag får överklagas av såväl den som enligt röstlängden haft rösträtt vid valet som av ett parti som deltagit i valet. Ett beslut får också överklagas av en kandidat som inte har varit upptagen i den aktuella röstlängden, när det gäller frågan om förordnande av honom eller henne som ledamot, efterträdare eller ersättare (15 kap. 4 § vallagen). Det finns goda möjligheter för Valprövningsnämnden att i det enskilda fallet få ett så bra beslutsunderlag som möjligt. Såvitt är känt förekommer det inte heller att någon person yttrar sig i anledning av en kungörelse om inkomna överklaganden.

Regeringen instämmer med utredningen och anser att bestämmelsen om skyldigheten att i en kungörelse om gjorda överklaganden också ange en viss kort tid inom vilken den som vill yttra sig ska ha gjort det till Valprövningsnämnden bör behållas endast om den fyller en reell funktion. Redan avsaknaden av yttranden över kungjorda överklaganden tyder i sig på att det befintliga överklagandeförfarandet och allmänhetens rätt till insyn i handläggningen tillräckligt tillgodoser enskildas berättigade intressen av att vid behov få insyn i och komma till tals inom ramen för prövningen av ett överklagat beslut att fastställa utgången av ett val. Något påtagligt behov av att behålla bestämmelsen för att prövningen ska grundas på ett så bra beslutsunderlag som möjligt har inte heller belysts i detta lagstiftningsärende. Regeringen delar utredningens och *Valprövningsnämndens* uppfattning att förslaget kan bidra till att effektivisera förfarandet för överprövning. Ändringen kan därmed få till följd att handläggningstiden i Valprövningsnämnden kortas inför nämndens slutliga beslut i de överklagade ärendena. Detta kan i sin tur bidra till att tiden mellan det ordinarie valet och ett eventuellt omval förkortas. Regeringen anser därför, i motsats till *Lunds universitet*, att det trots tidigare överväganden i frågan nu finns anledning att ändra bestämmelsen i syfte att effektivisera handläggningen av överklaganden som rör beslut att fastställa utgången av ett val eller om att utse nya ledamöter och ersättare.

Det bör i sammanhanget uppmärksammas att förslaget enbart innebär att den uttryckliga och särskilt författningsreglerade rätten för var och en att yttra sig tas bort. Detta hindrar inte att någon yttrar sig självmant till Valprövningsnämnden.

Överklaganden av folkomröstningar

Folkomröstningslagen (1979:369) hänvisar till vallagen i flera hänseenden när det gäller förfarandet vid röstningen. Bland annat hänvisar 16 § folkomröstningslagen till 15 kap. 5–8 §§ vallagen i fråga om talan mot Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av en folkomröstning. Utredningen föreslår vissa ändringar i de angivna bestämmelserna i vallagen, främst i syfte att tydliggöra hur dessa bestämmelser ska tillämpas vid en folkomröstning. De förtydliganden utredningen föreslår innebär att handläggningen vid överklaganden av beslut att fastställa utgången av en folkomröstning ska omfattas av de föreslagna förändringarna när det gäller handläggningen av överklaganden av riksdagsval.

Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag. Enligt regeringen framstår det som en lämplig ordning att förfarandet vid överprövning av ett beslut att fastställa utgången av en folkomröstning i hela landet överensstämmer med vad som gäller vid överprövning av utgången i ett riksdagsval. Det är därför motiverat att låta de föreslagna ändringarna få genomslag även i fråga om överklaganden av ett folkomröstningsresultat. Lagtekniskt kan detta uppnås redan genom att inte göra några ändringar i 16 § folkomröstningslagen. Regeringen anser att regleringen av förfarandet vid överklaganden av folkomröstningar av systematiska skäl bör finnas i folkomröstningslagen. De hänvisningar som redan i dag görs till vallagen anser regeringen är tillräckligt tydliga för att regleringen ska vara förutsebar och ändamålsenlig.

I likhet med utredningen anser regeringen vidare att hänvisningen i 16 § folkomröstningslagen till 15 kap. 6 § första stycket 4 vallagen bör ändras med anledning av att innehållet i den punkten numera återfinns i punkt 5 (jfr prop. 2013/14:48 s. 66 och 103). Denna ändring innebär alltså en rättelse och en anpassning till tidigare lagändring.

4.9 Incidentrapportering

Regeringens bedömning: Det är lämpligt att det gentemot väljarna tydliggörs att incidenter vid röstmottagningen kan påtalas och att synpunkter på förfarandet kan framföras till valmyndigheterna utan att överklagande sker liksom att synpunkterna omhändertas inom ramen för uppföljningar, utvärderingar och förbättringar av valgenomförandet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Valprövningsnämnden* framhåller att det finns klara fördelar med en s.k. incidentrapportering, både för att ta till vara allmänhetens engagemang och för att undvika att oklara skrivelser påverkar handläggningens effektivitet. *Eskilstuna kommun* förordar att Valmyndigheten ges i uppdrag att utarbeta en formaliserad modell för den incidentrapportering utredningen beskriver.

Skälen för regeringens bedömning: Som en bidragande orsak till att de senaste omvalen hållits först sent på våren året efter det ordinarie valet har bl.a. framhållits att antalet överklaganden varit högt. I riksdagsvalet 2010 inkom dubbelt så många överklaganden som det sammanlagda antalet överklaganden i de tio närmast föregående riksdagsvalen. Också i fråga om valen till landstings- och kommunfullmäktige ökade antalet överklaganden betydligt 2010. Vid en jämförelse med 2010 års allmänna val blev antalet överklaganden dock lägre vid valen 2014. I valet till Europaparlamentet 2014 ökade antalet överklaganden något jämfört med tidigare val.

Mot bakgrund av erfarenheterna från de allmänna valen 2010 har Valmyndigheten i sin erfarenhetsrapport efter valen framfört att det bör införas ett enkelt sätt att anmäla incidenter vid röstmottagningen utan att för den skull överklaga valresultatet. En sådan möjlighet skulle enligt myndigheten kunna leda till en minskning i antalet formella överklaganden och stärka allmänhetens förtroende för valsystemet

(Valmyndighetens rapport 2011:1 Erfarenheter från valen den 19 september 2010 s. 25–26). Arbetet med att få fram ett slutligt valresultat påverkas av hur stort antal överklaganden som kommer in. I många fall har de skrifter som kommit in tveklöst varit handlingar som utgjort överklaganden av valresultatet. I andra fall har det varit tydligt att så inte varit fallet. Flera skrivelser har dock varit av sådan karaktär att det har varit svårt att avgöra om det funnits en avsikt att formellt överklaga eller inte.

Utredningen redovisar att vad som avses med incidentrapportering är att finna ett sätt att redan under röstmottagningen ta hand om frågor, synpunkter, klagomål och liknande från väljare för att undvika överklaganden som i realiteten snarare är klagomål. Utredningen bedömer att det är lämpligt att valmyndigheterna gentemot väljarna tydliggör att incidenter vid röstmottagningen kan påtalas och att synpunkter på förfarandet kan framföras till valmyndigheterna utan att sådana synpunkter uppfattas som ett överklagande. Det är också lämpligt att valmyndigheterna tydliggör att sådana synpunkter omhändertas inom ramen för uppföljningar, utvärderingar och förbättringar av valgenomförandet. *Valmyndigheten*, som ursprungligen väckt frågan, invänder inte mot utredningens bedömning.

Valprövningsnämnden invänder dock mot den bedömning utredningen gör och anser att det finns klara fördelar med en, som myndigheten får förstås, formaliserad incidentrapportering, både för att ta till vara allmänhetens engagemang och för att undvika att oklara skrivelser påverkar handläggningens effektivitet.

Ett alternativ för att uppnå detta syfte kan, som *Eskilstuna kommun* förordar, vara att ge Valmyndigheten i uppdrag att utarbeta en formaliserad modell för den incidentrapportering utredningen beskriver. Det är Valmyndigheten som har det övergripande ansvaret för frågor om val. I likhet med utredningen gör regeringen bedömningen att hanteringen av sådana frågor, synpunkter, klagomål och liknande som avses med incidentrapportering redan ryms inom ramen för valmyndigheternas insatser vid val, bl.a. i fråga om utbildning av röstmottagare och information till väljarna. Sedan den 1 januari 2015 är det t.ex. obligatoriskt för alla röstmottagare att genomgå utbildning för att säkerställa relevant kompetens vid röstmottagningen (3 kap. 5 § vallagen). I förarbetena uttalade regeringen bl.a. att det, för att främja utvecklingen av en enhetlig praxis i valförfarandet, framstod som lämpligt att Valmyndigheten, liksom hittills, utvecklar och tillhandahåller nödvändigt utbildningsmaterial och att detta i möjligaste mån utnyttjas av valnämnderna i utbildningen (jfr prop. 2013/14:124 s. 13–16).

Regeringen ser sammanfattningsvis för närvarande inte något behov av att i lag reglera eller på annat sätt precisera formerna för incidentrapportering. Regeringen kommer dock att fortsatt överväga frågan om någon myndighet bör få i uppdrag att utarbeta en lämplig modell för en sådan rapportering.

4.10 Andra frågor vid omval

Regeringens förslag: Omval till kommunfullmäktige ska endast avse det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda vid det upphävda valet.

Bestämmelserna om när det i vissa fall ska utses ytterligare ersättare görs tillämpliga även i de fall en ersättare har blivit invald i en annan valkrets där omval sker.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över förslagen, däribland *Härnösands kommun* och *Västra Götalands läns landsting*, tillstyrker eller har inga invändningar mot dessa.

Skälen för regeringens förslag

Dubbelvalsavveckling vid omval i en eller några av valkretsarna

Enligt nuvarande valordning finns det inget bosättningskrav för kandidater vad gäller den valkrets där han eller hon kandiderar. Det finns inte heller något som hindrar en kandidat att ställa upp i mer än en valkrets. Det innebär att en kandidat kan bli vald i mer än en valkrets. Om det sker måste det avgöras vilken valkrets som han eller hon ska företräda och vem det mandat som kandidaten inte tillträder i så fall ska tillfalla. Detta avgörs genom s.k. dubbelvalsavveckling (14 kap. 11 § vallagen).

Frågan om rätten att kandidera i flera valkretsar vid riksdagsvalet har övervägts flera gånger. Enligt förarbetena till 2005 års vallag ansågs det inte finnas skäl att införa några regler som hindrade en person att kandidera i mer än en valkrets. Det anfördes vidare att det måste ankomma på partierna att vid sina nomineringar ta rimlig hänsyn till väljarnas behov av tydlighet beträffande kandidaturerna och effekterna av personvalet (SOU 2004:111 s. 222 och prop. 2004/05:163 s. 92–93). Även Grundlagsutredningen ansåg bl.a. att det inte fanns skäl att införa bestämmelser som hindrade en person att kandidera i mer än en valkrets (SOU 2008:125 s. 216).

Ett omval till riksdagen eller landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda valkretsen vid det upphävda valet (15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen, jfr prop. 2004/05:163 s. 102–103).

Dubbelvalsavvecklingen utgår från att val i samtliga valkretsar i ett valområde sker samtidigt eftersom detta utgör normalfallet. Vid omvalet till kommunfullmäktige i Örebro 2011 var det fråga om omval i en valkrets av fyra. Då aktualiserades frågan hur bestämmelserna skulle tolkas. Valmyndigheten har anförts att reglerna om dubbelvalsavveckling inte kan tillämpas vid ett omval i endast en del av valområdets valkretsar eftersom det skulle kunna få konsekvenser i de övriga valkretsarna. Vid omvalet i Örebro gjordes därför en tolkning av bl.a. bestämmelserna i 15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen som innebar att de ledamöter som redan var invalda i andra valkretsar bortsågs från vid beräkningarna för att utse ledamöter i omvalskretsen (se Valmyndighetens rapport 2012:1 s. 9).

Enligt utredningens uppfattning är det en rimlig tolkning av hur gällande rätt bör tillämpas i denna speciella situation. Ett omval innebär att resultatet av det tidigare valet står kvar oförändrat utom såvitt avser den eller de berörda valkretsarna. Ett omval i en valkrets avser således samtliga mandat som tilldelats den kretsen (prop. 2004/05:163 s. 102–103). Både fasta mandat och utjämningsmandat som har tilldelats valkretsen vid valet ska vid omvalet fördelas som om de vore fasta valkretsmandat. I händelse av omval i endast en eller några av flera valkretsar kommer omvalet därmed att avse endast de mandat som tilldelades de berörda valkretsarna vid det upphävda valet (15 kap. 13 § vallagen). Ledamöter som redan är invalda i andra valkretsar kommer att bortses från vid beräkningarna för att utse ledamöter i omvalet. Detta innebär, såvitt nu kan förutses, att några anpassningar i vallagen för att begränsa effekterna av ett omval i de valkretsar som inte omfattas av omvalet inte behövs. Tilläggas kan att ett omval följer den kommun- och landstingsindelning som tillämpades vid det ordinarie valet (jfr SOU 2016:71 s. 108–109). Nödvändiga anpassningar till följd av indelningsändringar, som gjorts inför det ordinarie valet, får därmed genomslag även i händelse av att valet i hela eller delar av valområdet måste tas om.

Genom att kommunerna från och med 2018 års val kommer att kunna ha utjämningsmandat uppkommer samma frågor som vid val till riksdagen eller till landstingsfullmäktige vid omval i endast en eller några av flera valkretsar (jfr prop. 2013/14:48 s. 37–44). Utredningen föreslår därför att 15 kap. 13 § fjärde stycket vallagen ändras så att ett omval till kommunfullmäktige endast avser det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda av det upphävda valet.

De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget, såsom *Härnösands kommun* och *Västra Götalands läns landsting*, tillstyrker det eller har inga invändningar mot det. Regeringen ställer sig bakom utredningens förslag.

Nya ersättare då tidigare ersättare blir invalda vid omval

I 14 kap. vallagen finns bl.a. bestämmelser om hur ledamöter och ersättare ska utses. Om en ersättare i landstings- eller kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs (14 kap. 22 och 23 §§ vallagen).

Utredningen redovisar att en ersättare från en valkrets där omval inte äger rum kan komma att bli invald som ersättare i en valkrets där omval äger rum, och att det därigenom kan uppstå ett behov av att utse nya ersättare i den förra valkretsen (jfr även Valmyndighetens rapport 2012:1 s. 9–10). I en sådan situation är det tveksamt om man kan tala om att ersättaren genom omvalet har avgått som ersättare i den förra valkretsen. Utredningen föreslår därför att de angivna bestämmelserna i vallagen ändras i syfte att göra dessa bestämmelser tillämpliga även i fall en ersättare blivit invald i en valkrets där omval ägt rum.

Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag. Regeringen ansluter sig till utredningens förslag.

5 Skärpta krav på sättet att tillhandahålla valsedlar

Regeringens bedömning: Valsedlarna bör inte placeras bakom valskärmarna. Andra sätt att ytterligare stärka skyddet för den enskilda väljaren mot yttre påverkan vid röstning bör övervägas.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att bestämmelserna i 8 kap. 2 § vallagen ändras så att valsedlarna genom valnämndens försorg placeras innanför valskärmen. Kommunerna föreslås ansvara för upphandling av nya valbås.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget invänder mot det, bl.a. *Valprövningsnämnden, Valmyndigheten, Kammarrätten i Göteborg, Länsstyrelsen i Stockholm, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Skåne, Lunds universitet, Stockholms universitet, Västmanlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, kommunerna och Sveriges Kommuner och Landsting*. Dessa remissinstanser betonar bl.a. att risken för sabotage ökar markant med ett insynsskyddat valbås. Därmed bedöms även risken för omval öka. Den ökade sabotagerisken föranleder enligt remissinstanserna också att valbåsen måste kontrolleras mellan varje väljare, vilket ökar risken för köbildning och därmed för att valdeltagandet minskar. Ett stort antal remissinstanser framför att en sådan extra kontroll, tillsammans med risken för köbildning, innebär att fler röstmottagare behöver rekryteras än vad som framgår av utredningens beräkningar. Av samma skäl, och med hänsyn till tillgänglighetsaspekter, finns det risk för att fler valbås kommer att behövas. Några remissinstanser, t.ex. *Sveriges Kommuner och Landsting, Borlänge kommun* och *Umeå kommun*, anser att utredningen inte har beaktat tillgänglighetsaspekter i tillräckligt stor utsträckning, bl.a. vad gäller utformningen av valskärmarna och valsedelställen. Andra remissinstanser, bl.a. *Jönköpings kommun* och *Uppsala kommun*, påpekar att större och mer otypliga valbås leder till ökade kostnader för transport och lagerhållning. Några remissinstanser, t.ex. *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Gävle kommun*, anför att partierna brukar ha ett visst intresse av att kontrollera valsedelställen. Ett stort antal remissinstanser anser att en central upphandling bör ske ur såväl effektivitets- som kostnadsperspektiv.

Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Dalarnas läns landsting, Norrbottens läns landsting och *Stockholms läns landsting* är positiva till förslaget. Dessa remissinstanser anser dock bl.a. att en förutsättning för att förslaget ska kunna genomföras är att åtgärder vidtas för att minska

riskan för sabotage och att en ny valskärm måste vara tillgänglig för alla väljare.

Negativa synpunkter på förslaget har också inkommit från bl.a. *Gällivare kommun, Nynäshamns kommun, Upplands-Bro kommun, Vännäs kommun, Neuroförbundet* och *Riksorganisationen Unga med Synnedsättning*. Nämnade kommuner pekar på liknande problem som förs fram av bl.a. de kommuner som är remissinstanser. Neuroförbundet anser att förslaget, för att vara försvarbart, bör innebära förbättringar också för personer med nedsatt funktionsförmåga. Riksorganisationen Unga med Synnedsättning framhåller bl.a. att ett digitalt system för valedlar skulle kunna göras tillgängligt med hjälp av talsyntes i hörlurar och genom skärmförstoring.

Senior.net tillstyrker förslaget men anser bl.a. att valedelhanteringen bör ske digitalt.

Skälen för regeringens bedömning

I dag kan valedlar tillhandahållas i anslutning till val- och röstningslokaler

I Sverige är det en självklarhet att val ska vara fria och hemliga. Att riksdagen ska utses genom fria, hemliga och direkta val följer av grundlag (3 kap. 1 § regeringsformen). Med fria val avses att ingen annan får bestämma vilket parti väljaren ska rösta på, med hemliga val att väljaren inte är tvungen att visa eller tala om hur han eller hon röstat och med direkta val att det är väljarna direkt som utser de ledamöter som sitter i riksdagen, dvs. de är direktvalda av folket utan något mellanled.

I kravet på fria val ligger främst att väljaren ska kunna rösta utan yttre påverkan och bestämma själv vilket parti han eller hon ska rösta på. Kravet att val ska vara hemliga motiveras också främst av intresset att skydda väljaren från den påverkan som kan uppkomma om andra får kännedom om hur väljaren röstar. Väljaren ska inte vara tvungen att visa eller tala om hur han eller hon har röstat. Grundläggande utgångspunkter för rösträtten har redovisats i avsnitt 5.2.

Vallagen innehåller bestämmelser som syftar till att trygga genomförandet av fria och hemliga val. Bestämmelserna i vallagen avser själva röstningen och innebär att väljarens valhemlighet skyddas på samma sätt vid samtliga val.

I val- och röstningslokaler (röstmottagningsställen) ska det finnas ett lämpligt antal avskilda platser med valskärmar där väljarna kan rösta utan insyn (8 kap. 1 § vallagen). Väljaren ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm. Rösten görs i ordning genom att valedlarna läggs i valkuvert som försluts. Valkuverten lämnas därefter till röstmottagarna som efter kontroll lägger valkuverten i valurnan (7 kap. 2 och 3 §§ samt 9 kap. 7 § vallagen). För att möjliggöra för väljare att få tillgång till valedlar ska det i anslutning till röstmottagningsstället ordnas en lämplig plats där valedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. Från denna plats kan väljaren ta valedlar från ett eller flera partier, men han eller hon kan också ta med sig och använda valedlar som distribuerats till honom eller henne på annat sätt (8 kap. 2 § vallagen). Bestämmelserna om hur valedlar ska

göras tillgängliga riktar sig till kommunernas valnämnder (prop. 2004/05:163 s. 121 och prop. 2013/14:124 s. 53).

Utredningen föreslår att valsedlar ska tillhandahållas innanför valskärmen på ett röstmottagningsställe och att valsedlarna ska placeras innanför valskärmen genom valnämndens försorg. Enligt förslaget kan väljarna därmed ta den valsedel de vill helt utan insyn eller påverkan i direkt samband med att valhandlingen utförs. Förslaget innebär att befintliga valskärmar behöver bytas ut. Enligt förslaget ska kommunerna ansvara för upphandling av nya valbås.

Ökad risk för sabotage

Det stora flertalet av remissinstanserna framhåller bl.a. att risken för sabotage ökar markant med ett insynsskyddat valbås. Därmed bedöms även risken för omval öka. *Valprövningsnämnden*, som liksom majoriteten av remissinstanserna avstyrker förslaget, konstaterar utifrån sin erfarenhet av valöverklaganden att det förekommit försök till sabotage i samband med valen, t.ex. genom att valsedlar plockats bort eller placerats otillgängligt. Enligt nämndens uppfattning upptäcks sabotage i form av att valsedlar tas bort eller göms snabbt med dagens ordning. Nämnden ser dock svårigheter och risker med den föreslagna ordningen där ett stort antal valsedlar ska tillhandahållas bakom varje skärm. Enligt nämndens mening utgör risken för sabotage ett konkret problem som måste beaktas i den fortsatta beredningen.

Även *Kammarrätten i Göteborg* framhåller bl.a. att utredningens förslag öppnar för ett flertal möjligheter till manipulation. En väljare som står bakom skärmen kan t.ex. flytta runt valsedlar, sätta ett visst partis valsedlar framför ett annat partis, göra personvalsmarkeringar på valsedlar eller placera ut egentillverkade valsedlar. Det innebär att det finns en risk för att en manipulering, som kan leda till en direkt påverkan på valresultatet, kan ske i princip varje gång en väljare befinner sig bakom en valskärm. Att förslaget innebär att det blir mycket enkelt för väljare att ostört plocka bort eller blanda valsedlar framhålls också särskilt av *Sveriges Kommuner och Landsting*.

Valmyndigheten avstyrker bestämt förslaget och betonar bl.a. att det försvårar röstmottagarnas möjlighet att ha tillsyn över att det finns valsedlar i valsedelställen och att ordning råder i ställen.

Liknande synpunkter framförs från ett stort antal andra remissinstanser, bl.a. *Umeå universitet*, *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *kommunerna*.

Risk för ökad köbildning och minskat valdeltagande

Den ökade sabotagerisken föranleder enligt ett stort antal av remissinstanserna att valbåsen måste kontrolleras mellan varje väljare, vilket ökar risken för köbildning. Ökad köbildning kan i sin tur öka risken för att valdeltagandet minskar.

Enligt *Valprövningsnämndens* mening kan en kontroll av att inga valsedlar har tagit slut och att oegentligheter inte ägt rum behöva göras efter varje väljare för att säkerställa att sabotage inte förekommit och att valresultatet därmed inte kan ifrågasättas. Nämnden framhåller att kontrollen av att valsedlar av ett visst slag inte har tagits bort eller gömts kan ta tid, inte minst då antalet valsedlar bakom varje skärm kan vara

mycket stort. En sådan kontroll torde, anser nämnden, påverka bl.a. flödet i lokalen och behovet av bemanning. Även *Sveriges Kommuner och Landsting* bedömer att förslaget bl.a. innebär att röstmottagarna måste kontrollera att alla valsedlar är på rätt ställe efter varje röstningstillfälle, vilket skapar behov av extra röstmottagare och innebär att det uppfattas som mer rörigt i lokalen. På liknande sätt bedömer *Valmyndigheten* att röstmottagarna troligen behöver kontrollera ordningen i valbåsen efter varje väljare, vilket minskar genomströmningen. När röstmottagarna ska kontrollera ordningen i valbåsen efter varje väljare uppkommer det en risk för att köer uppstår. Sådan köbildning riskerar enligt myndigheten att påverka valdeltagandet negativt. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *Lunds kommun*, framhåller att det bl.a. finns en risk för att väljaren kommer att stanna bakom valskärmen under en avsevärt mycket längre tid än tidigare i syfte att bl.a. identifiera valsedlar. Länsstyrelsen bedömer att väljarna också riskerar att behöva mer hjälp från röstmottagarna än i dag.

Liknande synpunkter framförs från bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholm*, *Umeå universitet*, *Stockholms universitet* och ett stort antal *kommuner*.

Valmyndigheten invänder vidare att det finns en risk för att röstmottagaren genom kontrollerna kan upplevas få kunskap om vilka valsedlar väljaren har tagit från valsedelställen. Dessutom kommer, vilket även t.ex. *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Gävle kommun* pekar på, partiföreträdarna att få begränsade möjligheter att kontrollera att partiets valsedlar tillhandahålls på rätt sätt om de placeras innanför valskärmen.

Kammarrätten i Göteborg anser att förslaget innebär att omfattande insatser behöver göras för att förslaget inte ska leda till en välgrundad missstro mot valsystemet.

Tillgänglighet och vissa praktiska svårigheter

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Luleå kommun*, *Lunds kommun*, *Norrköpings kommun* och *Umeå kommun*, framför bl.a. att val i de större kommunerna förutsätter att valsedelställ som rymmer cirka 100 olika valsedlar används. Det stora antalet valsedlar gör det praktiskt svårt att få plats med ställ och valsedlar inne i valbåsen om de samtidigt ska vara tillgängliga och överblickbara för alla. *Diskrimineringsombudsmannen* och *Myndigheten för delaktighet*, som tillstyrker förslaget, betonar bl.a. att en ny valskärm måste vara tillgänglig för alla väljare och inte får försvåra röstandet för personer med funktionsnedsättning.

Enligt *Neuroförbundets* mening ställer de valbås som utredningen föreslår, de s.k. norska valbåsen, krav på bl.a. god rörlighet, synförmåga och balans för att väljaren ska kunna rösta utan hjälp. För att förslaget ska vara försvarbart anser Neuroförbundet att det bör innebära förbättringar också för personer med nedsatt funktionsförmåga. *Riksorganisationen Unga med Synnedsättning* framhåller bl.a. att ett digitalt system för valsedlar kan göras tillgängligt med hjälp av talsyntes i hörlurar och genom skärmförstoring. Även *Senior.net* förordar digital valsedelhantering.

Vissa remissinstanser, t.ex. *Borås kommun*, framhåller att de föreslagna valskärmarna medför praktiska svårigheter. Valskärmarna kommer bl.a. på grund av storleken att i vissa fall leda till ett behov av dels större val- och röstningslokaler, dels större förvaringsutrymmen mellan valen.

Förslaget att valsedlar ska tillhandahållas innanför valskärmen bör inte genomföras

Efter de allmänna valen 2014 har bl.a. internationella valövervakare ifrågasatt om inte det svenska systemet för tillhandahållande av valsedlar i anslutning till röstmottagningsställen kan innebära en risk för yttre påverkan genom att personer i lokalen kan se vilka valsedlar en väljare tar. Det har även framhållits att väljare kan uppleva ett visst obehag av att behöva ta valsedlar när andra tittar på och att det kan kännas onödigt omständligt och resursslösande att behöva plocka åt sig valsedlar från flera partier när man vet vilket man ska rösta på. Liknande frågor har också väckts av Europeiska kommissionen.

Det grundläggande syftet med regeringsformens och vallagens bestämmelser om genomförande av allmänna val är att säkerställa riktiga och demokratiskt legitima valresultat. Kravet att val ska vara hemliga har ansetts tillgodosett genom vallagens bestämmelser om hur en röst görs i ordning (se t.ex. Valprövningsnämndens beslut 1994:30 och 2014:52). Regeringen ifrågasätter inte den bedömningen men kan ändå konstatera att frågan har väckt debatt och att invändningar har rests mot att den plats där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. I en skrivelse till kommissionen har det framhållits att de svenska reglerna tillgodoser kraven om hemlig röstning vid val men att det kan finnas skäl att se över om det svenska valförandet ytterligare kan förbättras.

För regeringen är det av största vikt att det i samhället bland både väljarna och de politiska partierna finns ett stort förtroende för valförandets förutsättningar att säkerställa korrekta och legitima valresultat. Regeringen är därför lyhörd för synpunkter som lämnas på hur valförandet kan göras bättre.

Enligt regeringens uppfattning talar mycket för att utredningens förslag bör kunna bidra till att stärka skyddet för valhemligheten. Regeringen anser dock att bl.a. de risker för sabotage och ökad köbildning som remissinstanserna pekar på medför att det finns behov av ytterligare överväganden i fråga om hur skyddet för den enskilda väljaren mot yttre påverkan vid röstningen kan förstärkas innan några lagstiftningsåtgärder föreslås.

Regeringen anser sammanfattningsvis att förslaget att placera valsedlarna innanför valskärmarna inte bör genomföras. Det finns dock skäl att fortsatt överväga frågan hur skyddet för enskilda väljare mot yttre påverkan vid röstning kan stärkas ytterligare, t.ex. genom att kraven på hur valsedlar görs tillgängliga i eller i anslutning till ett röstmottagningsställe skärps med villkor om lämplig avskärmning eller liknande åtgärder. Riksdagen har även i ett tillkännagivande till regeringen som sin mening anfört att väljare med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon (bet. 2015/16:KU14 s. 1 och 10–15). Frågan om att vidta åtgärder för att

ytterligare förstärka valhemligheten bör alltså bli föremål för fortsatta överväganden.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Föreskrifterna i vallagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att ändringen i folkomröstningslagen ska träda i kraft den 1 januari 2018 och att föreskrifterna i 15 kap. 5–8 §§ vallagen, såvitt avser en folkomröstning enligt folkomröstningslagen (1979:369), ska tillämpas första gången vid en folkomröstning som hålls från den 1 januari 2018.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig tillstyrker förslaget eller har inte någon invändning mot det.

Skälen för regeringens förslag: Ändringar som rör förfarandet i val bör göras så att lagändringarna kan träda i kraft i god tid före valet 2018. Ju kortare tid som finns för förberedelser och för utbildning av valnämnder och röstmottagare om vilka regler som ska gälla i ett val, desto större blir risken för handhavandefel. Sådana fel kan leda till att utgången i valet påverkas och att det uppkommer behov av att hålla omval. De föreslagna lagändringarna bör därför träda i kraft så snart som möjligt.

Vissa av de föreslagna ändringarna i vallagen och den föreslagna ändringen i folkomröstningslagen har beröringspunkter med de ändringar i regeringsformen och vallagen som trätt i kraft den 1 januari 2015 och som ska tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige 2018 (prop. 2013/14:48 s. 21 och 83–86). Enligt regeringens uppfattning bör ändringarna i vallagen träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige 2018. Ändringen i folkomröstningslagen bör träda i kraft den 1 januari 2018. Det finns inte något behov av övergångsbestämmelser till ändringen i den lagen.

7 Ekonomiska och andra konsekvenser

Regeringens bedömning: Lagförslagen föranleder inte några kostnadsökningar eller andra konsekvenser som leder till behov av

ökade anslag. De eventuella kostnadsökningar för statliga myndigheter som föranleds av lagförslagen ryms inom befintliga anslagsramar.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen bedömer sammanfattningsvis att förslagen vid ett eventuellt omval medför effektivitetsvinster och vissa kostnadsbesparingar. Utredningens bedömning avseende andra konsekvenser än ekonomiska skiljer sig från regeringens på så sätt att utredningen bedömer att förslagen inte har någon påverkan på den kommunala självstyrelsen.

Remissinstanserna: *Valmyndigheten* framför att förslaget om bl.a. införande av en tremånadersfrist för genomförande av ett eventuellt omval medför en ökning av systemkostnaderna eftersom hårdare krav måste ställas på att valdatasystemet behöver befinna sig i s.k. beredskapsläge. *Valmyndigheten* bedömer att dessa kostnader kan finansieras inom ram. *Vännäs kommun* anser att det bör tydliggöras vem som vid ett eventuellt omval ansvarar för merkostnader som tillkommer i kommuner som inte omfattas av omvalet.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen innebär i huvudsak att vissa lagändringar genomförs i syfte att korta tiden för genomförandet av ett eventuellt omval. De ändringar som föreslås bidrar också till att förutsättningarna vid ett omval kan bli mer lika de som gällde vid det ordinarie valet än med nuvarande reglering.

När det gäller förslaget om att samma partier och i princip samma kandidater som i det ordinarie valet ska delta i ett omval kommer, som utgångspunkt, samma valsedlar att kunna användas i omvalet som i det ordinarie valet. Ofta finns det ett överskott av valmaterial kvar efter det ordinarie valet. Beroende på omfattningen av omvalet och partiernas önskemål kan dock nya valsedlar behöva tryckas. Regeringen bedömer att förslaget medför effektivitetsvinster och sannolikt vissa kostnadsräddande besparingar för staten. En eventuell besparing är emellertid beroende av omvalets omfattning varför omfattningen av en sådan besparing inte går att uppskatta i förväg.

Förslaget att införa en tremånadersfrist för genomförande av ett omval medför marginella kostnadsökningar för *Valmyndigheten* eftersom det ställs högre krav på att valdatasystemet bör befinna sig i s.k. beredskapsläge. Regeringen bedömer att dessa kostnader ryms inom befintliga anslagsramar. I övrigt har även tidigare ansetts gälla att ett omval ska genomföras så snart som möjligt. Sammantaget bedöms förslaget inte medföra ökade kostnader för statliga myndigheter eller kommuner.

Förslaget att även de kommuner som valet gäller ska omfattas av kravet att meddela *Valmyndigheten* var och när röstning inom kommunen kan ske innebär ett förtydligande i lag av den praxis som tillämpas och de krav som redan måste anses gälla. Regeringen bedömer att förslaget inte i sig medför några extra kostnader för kommunerna.

Förslagen om ändrade regler vid provningen av överklaganden bidrar till att effektivisera *Valprövningsnämndens* handläggning och till att korta tiden för genomförandet av ett eventuellt omval. Sammantaget bedöms dessa förslag inte medföra ökade kostnader för myndigheterna.

Regeringens förslag i övrigt bedöms inte föranleda kostnadsökningar eller andra konsekvenser för statliga myndigheter eller kommuner som leder till behov av ökade anslag.

Vännäs kommun framför att det bör tydliggöras vem som vid ett eventuellt omval ansvarar för merkostnader som tillkommer i kommuner som inte omfattas av omvalet. Regeringen konstaterar att kommunerna får statligt stöd för sin medverkan i förtidsröstningen. Stödet finansieras på statens budget genom anslaget 6:1 Allmänna val och demokrati, inom utgiftsområde 1. Beroende på omvalets omfattning torde kostnaderna kunna variera. Om ett omval skulle bli aktuellt avser regeringen att återkomma till riksdagen i vanlig ordning med förslag om finansiering av de beräknade kostnaderna. Regeringen anser, i motsats till Vännäs kommun, inte att det behövs något förtydligande i fråga om ansvaret för eventuella merkostnader i kommuner som inte omfattas av ett omval.

Några av förslagen innebär en viss, om än begränsad, inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Detta gäller främst förslaget att införa en tremånadersfrist för genomförande av ett omval. En viss inskränkning av självstyrelsen uppkommer även som en följd av förslaget att de kommuner som ett omval gäller ska omfattas av kravet att meddela Valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske. Förslagen har föranletts av en översyn av de delar av valområdet som rör omval och de marginellt utökade skyldigheter som kommunerna åläggs bedöms av regeringen nödvändiga för att säkerställa att omvalsförfarandet genomförs på ett så effektivt och lämpligt sätt som möjligt. Syftet med förslagen bedöms inte med ett tillfredsställande resultat kunna uppnås genom åtgärder som är mindre ingripande. Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslagen innebär bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till intresset av att säkerställa att omvalsförfarandet fungerar väl (14 kap. 3 § regeringsformen).

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet, sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, små företag, jämställdheten mellan kvinnor och män eller möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i vallagen (2005:837)

1 kap.

3 § Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år. Om Europeiska unionens råd i ett särskilt fall beslutar det, ska valet i stället hållas i april, maj eller juli valåret.

Ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslut om omval. Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 10 § kommunallagen (2017:000) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

I paragrafen finns bestämmelser om när val ska hållas i olika fall. Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

Ändringen i *andra stycket* innebär att det regleras att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter att Valprövningsnämnden har upphävt ett val och beslutat om omval.

2 kap.

1 § Ett parti som vill registrera sin beteckning *ska* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten.

Om anmälan görs senast den sista februari det år då *ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska* hållas, gäller registreringen från och med det valet.

Om det är fråga om ett *extra val ska* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *ska* gälla från och med det valet.

I paragrafen finns bestämmelser om grundläggande förutsättningar för skydd av partibeteckningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Ändringen i *första stycket* innebär att styckets hittillsvarande andra mening, med bestämmelser om registrering av partibeteckning vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet, flyttas och blir ett nytt andra stycke.

Andra stycket, som är nytt, motsvarar i huvudsak hittillsvarande första stycket första meningen. Bestämmelsen, som innehåller huvudregeln om när en anmälan om registrering av en partibeteckning ska göras för att

gälla i ett val, ändras språkligt och redaktionellt så att den uteslutande reglerar vad som ska gälla i samband med ett ordinarie val. Av bestämmelsen följer att en anmälan om registrering som görs senast den sista februari det år då ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska hållas gäller från och med det valet.

Det hittillsvarande andra stycket blir paragrafens *tredje stycke*. Ändringen innebär att den lagstadgade möjligheten för ett parti att vid annat slag av val än ordinarie val till riksdagen, ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet registrera sin beteckning senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats endast gäller i anslutning till ett extra val. Partier som inte har registrerat sina partibeteckningar senast den sista februari det år då ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet ska hållas kan alltså inte registrera sin beteckning i anslutning till ett omval så att den gäller i det valet. Att ett parti som inte deltog i det ordinarie valet inte får anmäla deltagande i ett omval framgår av 16 § andra stycket.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

9 § Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *ska* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Tillsammans med anmälan *ska* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

En anmälan av kandidater för ett visst val och en kandidats samtycke till anmälan gäller även för ett omval i det valet. Ett parti får dock ändra en anmälan som har gjorts enligt första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om grundläggande förutsättningar för anmälan av kandidater för partier som har registrerat sin partibeteckning. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.3.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer dels att en anmälan av kandidater för ett visst val som utgångspunkt gäller även för omval i det valet, dels att ett parti kan ändra en anmälan av kandidater som partiet har gjort inför det ordinarie valet. Bestämmelsen innebär också att ett parti inte behöver inhämta nya samtycken från anmälda kandidater i samband med att ett val har upphävts och Valprövningsnämnden har beslutat om omval.

Att anmälan kan ändras innebär att ett parti har möjlighet att anmäla ytterligare kandidater eller stryka kandidater särskilt för ett omval. Möjligheten att anmäla ytterligare kandidater särskilt för ett omval innebär t.ex. att personer som har blivit valbara i tiden mellan det ordinarie valet och omvalet kan anmälas som kandidater i omvalet. Möjligheten att stryka kandidater särskilt för ett omval innebär t.ex. att personer som i tiden mellan det ordinarie valet och omvalet har avlidit eller bytt partitillhörighet kan strykas från kandidatlistan. Genom att stryka en person som har bytt partitillhörighet kan partierna förhindra att personen i fråga trots detta väljs in på partiets mandat. Av bestämmelserna följer vidare att en kandidats samtycke till anmälan i det val som ett omval avser även ska gälla i omvalet. Ett parti som anmäler

ytterligare kandidater särskilt för omvalet ska lämna en egenhändig undertecknad förklaring från varje ny kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

16 § En anmälan om deltagande i val gäller även för omval i det val som anmälan avser.

Ett parti som inte har deltagit i ett val kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval i det valet.

I paragrafen finns bestämmelser om anmälan om deltagande i val för partier. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att ett parti inte kan göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval. Det innebär att enbart de partier som har anmält sitt deltagande till det ordinarie valet kan delta i ett eventuellt omval i det valet. Att ett partis anmälan om deltagande i det ordinarie valet även gäller vid omval i det valet följer av paragrafens första stycke.

17 § En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

I paragrafen regleras hur lång tid före valdagen en anmälan om deltagande i val måste göras. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.2.

Ändringen innebär att den bestämmelse som reglerar när ett parti senast ska anmäla sitt deltagande i ett omval tas bort. Ändringen är en följd av att partier inte kan anmäla sitt deltagande särskilt i ett omval, jfr 16 § andra stycket.

20 § Den som kandiderar för ett parti som *har* anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.

Ett samtycke till kandidaturen för ett parti i ett val gäller även för ett omval i det valet.

I paragrafen finns bestämmelser om samtycke till kandidatur. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.3.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att en kandidats skriftliga samtycke till att vara kandidat för ett parti i ett visst val även gäller för ett omval i det val som samtycket avser. Om en kandidat först i omvalet kandiderar för ett parti som har anmält sitt deltagande i det ordinarie val som omvalet avser, ska kandidaten lämna sitt skriftliga samtycke till kandidaturen särskilt för omvalet i enlighet med huvudregeln i första stycket.

Dessutom görs en språklig ändring i paragrafen.

3 kap.

7 § *Postnord Group AB ska* biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget *ska* vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap.

Vid val som inte gäller hela landet får den centrala valmyndigheten begränsa *Postnord Group AB:s* skyldighet enligt första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om lantbrevbärare.

Ändringen i *första stycket* innebär att hänvisningarna till Posten AB:s skyldighet att biträda vid val ändras till att avse Postnord Group AB, som har tagit över de lantbrevbäraryuppgifter som Posten AB tidigare haft.

I *andra stycket* görs motsvarande ändring.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

4 kap.

23 § Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Varje kommun ska senast 32 dagar före valdagen meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom kommunen kan ske.

I paragrafen finns bestämmelser om röstningslokaler i omval. Övervägandena finns i avsnitt 4.7.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att inte bara kommuner utanför omvalsområdet utan även de kommuner som omvalet gäller omfattas av kravet att meddela Valmyndigheten var och när röstning inom kommunerna kan ske. Ändringen innebär dessutom att tiden för anmälan av röstmottagningsställen ändras. Uppgifter om var och när röstning kan ske i kommunen ska lämnas till Valmyndigheten senast 32 dagar före valdagen.

5 kap.

8 § Den centrala valmyndigheten ska upprätta ett röstkort för varje väljare. För väljare som inte har någon känd adress eller som inte är folkbokförda här i landet ska det upprättas röstkort bara om de begär det.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna *tillhanda* senast 18 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska de i stället skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast 10 dagar före valdagen.*

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska de i stället skickas så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag.*

I paragrafen finns bestämmelser om röstkort. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att de nationella röstkortet vid extra val och omval ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att utlandsröstkortet vid extra val och omval ska skickas så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag som ska vara valdag. Kravet att röstkortet ska skickas så snart som möjligt innebär i praktiken att Valmyndigheten måste påbörja förfarandet med tryckning och distribution av utlandsröstkort i stort sett omedelbart i samband med att beslutet om vilken dag omvalet ska ske har meddelats.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

7 kap.

4 § Väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valesedlar där genom bud.

Dessutom får följande väljare budrösta:

1. väljare som betjänas av *Postnord Group AB*:s lantbrevbärare, i den utsträckning som följer av 3 kap. 7 §,
  2. väljare som är intagna i häkte,
  3. väljare som är intagna i kriminalvårdsanstalt och av säkerhetsskäl inte kan rösta i samma röstningslokal som andra intagna på anstalten.
- Budröster ska lämnas i ytterkuvert för budröst.

I paragrafen finns bestämmelser om budröstning.

I *andra stycket 1* anpassas hänvisningen med anledning av att Posten AB:s skyldighet att biträda vid val har övergått på Postnord Group AB.

5 § Följande personer får vara bud:

1. väljarens make eller sambo och väljarens, makens eller sambons barn, barnbarn, föräldrar eller syskon,
  2. de som yrkesmässigt eller på liknande sätt ger väljaren vård eller som annars brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,
  3. lantbrevbärare anställda av *Postnord Group AB*,
  4. anställda vid ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.
- Ett bud ska ha fyllt 18 år.

I paragrafen finns bestämmelser om vem som får vara bud.

I *första stycket 3* anpassas hänvisningen med anledning av att Posten AB:s skyldighet att biträda vid val har övergått på Postnord Group AB.

9 kap.

7 § Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, ska röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valesedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 8 kap. 7 a § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden ska det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

I paragrafen finns bestämmelser om röstmottagning i vallokal.

I *första stycket* anpassas hänvisningen till den paragraf som reglerar rätten för en väljare att i vissa fall lämna sina valkuvert utanför ett röstmottagningsställe (jfr prop. 2013/14:124 s. 4, 35 och 59–60).

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

14 kap.

22 § Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *ska* samma beräkning *tillämpas som när ersättare utses*. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

I paragrafen finns bestämmelser om ersättare i landstingsfullmäktige. Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

I *första stycket* kompletteras bestämmelsen om när länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande ska göra nya beräkningar för att utse ytterligare ersättare. Ändringen innebär att det införs en möjlighet att vid omval utse nya ersättare i en valkrets i landstingsfullmäktige om en ersättare i valkretsen har blivit invald i en annan valkrets där omval har hållits.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

23 § Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en annan valkrets efter ett omval där* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, ska länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya uträkningar och fastställa ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare *har* avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som *har* utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid uträkningen ska 16 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

I paragrafen finns bestämmelser om ersättare i kommunfullmäktige. Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

I *första stycket* kompletteras bestämmelsen om när länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande ska göra nya beräkningar för att utse ytterligare ersättare. Ändringen innebär att det införs en möjlighet att vid omval utse nya ersättare i en valkrets i kommunfullmäktige om en ersättare i valkretsen har blivit invald i en annan valkrets där omval har hållits.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

25 § När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare, *ska* valresultatet *kungöras* genom att *det*

anslås på myndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats. Därmed är valet avslutat.

På samma sätt ska det kungöras när nya ledamöter och ersättare har utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

Kungörandet enligt första och andra styckena ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

I paragrafen finns bestämmelser om kungörelse av valresultatet och om när ett val är avslutat, liksom om kungörelse av beslut om nya ledamöter och ersättare i riksdagen och Europaparlamentet. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i *första stycket* innebär att valresultatet i ett riksdagsval eller ett val till Europaparlamentet ska kungöras genom att det anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats.

Ändringen i *andra stycket* innebär att även beslut om att utse nya ledamöter och ersättare i riksdagen eller Europaparlamentet ska kungöras genom att anslås på Valmyndighetens fysiska anslagstavla och publiceras på myndighetens webbplats.

Av *tredje stycket*, som är nytt, följer att kungörande ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. Det innebär att kungörande ska anses ha skett den dag då det sista föreskrivna tillkännagivandet ägde rum (jfr 5 § lagen om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.). Valresultatet och beslut om utseende av nya ledamöter och ersättare enligt 18–20 och 24 §§ kommer därmed att komma till allmänhetens kännedom såväl via internet som via Valmyndighetens anslagstavla.

15 kap.

5 § Ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 ges in till Valprövningsnämnden.

Ett överklagande av beslut i andra fall ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

I paragrafen finns bestämmelser om till vilken myndighet ett överklagande ska ges in. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i *första stycket* innebär att ett överklagande av länsstyrelsens eller Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 ska ges in till Valprövningsnämnden i stället för till beslutsmyndigheten. Resterande del av bestämmelsen i hitillsvarande första stycket flyttas till andra stycket.

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att överklaganden av andra beslut än sådana som gäller länsstyrelsens eller Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 ska ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet.

6 § Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten *eller, när det gäller överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4, till Valprövningsnämnden*

1. i ett ärende som avses i 3 § 1 samt 3 a och b: senast inom tre veckor från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

2. i ett ärende som avses i 3 § 2: senast onsdagen före valdagen,

3. i ett ärende som avses i 3 § 3 c: senast inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 3 d: senast inom en vecka från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom en vecka från den dag klaganden fick del av beslutet,

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagandefrister. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Paragrafens *första stycke* ändras som en följd av ändringarna i 5 §.

7 § Om ett överklagande *som ska ges in till beslutsmyndigheten* har kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, *ska* det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte *har* kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Om ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 har kommit in till beslutsmyndigheten inom överklagandetiden, ska det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte har kommit till Valprövningsnämnden i tid.

I paragrafen finns bestämmelser om när ett överklagande ska anses ha kommit in när det har getts in till fel myndighet. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i *första stycket* innebär att bestämmelsens tillämpningsområde begränsas så att den enbart gäller i fråga om överklaganden som ska ges in till beslutsmyndigheten.

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 som inte har kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden men som har kommit in till beslutsmyndigheten inom denna tid ska tas upp till prövning. Ändringen är en följd av ändringarna i 5 §.

Dessutom görs språkliga och redaktionella ändringar i paragrafen.

8 § I de ärenden som avses i 3 § 4 *ska* samtliga överklaganden på en gång kungöras genom att de anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats snarast möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut. *Kungörandet ska ske enligt lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.*

Beslutsmyndigheten ska skyndsamt till Valprövningsnämnden överlämna de överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§ som har kommit in till myndigheten.

I paragrafen finns bestämmelser om kungörelse av överklaganden. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i *första stycket* innebär bl.a. att kungörelse av samtliga överklaganden ska ske genom att de anslås på Valprövningsnämndens fysiska anslagstavla och publiceras på nämndens webbplats. Av stycket följer att kungörandet ska göras enligt lagen om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. Det innebär att kungörandet anses ha skett den dag då det sista föreskrivna tillkännagivandet ägde rum (jfr 5 § lagen om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.).

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att beslutsmyndigheten skyndsamt ska till Valprövningsnämnden överlämna överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§. Förslaget är en följd av ändringarna i 5 §.

Paragrafens hittillsvarande *tredje stycke* tas bort. Ändringen innebär att den lagstadgade rätten för var och en att yttra sig över överklaganden tas bort. Detta hindrar inte att någon yttrar sig självmant till Valprövningsnämnden. Valprövningsnämndens möjligheter att inhämta det underlag som behövs för prövningen framgår av 12 §.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

9 § Beslutsmyndigheten *ska* skyndsamt till Valprövningsnämnden yttra sig över *de överklaganden som den överlämnar till nämnden*.

I paragrafen finns bestämmelser om när beslutsmyndigheten ska yttra sig över överklagandena. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen innebär att det hittills gällande kravet att beslutsmyndigheten skyndsamt ska yttra sig över ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 tas bort. Den uttryckligt föreskrivna skyldigheten för beslutsmyndigheten att yttra sig över ett överklagande gäller enbart i de fall när ett överklagande av ett beslut ska ges in till beslutsmyndigheten. Paragrafens hittillsvarande andra mening flyttas och blir den nya 16 §.

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

13 § Valprövningsnämnden *ska* upphäva ett val i den omfattning som det behövs och *besluta* om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och genomförande av valet som en myndighet svarar för *har* förekommit *någon* avvikelse från föreskriven ordning, eller

2. om någon *har* hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

Om rättelse kan åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, *ska* nämnden i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *ska* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen, landstingsfullmäktige *eller kommunfullmäktige* avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den *eller de valkretsar som är* berörda vid det upphävda valet.

I paragrafen finns bestämmelser om när Valprövningsnämnden ska upphäva ett val och besluta om omval. Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

Ändringen i *fyjärde stycket* innebär att det även vid ett omval till kommunfullmäktige endast är det antal fasta mandat och

utjämningsmandat som tilldelades den eller de valkretsar som är berörda av det upphävda valet som omvalet omfattar (jfr prop. 2013/14:48 s. 37–44).

Dessutom görs språkliga ändringar i paragrafen.

16 § I fråga om beslut som får överklagas enligt detta kapitel tillämpas inte bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223).

I paragrafen finns bestämmelser om förvaltningslagens tillämpning i fråga om överklagande av ett beslut enligt 15 kap.

Paragrafen är ny. Innehållet i paragrafen motsvarar 9 § andra meningen i dess hittills gällande lydelse.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Lagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige 2018.

Av ikraftträdandebestämmelsen framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2018. De nya föreskrifterna ska dock tillämpas första gången i samband med valet till riksdagen och valen till landstings- och kommunfullmäktige i september 2018. Övergångsbestämmelsen innebär att om regeringen beslutar om extra val till riksdagen eller om landstings- eller kommunfullmäktige beslutar om extra val till dessa församlingar före de ordinarie valen 2018 ska äldre föreskrifter tillämpas. Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.2 Förslaget till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

16 § Ett beslut av den centrala valmyndigheten att fastställa utgången av en folkomröstning överklagas till Valprövningsnämnden. I fråga om ett sådant överklagande tillämpas de bestämmelser i 15 kap. 5 § första stycket, 6 § första stycket 5 och andra stycket, 7 § andra stycket och 8 § vallagen (2005:837) som avser överklaganden av utgången av riksdagsval samt bestämmelserna i 11 och 12 §§ samma kapitel.

Ett beslut enligt första stycket får överklagas av

1. den som enligt röstlängden var röstberättigad vid folkomröstningen,
2. den som enligt ett beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt, och

3. ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande av Valmyndighetens beslut att fastställa utgången av en folkomröstning och om talerätt. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringen i första stycket innebär bl.a. att hänvisningen till 15 kap. 6 § första stycket vallagen anpassas med anledning av införandet av en punkt 4 i den sistnämnda paragrafens första stycke (jfr prop. 2013/14:48 s. 21, 66 och 103). Hänvisningarna till 15 kap. 5 och 7 §§ vallagen

anpassas med anledning av införandet av nya stycken i dessa paragrafer. Ändringarna innebär att förfarandet vid överklagande och överprövning av ett beslut att fastställa utgången av en folkomröstning i hela landet överensstämmer med vad som gäller vid överklagande och överprövning av utgången i ett riksdagsval.

Dessutom görs språkliga och redaktionella ändringar i paragrafen.

Sammanfattning av betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)

Uppdraget

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag dels att se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag, dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas.

Frågorna som rör snabbare omval har sin bakgrund i diskussionerna kring de omval som hölls åren 2011 och 2015 beträffande valen till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Båstad. I den allmänna debatten efter omvalen anfördes att de mer framstod som extra val än som omval, bl.a. eftersom valen hölls omkring åtta månader efter ordinarie val och då förutsättningarna för omvalen därmed hade ändrats. Exempelvis hade kretsen av röstberättigade förändrats och partier som inte tidigare hade deltagit fick möjlighet att ställa upp i omvalen. Utredningen har därför haft i uppdrag att undersöka om förfarandet kan förenklas i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val. Utredningen har även haft att överväga och lämna förslag till en tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt.

Den del av uppdraget som rör skyddet för valhemligheten gäller sättet att tillhandahålla valsedlar. Det har bl.a. från internationella valövervakare rests invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar. Det har därmed ifrågasatts om valhemligheten upprätthålls med ett sådant system. Utredningen har således haft i uppdrag att analysera och ta ställning till hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe.

Huvuddragen i utredningens förslag och bedömningar presenteras här.

Snabbare omval

Ett omval ska vara omval i egentlig mening

Nuvarande omvalssystem är inte utan invändningar. Ett omval innebär en omfattande process som i stort motsvarar genomförandet av ett ordinarie val. Det beror på att de generella bestämmelserna i vallagen i stor utsträckning blir tillämpliga även vid ett omval. Detta har betydelse för genomförandetiden och för de förutsättningar som blir gällande vid omvalet.

Utredningens utgångspunkt är att ett omval ska vara ett omval i egentlig mening, så långt detta är möjligt. Det betyder att förutsättningarna vid ett omval ska vara så lika de som gällde vid det ordinarie valet som möjligt. Ju närmare i tiden det ordinarie valet ett

omval kan hållas desto bättre är utsikterna att den utgångspunkten kan upprätthållas. Samtidigt måste ett högt och jämligt valdeltagande eftersträvas liksom ett säkert genomförande. Ett omval bör därför alltid hållas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt.

För att uppnå en sådan ordning föreslår utredningen vissa förändringar i vallagen i förenklande och effektiviserande syfte.

Röstlängdsbestämmelserna bör inte ändras

En förenkling av omvalssystemet skulle kunna innebära att endast de personer som upptogs i röstlängden vid det ordinarie valet ska ha rätt att rösta i händelse av omval. En sådan ändring har dock visat sig problematisk.

För det första kan konstateras att vissa väljare som med nuvarande bestämmelser har rösträtt i ett omval skulle förlora den rätten om bestämmelserna ändras. Rösträtten följer av Sveriges grundlag, varför systemet alltså inte låter sig justeras enbart genom förändringar i vallagens bestämmelser om röstlängd. Dessutom kan en förändring, som exempelvis innebär att personer som har flyttat från ett omvalsområde behåller sin rösträtt i omvalet medan de som har flyttat till området inte får rösträtt, antas ha en inte obetydlig inverkan på valdeltagandet.

Även mot bakgrund av de effektivitetssyften som en ändring av röstlängdsbestämmelserna kan medföra har utredningen alltså funnit att en ändring av dessa bestämmelser är svår att motivera. Några sådana förändringar föreslås därför inte.

Nya partier och kandidater ska inte kunna anmälas till ett omval

Med den utgångspunkten som utredningen förespråkar, att så långt möjligt samma förutsättningar bör gälla vid omval som vid ordinarie val, bör endast de partier och kandidater som ställde upp i ett val få delta i händelse av omval.

Förutsättningarna på parti- och kandidatsidan skulle med en sådan ordning vara klara redan vid beslutet om omval. Samma valsedlar skulle därmed kunna användas. En stor del av Valmyndighetens administration kring exempelvis anmälnings- och registreringsförfarandet skulle också minska. Med ett sådant system följer alltså ett effektivare och smidigare omvalsförfarande. Dessutom bidrar det till att ett omval kan genomföras som ett omval i verklig mening och inte som ett nytt val.

Utredningen föreslår alltså bl.a. att det införs bestämmelser i vallagen som innebär att ett parti inte ska kunna göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval. Vidare ska ett partis anmälan av kandidater för ett visst val gälla även i händelse av omval. Nya kandidater ska inte kunna anmälas.

Ett omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader

Bilaga 1

En utgångspunkt för utredningen har varit att en tidsfrist för när omval senast ska hållas måste anpassas till hur valsyste­met ser ut i dag och de valförberedelser som detta kräver. Förberedelserna vid ett omval är en mycket omfattande process för valmyndigheterna. Även för partierna krävs förhållandevis omfattande förberedelsearbete. För genomförandetiden har det också betydelse hur omfattande ett omval är. Med utredningens förslag till förenklingar beträffande anmälan av partier och kandidater vid omval finns dock effektivitetsvinster att göra. Därutöver är det angeläget att genomförandet av ett omval alltid kan ske säkert så att ett nytt omval undviks. En tidsfrist måste därför vara väl tilltagen.

Utredningen har funnit att med en tidsfrist om tre månader bör ett omval kunna genomföras på ett säkert sätt i alla olika situationer som kan uppkomma. Omval kommer dock i vissa fall att kunna genomföras snabbare. Utredningen föreslår därför att det i vallagen införs en bestämmelse som innebär att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Ändrade tidpunkter för utskick av röstkort

För att ett omval ska kunna hållas inom kortare tid än den föreslagna tidsfristen om tre månader krävs överväganden beträffande tidpunkten för utsändande av utlandsröstkorten. Dessa särskilda röstkort, som är avsedda för väljare som inte är folkbokförda här i landet, skickas enligt nuvarande regler senast 50 dagar före valdagen till väljarna. Det finns ingen särskild tidpunkt vid omval utan samma tid gäller för samtliga val. Detta medför att omval inte kan genomföras på kortare tid, vilket inte är en helt tillfredsställande ordning mot bakgrund av utredningens övriga förslag.

För att möjliggöra att ett omval kan genomföras snabbare föreslår utredningen att bestämmelserna ändras så att utlandsröstkorten skickas till väljarna så snart det är möjligt sedan det har beslutats när omvalet ska hållas.

Röstkorten till de väljare som är folkbokförda i Sverige skickas enligt nuvarande ordning så att de är väljarna tillhanda senast 18 dagar före valdagen. Detta gäller även vid omval. Förtidsröstningen vid ett omval startar dock först tio dagar före valdagen. Dessutom kan Valmyndighetens arbete underlättas i händelse av ett omfattande omval om röstkorten skickas ut senare. Därför föreslår utredningen att röstkorten ska vara väljarna tillhanda senast tio dagar före valdagen.

Övriga frister vid omval bör inte ändras

Det finns även andra tidsfrister för valförberedelserna för vilka utredningen har övervägt eventuella ändringar.

Enligt nuvarande ordning får vid omval brevröster göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas. Budröster får vid

omval göras i ordning tio dagar före valdagen; lämnas en budröst vid utlandsmyndighet gäller dock 20 dagar. Slutligen får förtidsröstningen påbörjas tio dagar före valdagen om röstning sker i en röstningslokal och 24 dagar före vid en utlandsmyndighet.

Utredningen har konstaterat att dessa tidsfrister är väl anpassade för den särskilda situation som uppstår vid ett omval. De lägger inte heller hinder i vägen för att ett omval ska kunna genomföras så snart det är praktiskt möjligt och lämpligt. Utredningen föreslår därför inga ändringar i dessa tidsfrister.

Handläggningen av överklaganden effektiviseras

I syfte att förenkla förfarandet och administrationen i samband med överklagande av ett valresultat föreslår utredningen vissa lagändringar i bestämmelserna som rör bl.a. Valprövningsnämndens handläggning. Förändringarna kan bidra till att ett eventuellt omvalsförfarande går snabbare.

Enligt nuvarande bestämmelser ska resultatet av riksdagsvalet och val till Europaparlamentet tillkännages genom kungörelse. I effektivitetssyfte föreslår utredningen att valresultatet i stället offentliggörs genom att protokollet läggs fram för granskning, i likhet med hur resultaten av landstings- och kommunalvalen offentliggörs. Det innebär att valresultatet kan offentliggöras exempelvis genom att det anslås på Valmyndighetens anslagstavla eller publiceras på myndighetens hemsida.

Ett överklagande av ett valresultat ska i dag lämnas till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet. Beslutsmyndigheten ska kungöra samtliga överklaganden, överlämna dem till Valprövningsnämnden och yttra sig över överklagandena. Det är dock Valprövningsnämnden som avgör om överklagandena kommit in i tid.

Detta är en ineffektiv ordning eftersom Valprövningsnämndens handläggning inte kan starta direkt. Ofta behöver dessutom beslutsmyndigheten inhämta uppgifter från andra instanser för att kunna yttra sig till nämnden. Utredningen föreslår därför en smidigare och effektivare ordning som innebär att överklagandena i stället ges in till Valprövningsnämnden. Nämnden kan sedan avgöra vilket underlag som behövs för prövningen. Den i vallagen uttryckliga rätten att yttra sig över överklagandena, som allmänheten har efter kungörandet, tas också bort.

Förstärkt skydd för valhemligheten

Skyddet för valhemligheten kan förbättras

Rätten till fria och hemliga val följer av bl.a. regeringsformen och internationella förpliktelser som Sverige har åtagit sig att följa. Väljarna ska alltså vara garanterade skydd mot att ingen bestämmer vad någon annan ska rösta på och att ingen utsätts för yttre påverkan under röstningen. Väljare ska inte vara tvungna att visa eller tala om hur de har röstat. Inte heller ska det gå att ta reda på hur någon har röstat.

Valsedlar ska enligt nuvarande ordning tillhandahållas väljarna genom att de läggs ut på en lämplig plats i anslutning till ett röstmottagningsställe. Där ska väljaren förse sig med valsedlar för att sedan bakom en valskärm lägga en valsedel i ett valkuvert.

Utredningen har gjort bedömningen att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett genom nuvarande valsystem. Det kan dock förbättras. Utredningen anser att den ordning som därvid bör eftersträvas ska vara så okomplicerad som möjligt och ska göra det enkelt för väljaren att bevara valhemligheten.

Valsedlar ska finnas innanför valskärmen

Det finns olika möjligheter att stärka skyddet för valhemligheten. Utredningen har övervägt lösningar som innebär att platsen där valsedlarna läggs ut avgränsas med skärmar eller att de tillhandahålls i ett separat rum. Möjligheten att väljaren själv skriver ut den aktuella valsedeln bakom en valskärm har också övervägts. Dessa lösningar har dock ansetts komplicerade, ineffektiva eller alltför kostsamma.

Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna. Den lösningen ställer krav på andra slags valskärmar än de som används i dag. Exempelvis kan det bli aktuellt med valskärmar som har tre sidor och med utrymme för valsedlar samt med möjlighet att dra för bakom väljaren.

Detta är en lösning som är enkel för alla väljare att tillämpa. Väljaren får också vara i fred vid själva valhandlingen och erbjuds därmed ett mycket starkt skydd för valhemligheten.

Därutöver gör utredningen bedömningen att systemet kan förbättras ytterligare genom att valnämndernas kontroll över ordningen vid röstmottagningsställena stärks. Under utredningen har framkommit att en del av kritiken mot systemet härrör från situationer som berott på köbildning vid röstmottagningsställena eller annan oordning. Arbetet vid röstmottagningsställena kan alltså stramas upp. Ytterligare förbättringar kan också göras beträffande information och utbildning i frågor som rör valhemligheten för såväl röstmottagarna som för väljarna.

Ikraftträdande

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige år 2018.

Lagförslagen i SOU 2016:71

1 Förslag till lag om ändring i vallagen
(2005:837)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1, 9, 16, 17 och 20 §§, 4 kap. 23 §, 5 kap. 8 §, 8 kap. 2 §, 9 kap. 7 §, 14 kap. 22, 23 och 25 §§, 15 kap. 5–9 och 13 §§ vallagen (2005:837) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.3 §¹³

Ordinarie val till riksdagen och ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag. Valdag ska vara den andra söndagen i september. Val till Europaparlamentet ska hållas i juni vart femte år. Om Europeiska unionens råd i ett särskilt fall beslutar det, ska valet i stället hållas i april, maj eller juli valåret.

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

Vid omval till riksdagen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag. Vid omval till landstings- och kommunfullmäktige bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag. *Ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.*

Vid extra val enligt 3 kap. 11 § regeringsformen bestämmer regeringen vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 6 kap. 5 § regeringsformen bestämmer riksdagens talman, efter samråd med den centrala valmyndigheten, vilken dag som ska vara valdag.

Vid extra val enligt 5 kap. 5 a § kommunallagen (1991:900) bestämmer landstings- eller kommunfullmäktige, efter samråd med den centrala valmyndigheten och länsstyrelsen, vilken dag som ska vara valdag.

2 kap.

1 §

Ett parti som vill registrera sin beteckning *skall* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten. Om anmälan görs senast den sista februari det år val *skall* hållas, gäller registreringen

Ett parti som vill registrera sin beteckning *ska* skriftligen anmäla detta hos den centrala valmyndigheten. Om anmälan görs senast den sista februari det år val *ska* hållas, gäller registreringen

¹³ Senaste lydelse 2013:1159.

från och med det valet.

Om det är fråga om ett *annat slag av val än ordinarie val till riksdagen, ordinarie val till lands- tings- och kommunfullmäktige eller val till Europaparlamentet, skall* en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *skall* gälla från och med det valet.

från och med det valet. *Vid ett omval gäller dock 16 § i fråga om anmälan om deltagande i val.*

Om det är fråga om ett *extra val* ska en anmälan i stället göras senast en vecka efter det att beslutet om valdag har meddelats för att registreringen *ska* gälla från och med det valet.

Bilaga 2

9 §

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *skall* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

Ett parti som vill anmäla samtliga sina kandidater för ett visst val *ska* skriftligen göra detta hos den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen.

En anmälan av kandidater för ett visst val gäller även för omval i det valet. Ett parti kan inte anmäla kandidater särskilt för ett omval.

Tillsammans med anmälan *skall* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan.

Tillsammans med anmälan *ska* partiet lämna en egenhändigt undertecknad förklaring från varje kandidat att han eller hon samtycker till anmälan. *Sådant samtycke gäller även för omval i det val som förklaringen avser.*

16 §¹⁴

En anmälan om deltagande i val gäller även för omval i det val som anmälan avser.

Ett parti kan inte göra en särskild anmälan om deltagande i ett omval. En anmälan om deltagande i val gäller *dock* även för omval i det val som anmälan avser.

17 §¹⁵

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val *och omval* ska

En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en

¹⁴ Senaste lydelse 2014:1384.

¹⁵ Senaste lydelse 2014:1384.

dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag.

20 §¹⁶

Den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

Den som kandiderar för ett parti som *har* anmält sitt deltagande i ett val ska skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska ges in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

En förklaring som avses i 9 § andra stycket ska anses som ett samtycke till kandidaturen enligt första stycket för det parti förklaringen avser.

Ett samtycke till kandidatur kan inte lämnas särskilt till ett omval. Ett samtycke i ett val gäller dock även för omval i det valet.

4 kap.

23 §¹⁷

Vid omval ska det i de kommuner som valet gäller finnas röstningslokaler enligt 22 §.

I övriga kommuner ska det finnas minst en röstningslokal enligt 22 § som ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Kommuner som avses i andra stycket ska senast *en vecka efter ett beslut om omval* meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom *kommunen* kan ske.

Kommuner som avses i *första och andra styckena* ska senast *32 dagar före valdagen* meddela den centrala valmyndigheten var och när röstning inom *kommunerna* kan ske.

5 kap.

8 §¹⁸

Den centrala valmyndigheten ska upprätta ett röstkort för varje väljare. För väljare som inte har någon känd adress eller som inte är folkbokförda här i landet ska det upprättas röstkort bara om de begär det.

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval*

Röstkort som avses i första stycket ska skickas ut i så god tid att de kan beräknas vara väljarna till handa senast 18 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval*

¹⁶ Senaste lydelse 2014:1384.

¹⁷ Senaste lydelse 2014:301.

¹⁸ Senaste lydelse 2008:1276.

ska de dock vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen.

ska de dock vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen.

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. *Vid extra val och omval ska de skickas så snart det är möjligt sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas.*

8 kap.

2 §

I anslutning till ett röstmottagningsställe skall det ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats skall väljarna ha tillgång till

1. valsedlar med enbart valbeteckning,

2. valsedlar med parti- och valbeteckning

a) för val till riksdagen *samt* landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,

b) för val till landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom det landsting eller den kommun där partiet är representerat,

3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.

De partier som deltar i valen *skall* också kunna lägga ut sina valsedlar på denna plats.

På ett röstmottagningsställe ska valsedlar tillhandahållas genom att de genom valnämndens försorg placeras innanför valskärmen. Där ska väljarna ha tillgång till

a) för val till riksdagen *och till* landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,

b) för val till landstings- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom det landsting eller den kommun där partiet är representerat,

3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.

De partier som deltar i valen *ska* också få tillhandahålla väljarna sina valsedlar. *Det sker på så sätt att valsedlarna genom valnämndens försorg placeras innanför valskärmen.*

Vad som sägs i första stycket 2 och 3 gäller endast under förutsättning att partiet har gjort en begäran enligt 6 kap. 7 §.

9 kap.

7 §

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *skall* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 4 § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *skall* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

Om det inte finns några hinder mot att ta emot valkuvert, *ska* röstmottagarna, i väljarens eller budets närvaro, lägga kuverten i valurnan för de val valsedlarna gäller och markera detta i röstlängden. Valkuvert som har tagits emot med stöd av 8 kap. 7 a § läggs i valurnan utan att väljaren är närvarande.

I röstlängden *ska* det anges hur väljarens eller budets identitet har kontrollerats.

14 kap.

22 §

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *skall* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid beräkningen *skall* samma beräkning som vid utseende av ersättare tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

Om en ersättare i landstingsfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en valkrets där omval sker* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *ska* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya beräkningar och utse ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs.

Vid beräkningen *ska* samma beräkning som vid utseende av ersättare tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

23 §¹⁹

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *ska* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya uträkningar och fastställa ytter-

Om en ersättare i kommunfullmäktige har utsetts till ordinarie ledamot, *blivit invald i en valkrets där omval sker* eller avgått som ersättare av någon annan orsak, *ska* länsstyrelsen på anmälan av fullmäktiges ordförande göra nya

¹⁹ Senaste lydelse 2008:1276.

ligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

uträkningar och fastställa ytterligare en ersättare för varje ledamot som berörs. I de fall antalet ersättare också efter det att ersättare avgått uppgår till minst det antal som fullmäktige bestämt, ska en ny ersättare utses bara om ledamoten i annat fall skulle komma att sakna ersättare som utsetts för henne eller honom.

Ersättare för en annan ledamot som utsetts i stället för en ledamot som avgått är de övriga kandidater som skulle ha varit ersättare för den avgångna ledamoten.

Vid uträkningen ska 16 § tillämpas. Kan någon ersättare inte utses enligt första stycket, utses ingen ersättare.

25 §

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare, *skall* valresultatet tillkännages genom att *det kungörs i Post- och Inrikes Tidningar*. Därmed är valet avslutat.

Det *skall också kungöras i Post- och Inrikes Tidningar*, när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

När den centrala valmyndigheten har fördelat mandaten mellan partierna och utsett ledamöter och ersättare, *ska* valresultatet tillkännages genom att *protokollet läggs fram för granskning*. Därmed är valet avslutat.

På samma sätt ska det tillkännages när nya ledamöter och ersättare utsetts enligt 18–20 och 24 §§.

15 kap.

5 §

Ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten).

Ett överklagande ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet (beslutsmyndigheten). *I fråga om talan mot beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 eller av en folkomröstning enligt 16 § folkomröstningslagen (1979:369) ska överklagandet dock ges in till Valprövningsnämnden.*

6 §²⁰

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten

Ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten *eller, såvitt avser överklagande av beslut att fastställa utgången av ett val*

²⁰ Senaste lydelse 2014:1384

*enligt 3 § 4 eller av en folk-
omröstning enligt 16 § folkom-
röstningslagen (1979:369), till Val-
prövningsnämnden*

1. i ett ärende som avses i 3 § 1 samt 3 a och b: senast inom tre veckor från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

2. i ett ärende som avses i 3 § 2: senast onsdagen före valdagen,

3. i ett ärende som avses i 3 § 3 c: senast inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet,

4. i ett ärende som avses i 3 § 3 d: senast inom en vecka från den dag det överklagade beslutet kungjordes eller, om beslutet inte har kungjorts, inom en vecka från den dag klaganden fick del av beslutet,

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

5. i ett ärende som avses i 3 § 4: *såvitt avser överklagande av beslut att fastställa utgången av ett val eller av en folkomröstning enligt 16 § folkomröstningslagen (1979:369)* tidigast dagen efter valdagen och senast inom tio dagar efter det att valet avslutades eller, om överklagandet gäller beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§, inom tio dagar efter det att sammanräkningen avslutades.

Det är Valprövningsnämnden som avgör om överklagandet har kommit in i rätt tid.

7 §

Om ett överklagande kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, *skall* det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Om ett överklagande *har* kommit in till Valprövningsnämnden inom överklagandetiden, *ska* det tas upp till prövning även om skrivelsen med överklagandet inte *har* kommit till beslutsmyndigheten i tid.

Detsamma gäller ett överklagande av ett beslut att fastställa utgången av ett val enligt 3 § 4 eller av en folkomröstning enligt 16 § folkomröstningslagen (1979:369) som har kommit in till beslutsmyndigheten inom överklagandetiden men inte har kommit till Valprövningsnämnden i tid.

8 §

I de ärenden som avses i 3 § 4 *skall beslutsmyndigheten* snarast

I de ärenden som avses i 3 § 4 *samt vid överklagande av beslut att*

möjligt efter att tiden för överklagande gått ut på en gång kungöra samtliga överklaganden och lämna dessa till Valprovsnämnden.

fastställa utgången av en folkomröstning enligt 16 § folkomröstningslagen (1979:369) ska samtliga överklaganden på en gång tillkännages genom att de anslås hos Valprovsnämnden snarast möjligt efter att tiden för överklagande har gått ut. Beslutsmyndigheten ska lämna överklaganden av beslut om att utse nya ledamöter eller ersättare enligt 14 kap. 18–24 §§ till Valprovsnämnden.

Kungörelsen skall införas

1. i Post- och Inrikes Tidningar om överklagandet gäller riksdagen eller Europaparlamentet,

2. i ortstidning inom landstinget respektive kommunen om överklagandet gäller landstings- eller kommunfullmäktige.

I kungörelsen skall en viss kort tid anges inom vilken den som vill yttra sig över överklagandena skall ha gjort det till Valprovsnämnden.

9 §

Beslutsmyndigheten skall skyndsamt till Valprovsnämnden yttra sig över överklagandena. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut skall inte tillämpas.

Beslutsmyndigheten ska när överklagandena lämnas till Valprovsnämnden skyndsamt yttra sig över överklagandena. Bestämmelserna i 27 och 28 §§ förvaltningslagen (1986:223) om omprövning av beslut ska inte tillämpas.

13 §

Valprovsnämnden skall upphäva ett val i den omfattning som det behövs och förordna om omval i den berörda valkretsen

Valprovsnämnden ska upphäva ett val i den omfattning som det behövs och förordna om omval i den berörda valkretsen

1. om det vid förberedande och myndighet svarar för förekommit avvikelse från föreskriven ordning, eller

genomförande av valet som en

2. om någon hindrat röstningen, förvanskat lämnade röster eller otillbörligen verkat vid valet på något annat sätt.

genomförande av valet som en

Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, skall nämnden

Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller någon annan sådan mindre ingripande åtgärd, ska nämnden

i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *skall* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen *eller* landstingsfullmäktige avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den berörda *valkretsen* vid det upphävda valet.

i stället uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta en sådan rättelse.

Rättelse enligt första eller andra stycket *ska* ske bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Ett omval till riksdagen, landstingsfullmäktige *eller kommunfullmäktige* avser endast det antal fasta mandat och utjämningsmandat som tilldelades den *eller de valkretsar som är* berörda vid det upphävda valet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige år 2018. Bestämmelserna i 15 kap. 5–8 §§ vallagen, såvitt avser en folkomröstning enligt folkomröstningslagen (1979:369), tillämpas första gången vid en folkomröstning som hålls från den 1 januari 2018.

2 Förslag till lag om ändring i folkomröstningslagen (1979:369)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 16 § folkomröstningslagen (1979:369) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §¹

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning, förs hos Valprövningsnämnden. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i 15 kap. 5 §, 6 § första stycket 4 och andra stycket samt 7 och 8 §§ vallagen (2005:837) vad avser överklaganden av riksdagsval samt 11 och 12 §§ samma kapitel.

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten fastställt utgången av folkomröstning, förs hos Valprövningsnämnden. I fråga om sådan talan tillämpas bestämmelserna i 15 kap. 5 §, 6 § första stycket 5 och andra stycket samt 7 och 8 §§ vallagen (2005:837) vad avser överklaganden av riksdagsval samt 11 och 12 §§ samma kapitel.

Talan får föras av den som enligt röstlängd var röstberättigad vid folkomröstningen samt av den som enligt beslut som sägs i 5 kap. 6 § vallagen var utesluten från rösträtt. Talan får också föras av ett parti eller en kampanjkommitté som har verkat för något av de förslag som omröstningen har gällt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2005:840.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2016:71)

Remissyttranden över betänkandet har lämnats av följande instanser. Valprövningsnämnden, Riksdagens ombudsmän (JO), Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern, Valmyndigheten, Skatteverket, Statskontoret, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Myndigheten för delaktighet (MFD), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Uppsala universitet (juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen), Lunds universitet (juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen), Göteborgs universitet (juridiska institutionen vid Handelshögskolan och statsvetenskapliga institutionen), Stockholms universitet (juridiska fakulteten och statsvetenskapliga institutionen), Umeå universitet (juridiska institutionen), Sametinget, Post- och telestyrelsen, Borås kommun, Borlänge kommun, Båstad kommun, Eskilstuna kommun, Falkenbergs kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Helsingborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Härnösands kommun, Jönköpings kommun, Karlshamns kommun, Linköpings kommun, Luleå kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Mölndals kommun, Norrköpings kommun, Orsa kommun, Stockholms kommun, Tierps kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Varbergs kommun, Vänersborgs kommun, Västerviks kommun, Västerås kommun, Växjö kommun, Åmål kommun, Örebro kommun, Dalarnas läns landsting, Hallands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Västmanlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Synskadades Riksförbund.

Följande instanser har inbjudits att yttra sig men avstått. Aneby kommun, Arvika kommun, Gotlands kommun, Härryda kommun, Jokkmokks kommun, Nacka kommun, Oskarshamns kommun, Östersunds kommun, Skåne läns landsting, Värmlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Handikappförbunden (HSO), Lika Unika, Nätverket Unga för Tillgänglighet, Svenska Samernas Riksförbund (Sámiid riikkasearvi) och Swedish International Liberal Centre (Silc).

Yttranden har också inkommit från Gällivare kommun, Kils kommun, Kramfors kommun, Nynäshamns kommun, Skellefteå kommun, Sollefteå kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Upplands-Bro kommun, Vännäs kommun, Örnköldsviks kommun, Neuroförbundet, Riksorganisationen Unga med Synnedsättning, SeniorNet och från några privatpersoner.